T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL MASAL ANLATILARININ ÇAĞDAŞ EĞİTİM MODELLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

BÜŞRA AL

İzmir
2022

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL MASAL ANLATILARININ ÇAĞDAŞ EĞİTİM MODELLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

BÜŞRA AL

DANIŞMAN
DOÇ. DR. İBRAHİM SEÇKİN AYDIN

İzmir
2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Geleneksel Masal Anlatılarının Çağdaş Eğitim Modellerine Göre İncelenmesi" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

03/02/2022

Büşra AL

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 24/02/2022

Tez Başlığı:

Geleneksel Masal Anlatılarının Çağdaş Eğitim Modellerine Göre İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **161** sayfalık kısmına ilişkin, **24/02/2022** tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı %27'dir.**

- http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/ adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum [X]

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) □ **Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)** [X]

□ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, □ Kaynakça hariç, □ Alıntılar dâhil, □ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	x Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, x Kaynakça dâhil, x Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. [X] **EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.** [X]	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : **Büşra AL**
Öğrenci No : **2018950063**
Anabilim Dalı : **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı**
Programı : **Türkçe Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı**
Statüsü : Yüksek Lisans [X] Doktora □

ÖĞRENCİ	**DANIŞMAN**
Büşra AL 24/02/2022	Doç. Dr. İbrahim Seçkin AYDIN 24/02/2022

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, bilgi ve birikimiyle bana her zaman yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. İbrahim Seçkin AYDIN'a, eğitim hayatım boyunca üzerimde emekleri olan Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ege Üniversitesindeki tüm hocalarıma sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tezimin hazırlanması sürecinde yardımlarını esirgemeyen ve her türlü manevi destekte bulunan kıymetli arkadaşım Muhammed Fatih BİCAN'a, aynı süreçten aynı zaman dilimlerinde birlikte geçtiğimiz ve yardımlaştığımız ev arkadaşım Beyza YÜCE İNAN'a ve tezimde yararlandığım kaynakları edinmemde yardımcı olan değerli meslektaşım Serdar AKSOY'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak hayatım boyunca hep yanımda olan, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi destekte bulunan, bugünlere gelmemde sonsuz emeklerin sahibi ve en büyük destekçilerim biricik annem Canan AL'a, sevgili babam Nail AL'a, canım kardeşim Hazal AL'a ve tüm aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Büşra AL

İÇİNDEKİLER

ÖZET xi
ABSTRACT xii
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Amaç ve Önem 2
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri 2
1.4. Sınırlılıklar 3
1.5. Varsayımlar 3
1.6. Tanımlar 3
BÖLÜM II 4
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 4
2.1. Çağdaş Eğitim Modelleri ve 21. Yüzyıl Becerileri 4
2.2. Masal Nedir? 8
2.3. Masalın Özellikleri 12
2.5. Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri 19
2.5.1. Konu 19
2.5.1.1. Konu Yapılandırılmasını Sağlayan Ögeler 20
2.5.1.1.1. Rastlantısallık 20
2.5.1.1.2. Abartılmış Merak 21
2.5.1.1.3. Duygusallık 21
2.5.2. Değerler 21
2.5.3. İleti 24
2.5.4. Karakterler 25
2.5.4.1. Kapalı (Geliştirilmemiş) Karakter 26

2.5.4.2. Açık (Geliştirilmiş) Karakter 26
2.5.4.3. Devingen Karakter 27
2.5.4.4. Durağan Karakter 27
2.5.5. Çatışmalar 27
2.5.6. Dil ve Anlatım 29
2.6. İlgili Çalışmalar 30
2.6.1. Makaleler 30
2.6.2. Tezler 33
BÖLÜM III 35
YÖNTEM 35
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni 35
3.2. Çalışma Grubu (Kitabın Seçilmesi) 35
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları 36
3.4. Verilerin Analizi 36
3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği 38
3.6. Araştırmacının Rolü 38
BÖLÜM IV 40
BULGULAR 40
4.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular 40
4.1.1. Üç Elma Masalının Konu Yapılandırılması 40
4.1.1.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 40
4.1.1.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 41
4.1.1.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 42
4.1.1.4. Merak 43
4.1.1.5. Duygu Durumları 43
4.1.2. Sedef Bacı Masalının Konu Yapılandırılması 44
4.1.2.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 44

4.1.2.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 44
4.1.2.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 45
4.1.2.4. Merak 46
4.1.2.5. Duygu Durumları 46
4.1.3. Gelincik Günü Masalının Konu Yapılandırılması 46
4.1.3.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 46
4.1.3.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 47
4.1.3.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 48
4.1.3.4. Merak 49
4.1.3.5. Duygu Durumları 49
4.1.4. Hamur Bebek Masalının Konu Yapılandırılması 49
4.1.4.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 49
4.1.4.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 50
4.1.4.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 50
4.1.4.5. Duygu Durumları 51
4.1.5. Tasa Kuşu Masalının Konu Yapılandırılması 52
4.1.5.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 52
4.1.5.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 52
4.1.5.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 52
4.1.5.4. Merak 53
4.1.5.5. Duygu Durumları 53
4.1.6. Köse Dağı Masalının Konu Yapılandırılması 54
4.1.6.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 54
4.1.6.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 54
4.1.6.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 55
4.1.6.4. Merak 55
4.1.6.5. Duygu Durumları 56

4.1.7. Ak Gün Kara Gün Masalının Konu Yapılandırılması 56
4.1.7.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 56
4.1.7.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 56
4.1.7.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 57
4.1.7.4. Merak 58
4.1.7.5. Duygu Durumları 59
4.1.8. Perili El Masalının Konu Yapılandırılması 59
4.1.8.1. Gizemli Olay ve Unsurlar 59
4.1.8.2. Korku ve Şiddet Ögeleri 60
4.1.8.3. Nedensellik/ Rastlantısallık 60
4.1.8.4. Merak 61
4.1.8.5. Duygu Durumları 61
4.2. Çatışmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular 61
4.2.1. Üç Elma Masalında Yer Alan Değerler 61
4.2.2. Sedef Kız Masalında Yer Alan Değerler 64
4.2.3. Gelincik Günü Masalında Yer Alan Değerler 67
4.2.4. Hamur Bebek Masalında Yer Alan Değerler 69
4.2.5. Tasa Kuşu Masalında Yer Alan Değerler 71
4.2.6. Köse Dağı Masalında Yer Alan Değerler 73
4.2.7. Ak Gün Kara Gün Masalında Yer Alan Değerler 75
4.2.8. Perili El Masalında Yer Alan Değerler 80
4.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular 82
4.4. Çalışmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular 85
4.3.1. Üç Elma Masalında Karakterlerin Gelişimi 86
4.3.1.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 86
4.3.1.2. Karakterlerin Doğallığı 89
4.3.1.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 89

4.3.2. Sedef Bacı Masalında Karakterlerin Gelişimi 89
4.3.2.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 89
4.3.2.2. Karakterlerin Doğallığı 92
4.3.2.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 93
4.3.3. Gelincik Günü Masalında Karakterlerin Gelişimi 93
4.3.3.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 93
4.3.3.2. Karakterlerin Doğallığı 95
4.3.3.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 95
4.3.4. Hamur Bebek Masalında Karakterlerin Gelişimi 96
4.3.4.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 96
4.3.4.2. Karakterlerin Doğallığı 98
4.3.4.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 98
4.3.5. Tasa Kuşu Masalında Karakterlerin Gelişimi 99
4.3.5.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 99
4.3.5.2. Karakterlerin Doğallığı 101
4.3.5.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 101
4.3.6. Köse Dağı Masalında Karakterlerin Gelişimi 101
4.3.6.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 101
4.3.6.2. Karakterlerin Doğallığı 104
4.3.6.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 105
4.3.7. Ak Gün Kara Gün Masalında Karakterlerin Gelişimi 105
4.3.7.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 105
4.3.7.2. Karakterlerin Doğallığı 107
4.3.7.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 108
4.3.8. Perili El Masalında Karakter Gelişimi 109
4.3.8.1. Karakterlerin Geliştirilmesi 109
4.3.8.2. Karakterlerin Doğallığı 110

4.3.8.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar 111
4.5. Çalışmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular 111
4.6. Çalışmanın Altıncı Alt Problemine Yönelik Bulgular 114
4.6.1. Üç Elma Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 115
4.6.1.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 115
4.6.1.2. Yaşam ve Meslek Becerileri 115
4.6.2. Sedef Bacı Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 116
4.6.2.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 116
4.6.2.2. Yaşam ve Meslek Becerileri 117
4.6.3. Gelincik Günü Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 118
4.6.3.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 118
4.6.3.2. Yaşam ve Meslek Becerileri 119
4.6.4. Hamur Bebek Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 119
4.6.4.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 119
4.6.4.2. Yaşam ve Meslek Becerileri 120
4.6.5. Tasa Kuşu Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 120
4.6.5.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 120
4.6.5.2. Meslek ve Yaşam Becerileri 120
4.6.6. Köse Dağı Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 121
4.6.6.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 121
4.6.6.2. Yaşam ve Meslek Becerileri 122
4.6.7. Ak Gün Kara Gün Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 123
4.6.7.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 123
4.6.7.2. Meslek ve Yaşam Becerileri 124
4.6.8. Perili El Masalında 21. Yüzyıl Becerileri 126
4.6.8.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri 126
4.6.8.2. Meslek ve Yaşam Becerileri 126

BÖLÜM V 128

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 128

5.1. Tartışma 128

5.2. Sonuç ve Öneriler 129

Öneriler 131

KAYNAKÇA 133

EK 1. 139

EK 2. 140

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Halk masalı ve sanat masalı karşılaştırması 11
Tablo 2. Schwartz değerler listesi 23
Tablo 3 İncelenen masalların iletileri 83
Tablo 4 Üç Elma masalında yer alan karakterlerin gelişimi 86
Tablo 5 Sedef Bacı masalında yer alan karakterlerin gelişimi 89
Tablo 6 Gelincik Günü masalında yer alan karakterlerin gelişimi 93
Tablo 7 Hamur Bebek masalında yer alan karakterlerin gelişimi 96
Tablo 8 Tasa Kuşu masalında yer alan karakterlerin gelişimi 99
Tablo 9 Köse Dağı masalında yer alan karakterlerin gelişimi 101
Tablo 10 Ak Gün Kara Gün masalında yer alan karakterlerin gelişimi 105
Tablo 11 Perili El masalında yer alan karakterlerin gelişimi 109

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 21. Yüzyıl Eğitiminin Boyutları. 5
Şekil 2. 21. Yüzyıl Öğrenme Çerçevesi, Öğrenme Çıktıları ve Destek Sistemleri..... 6

ÖZET

GELENEKSEL MASAL ANLATILARININ ÇAĞDAŞ EĞİTİM MODELLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Günümüz eğitim sistemi, öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini kazanmış bireyler olmalarını beklemektedir. Bu becerilerin sistematik bir şekilde öğretilmeye çalışıldığı ortam okullardır. Bu bağlamda özellikle bir beceri dersi olmasından dolayı Türkçe dersi önem taşımaktadır. Başta sözlü kültür ürünü olan ve ardından yazıya geçirilen geleneksel masal anlatıları, geçmişten günümüze eğitimsel işlevlerinden yararlanılan ve Türkçe dersinde kullanılan önemli bir metin türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada, geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitim modellerinin gereklerini karşılama durumları ve bu anlatıların çocuk edebiyatı ilkeleri ile uyumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmış ve verilerin çözümlenmesinde belgesel tarama yöntemleri kapsamında değerlendirilen içerik çözümlemesinden yararlanılmıştır. Eğitsel bir işlevi bulunan geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitim modellerinin gereklerini karşılama durumları alanyazından hareketle 21. yüzyıl becerileri ve çocuk edebiyatı ilkeleri kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmaya konu olan masallar Eflatun Cem Güney'in "Masallar" kitabından seçilmiş ve bu masalların 100 Temel Eser Listesinde yer alması göz önünde bulundurulmuştur. Seçilen masallar konu, değerler, ileti, karakterler, dil anlatım ve 21. yüzyıl becerileri olmak üzere altı başlıkta incelenmiştir. Kuramsal çerçeveden hareketle araştırmayla ilgili kaynaklar temel alınarak araştırmacı tarafından bir kontrol listesi hazırlanmış ve veriler bu doğrultuda çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen geleneksel masal anlatılarının konu yapılandırılmasını zayıflatan rastlantısallık, abartılmış merak ve duygusallık unsurlarını barındırdığı, masal anlatılarında işlenen konuların çocuk dünyasıyla örtüşmediği, korku ve şiddet ögelerinin örneklerine rastlanıldığı, değerlerin dengeli dağılmadığı ve 21. yüzyıl becerileri ile paralellik gösteren özyönelim, girişimcilik gibi değerlerin çok az yer aldığı, iletilerin doğrudan verildiği ve öğretici bir nitelik taşıdığı, karakterlerin gelişiminin aniden ve yüzeysel ele alındığı, kadın ve erkek karakterlerin geleneksel bir bakış açısıyla oluşturulduğu, 21. yüzyıl becerileri bağlamında geleneksel masal anlatılarının yetersiz kaldığı bunun yanı sıra masallar aracılığıyla dil becerilerinin geliştirilebileceği ancak günümüzde sık kullanılmayan ve bağlamdan hareketle de anlamı tahmin edilemeyen sözcüklerin geleneksel masal anlatılarında yer aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, masal, 21. yüzyıl becerileri.

ABSTRACT

EXAMINING TRADITIONAL FOLK TALE NARRATIVES ACCORDING TO CONTEMPORARY EDUCATIONAL MODELS

Today's education system expects students to become individuals who have gained 21st century skills. Schools are the environment where these skills are tried to be taught in a systematic way. In this context, the Turkish lesson is especially important because it is a skills needed lesson. Traditional tale narratives, which are primarily products of oral culture and then put into writing, emerge as an important text type that is used in Turkish lessons and whose educational functions are used from the past to the present. In this research, it is aimed to examine the situation of traditional tale narratives meeting the requirements of contemporary education models and the compatibility of these narratives with the principles of children's literature. Document analysis method and content analysis, which was evaluated within the scope of documentary scanning methods used in the analysis of the data, was used in the research. The state of meeting the requirements of contemporary educational models of traditional tale narratives, which have an educational function, has been evaluated within the scope of 21st century skills and children's literature principles. The tales that are the subject of the research were selected from the Tales book of Eflatun Cem Güney and it was taken into account that these tales are included in the List of 100 Basic Works. The selected tales were examined under six headings: subject, values, message, characters, language-expression and 21st century skills. Based on the theoretical framework, a checklist was prepared by the researcher based on the resources related to the research and the data were analyzed accordingly. As a result of the research, traditional tale narratives that have been examined contain elements of randomness, exaggerated curiosity and emotionality that weaken the subject structuring, the subjects covered in traditional tale narratives do not overlap with the children's world, examples of fear and violence elements are encountered, values are not evenly distributed and values such as self-direction and entrepreneurship are very much in line with 21st century skills. There is little in it, the messages are given directly and have an instructive quality, the development of the characters is handled suddenly and superficially, the male and female characters are created with a traditional point of view, the traditional tale narratives are insufficient in the context of 21st century skills. It has been concluded that the words that are not used frequently and whose meaning cannot be guessed from the context are included in the traditional tale narratives.

Keywords: Children's literature, tale, 21st century skills.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Gelişmiş bir toplumun oluşması bireylerin çocuk yaşta sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi ile mümkündür. Bireylerin, çağın beklentilerine uygun yetiştirilmesi adına eğitim sisteminde dönem dönem değişimler yaşanmaktadır. 21. yüzyıl eğitim sisteminin öğretmen ve öğrencilerden beklentileri geleneksel eğitim anlayışından farklılıklar göstermektedir. 21. yüzyıl eğitim sistemi öğretmenlerin bilgiyi doğrudan vermesi yerine öğrencilere rehberlik ederek hedef içeriklere yönelik çıkarım yapmalarını, bir bakıma sezdirerek bilgiye öğrencilerin ulaşmalarını beklemektedir (Çalık ve Sezgin, 2005; Trilling ve Fadel, 2009). Üst bilişsel, yaratıcı, eleştirel, empatik, sorgulayıcı düşünmenin öğrencilere temel beceriler olarak kazandırılmasını bekleyen 21. yüzyıl eğitim sistemi, eğitim ve edebiyatın içe içe geçmiş iki önemli unsur olduğunu göz önünde bulundurarak ders kitaplarında kullanılan metinlerin ve çocuk kitaplarının da bu becerileri kazandıracak nitelikte hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yetiştirilmek istenen bireylerin eğitim açısından önemli bir unsuru olan dil becerileri, geçmişten günümüze metin aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Başlangıçta sözlü olan bu metinler, zamanla yazılı bir ürün hâlinde eğitimin ana malzemelerinden birine dönüşmüştür. Özellikle çocuk edebiyatının temelinde yer alan türlerden biri olan masallardan çocuk eğitiminde sıklıkla faydalanılmaktadır. Henüz anne karnındayken tanışılan ve köken olarak eski mitlere dayanan masalların, tarihsel olarak incelendiğinde didaktik bir anlayışla önce yetişkinlerin ardından çocukların birer eğlence ve eğitim aracı hâline geldiği görülmektedir. Günümüzde de özellikle okul öncesi dönemde önemli bir yeri olan masalların ilerleyen dönemlerde de çocukların yaşantılarında etkili olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda olağanüstü ve hayal kurmaya elverişli yapısı ile çocukların dikkatini çeken bu türden; dinleme, konuşma, okuma, yazma eğitiminde, ana dilinin zenginliklerini kavrayıp sözcük varlığını geliştirmede, estetik bir bilinç kazandırmada, içinde yaşanılan toplumun değerlerini benimsetmede, iyiye, güzele, doğruya yöneltmede, hayal kurma, soru sorma, sorgulama, çıkarım yapma ve değerlendirme gibi sosyal, dilsel, bilişsel ve eğitsel becerilerin geliştirilmesinde yararlanılabilmektedir.

Masal, günümüzde çocuk edebiyatı türlerinden biri olarak değerlendirilse de ilk zamanlar masalların yetişkinlere yönelik geliştirildiği göz ardı edilmemelidir. Geleneksel masal anlatılarının geçmişin kültürel yapısına, toplumun yaşayışına, değerlerine, gelenek ve

göreneklerine ışık tuttuğu göz önünde bulundurulduğunda günümüz çağdaş eğitim anlayışına göre bu türün nitelikli ürünlerini çocukla buluşturmak için seçici olmak gerekmektedir. Toplumun şekillenmesinde çocuk eğitiminin en hassas noktalardan birisi olduğu düşünüldüğünde, kültürel ve evrensel değerlerin dengeli bir dağılım gösterdiği nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin oluşturulmasına ve bu kaynaklardan yararlanılmasına özen gösterilmelidir. Bu doğrultuda geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitim modellerinin gereklerini karşılama durumları ve bu anlatıların çocuk edebiyatı ilkeleri ile uyumu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Çağdaş eğitim modelleri, öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerine sahip olmasını hedeflemektedir. Bu becerilerin kazandırılmasında nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin ve Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Geçmişle günümüz arasında bağ kuran, kültür aktarımını gerçekleştirirken söz varlığı ve ana dili gelişimine katkı sağlayan, eğitsel, sosyal, bilişsel işlevleri bulunan masallar; edebiyat ve eğitim alanlarında önemli bir yere sahiptir. Masallar, Türkçe ders kitaplarındaki önemli metin türlerinden bir olmalarının yanı sıra çocuk edebiyatı eserleri kapsamında öğretmenlerin ve öğrencilerin yararlandığı yardımcı kaynaklar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu eserlerin nitelikli olup olmadıkları çocuk edebiyatı temel ilkeleri göz önünde bulundurularak belirlenebilir.

Geleneksel masal anlatılarının çocuk edebiyatı ilkeleri doğrultusunda ne kadar nitelikli olduğu, bu anlatılarda çocuğun bilişsel ve kavramsal dünyasına olumsuz yönde etki eden unsurların bulunup bulunmadığı çocukların gelişimi açısından önemlidir. Çağdaş eğitim modelleri göz önüne alındığında geleneksel masal anlatılarının çocuk edebiyatı ilkelerine göre incelenmesi ve tüm bunlar doğrultusunda eğitimde kullanılması uygun olan geleneksel masal anlatılarının belirlenmeye çalışılması bu tezin amacını oluşturmaktadır. Eflatun Cem Güney'in "Masallar" adlı kitabının bu araştırma kapsamında ele alınacak geleneksel masal anlatılarını barındırdığı düşünüldüğünden çalışmanın örneklemini 100 Temel Eser Listesinde yer alma durumları da gözetilerek kitaptan seçilen sekiz masal oluşturmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Bu çalışmanın problem cümlesini "Geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitim modellerinin gereklerini karşılama durumları ve bu anlatıların çocuk edebiyatı ilkeleri ile uyumu nasıldır?" sorusu oluşturmaktadır. Çalışmanın alt problemleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Geleneksel masal anlatılarında konu nasıl yapılandırılmaktadır?

2. Geleneksel masal anlatılarında değerler aracılığıyla duyarlılık kazandırılmakta mıdır?

3. Geleneksel masal anlatılarında bilgi/ ileti nasıl sunulmaktadır?

4. Geleneksel masal anlatılarında karakterler nasıl gelişim göstermektedir?

5. Geleneksel masal anlatılarının dil ve anlatım özellikleri nasıldır?

6. Geleneksel masal anlatıları ile öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak mümkün müdür?

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma Eflatun Cem Güney'in "Masallar" adlı kitabından seçilen sekiz masal ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Eflatun Cem Güney'in "Masallar" adlı kitabında geleneksel masal anlatılarının örneklerine yer verildiği varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Çocuk edebiyatı: "Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır." (Sever, 2008, s. 17).

Konu: "Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje." (Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 06.01.2021).

Değer: "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü." (Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 06.01.2021).

İleti: "Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj." (Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 06.01.2021).

Karakter: "Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse." (Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 06.01.2021).

Masal: "Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür." (Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 06.01.2021).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çağdaş Eğitim Modelleri ve 21. Yüzyıl Becerileri

Başta teknoloji olmak üzere ekonomik, siyasal ve kültürel alanda yaşanan değişimler eğitim sisteminin de değişip dünya düzenine ayak uydurmasını zorunlu kılmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hız kazandığı 21. yüzyılın eğitimden, öğretmenden ve öğrenciden beklentileri değişmiş ve değişen bu beklentiler 21. yüzyıl becerilerini ortaya çıkarmıştır. Günümüzde eğitim programları ile hedeflenen, değişmeyen ve sürekli tekrarlanan içerikleri aktarmaktan çok yetkinlik ve becerilerin kazandırılmasıdır. Programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin ise bilgiyi aktarmak yerine öğrencilere liderlik etmesi beklenmektedir. Ailelerin de eğitim ve öğretim sürecine daha fazla katılımı hedeflenmektedir. Artık bireylerden beklenen, tek bir disiplinde uzmanlaşmak değil disiplinler arası bir uzmanlaşmaya sahip olmaktır. Hayat boyu öğrenmeyi temel alan 21. yüzyıl becerileri; her türlü duruma uyum sağlayan, liderlik edebilen, potansiyelini keşfederek bilgiye ulaşabilen, bilgi teknolojilerini yetkin bir şekilde kullanabilen, meraklı, girişimci, eleştirel ve yaratıcı düşünen, iş birliği ve iletişim becerileri kuvvetli bireylerin yetiştirilmesini amaçlamaktadır (Çalık ve Sezgin, 2005; Harari, 2018; Kenan, 2005; Medel-Añonuevo, Ohsako ve Mauch, 2001; Wagner, 2008; aktaran Er, 2016).

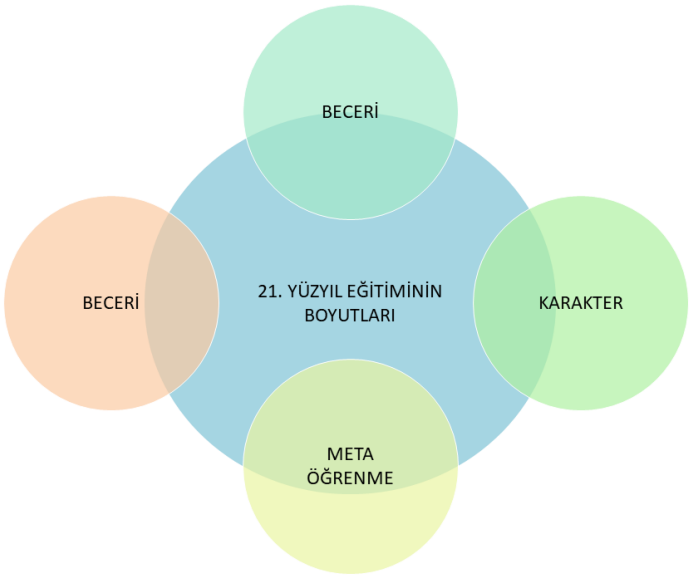

Şekil 1. 21. Yüzyıl Eğitiminin Boyutları (Fadel ve diğerleri, 2015; aktaran Yılmaz, 2016).

21. yüzyıl eğitim sistemine göre yapılandırılmış bir derste bilgi, beceri, karakter ve meta öğrenme boyutları birbiriyle ilişkili ve bütünleşik bir şekilde işlenmelidir (Yılmaz, 2016). 21. yüzyıl eğitim sisteminin bilgilerin öğretilmesi, becerilerin kazandırılması, karakter eğitiminin gerçekleştirilmesi ve öğrencilerin üst öğrenme farkındalıklarının geliştirilmesi temeline dayandığı görülmektedir (Dede, 2009). Artık eğitimden beklenen öğrencilere doğrudan bilgi aktarılmasından çok öğrencilerin karşılaştıkları gündelik problemlerin ve evrensel sorunların çözümü için gereken beceri ve yetkinliklerle donatılmalarıdır (Trilling ve Fadel, 2009).

Farklı kurum ve kuruluşlar tarafından 21. yüzyıl becerileri; OECD beceriler çerçevesi, ATSC21 beceriler çerçevesi, 21. yüzyıl öğrenme çerçevesi (P21), Wagner'in beceriler çerçevesi, NRC beceriler çerçevesi, enGauge (NCREL) beceriler çerçevesi, AACU beceriler çerçevesi, ISTE beceriler çerçevesi, Iowa beceriler çerçevesi, Türkiye yeterlikler çerçevesi olarak sınıflandırılmaktadır (Cansoy, 2018). Alanyazına bakıldığında ise genel olarak Partnership for 21st Century Skills (P21, 2006) çerçevesinin kabul edildiği görülmektedir.

> "P21 Çerçevesi, 21. yüzyıl becerilerini eğitim ortamlarına dahil etmek amacıyla oluşturulmuş bir modeldir. ABD (Amerika Birleşik Devletleri) Eğitim Bakanlığından bir koalisyon ile Apple, AOL (America Online), Microsoft, Cisco gibi işletmeler ve NEA (National Education Association) gibi eğitime dahil olan kuruluşlar tarafından geliştirilmiştir. '21. Yüzyıl Öğrenimi için Ortaklık' olarak bilinen bu koalisyon, ilk

kez 2006 yılında yayınlanmıştır ve güncellenmeye devam etmektedir." (Kurudayıoğlu ve Soysal, 2019, s. 484).

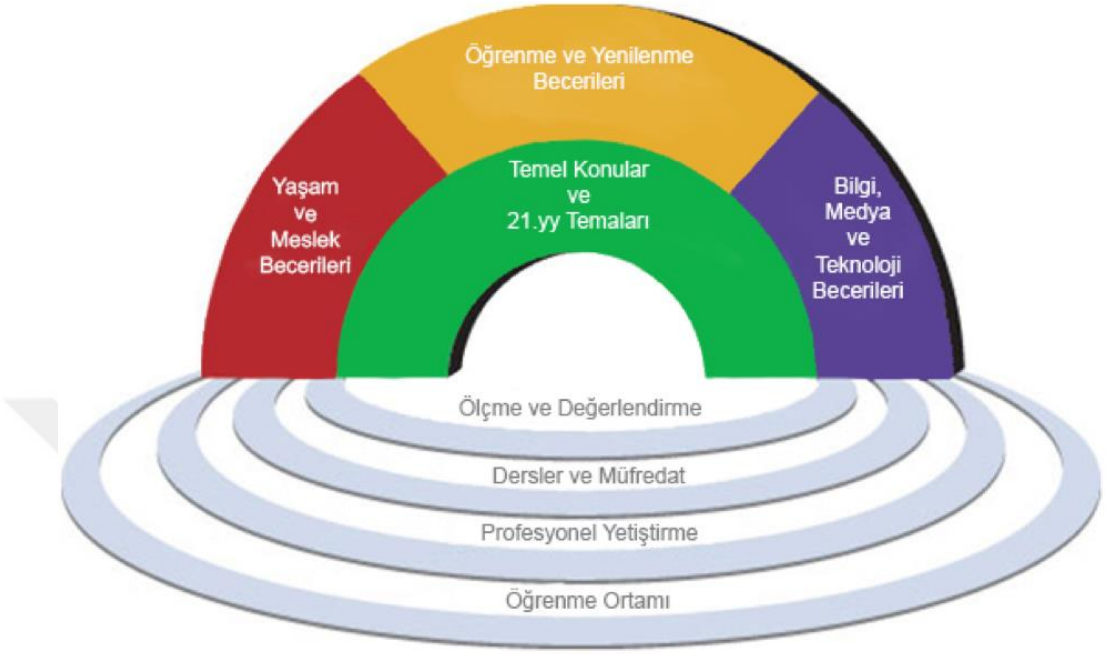

Şekil 2. 21. Yüzyıl Öğrenme Çerçevesi, Öğrenme Çıktıları ve Destek Sistemleri, (21st Century Student Outcomes and Support Systems, 2017, Framework for 21st Century Learning, 2017; aktaran Gelen, 2017). https://www.teacherrambo.com/file.php/1/21st_century_skills.pdf

21. yüzyıl eğitim anlayışını ortaya koyan ve 21. Yüzyıl Öğrenme Gökkuşağı olarak adlandırılan şekilde yer alan Yaşam ve Meslek Becerileri (Esneklik ve Uyum Yeteneği, Girişimcilik ve Özyönelim, Sosyal ve Kültürlerarası Beceriler, Verimlilik ve Hesap Verebilirlik, Liderlik ve Sorumluluk), Öğrenme ve Yenilenme Becerileri (Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme, İletişim, İş birliği), Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri (Bilgi Okuryazarlığı, Medya Okuryazarlığı, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) Okuryazarlığı) ana temalar ve alt başlıklar öğrencilere kazandırılması beklenen becerilerdir (Gelen, 2017). Öğrenme Gökkuşağı'nın alt kısmında yer alan halkalar ise eğitimdeki diğer boyutlara ilişkin eğitim süreçlerini ifade etmektedir (Uçak ve Erdem, 2020).

Bireylere istendik özelliklerin kazandırılmasını amaçlayan eğitim sistemleri, çağın gereklerine uyum sağlayabilmek amacıyla P21 Çerçevesi doğrultusunda değişim ve dönüşüme uğramışlardır. Bu doğrultuda eğitim ve öğretim programlarının becerilerin kazandırılması adına yenilendiği görülmektedir. Eğitim programları eleştiren, yaratıcı düşünen, etkili akıl

yürüten, bilgiye nasıl ulaşacağını bilen bireylerin yetiştirilmesine yönelik tasarlanmaktadır. Bu sayede anlama, anlamlandırma, önemli ilişkileri kavrama, analiz, sentez, sorgulama, eleştirel düşünme, sıralama, sınıflama, nedensel ilişki kurma, derin bir kavrayış kazanma, etkili iletişim ve iş birliği, problem çözme, esneklik, uyarlanabilirlik, yenilik, yaratıcılık, kendine yön verme, farklı kaynaklardan bilgi toplama, üretkenlik ve hesap verebilirlik, karar verme ve girişimcilik gibi becerileri kazanmış bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Geisinger, 2016; Trilling ve Fadel, 2009).

Özellikle Türkçe dersi, bir beceri dersi olduğundan dolayı öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarında büyük rol oynamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, çağın gereklerini karşılaması adına 2006 yılında eğitim ve öğretim programlarında yapılandırmacı eğitim anlayışını temel alan bir değişikliğe gitmiştir. Bu anlayış doğrultusunda geliştirilen Türkçe Öğretim Programı'nda "Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma ve girişimcilik" (MEB, 2006, s. 5) temel beceriler olarak sıralanmıştır.

2018 yılında yenilenen Türkçe Öğretim Programı'nda ise Türkiye Yeterlilik Çerçevesi kapsamında "ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/ teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade" (MEB, 2018, s. 4- 5) gibi temel yetkinlere yer verilmiştir.

21. yüzyıl bilgi çağı, öğretmenlerden beklenen öncelikleri de değiştirmiştir. Okullar planlı bir şekilde öğretimin gerçekleştirildiği kurumlardır. 21. yüzyıl becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında en büyük görev ise öğretmenlere düşmektedir. Geleneksel anlayışa göre öğretmenin sadece bilgiyi aktarması ve sunması yeterli görülürken günümüzde bu durum geçerliliğini yitirmiştir. Hacıoğlu (1990) "21. Yüzyıl İçin Öğretmen Eğitimi" adlı çalışmasında 21. yüzyılda bilgiye dayalı, artan bir bilgi iletişim akışına tanık olunacağını, yeni çağın hızlı değişme ve istikrarsızlıkla özdeşleşeceğini, örgütlerde, kurumlarda ve sistemlerde artan bir ademi merkeziyetçiliğin görüleceğini, insana dönük olunacağını ve büyük bir demografik dönüşümün yaşanacağını belirtmiştir. Çağın dinamiğindeki bu değişim öğretmenlerin yalnızca bilgiyi aktaran kişi rolünü de değiştirmiş ve 21. yüzyıl öğretmeninin, öğrencinin bilgiyi yapılandırmasını sağlayan bir rehber olması görüşünü ortaya çıkarmıştır.

21. yüzyıl eğitim sistemi; öğretmenlerden alanlarında iyi eğitim almış, öğrenmeye hevesli, sürekli kendisini geliştiren ve değişimlere ayak uyduran, araştıran, sorgulayan, bilgi ve eğitim teknolojilerindeki gelişmeleri takip eden, bireysel farklılıklara saygılı, öğrencilerinin fikirlerini önemseyen, demokratik, ön yargı ve ayrımcılıktan uzak, çok yönlü, farklı dil ve

kültürlere sahip öğrencilere saygılı, etkili iletişim kurabilen, problem çözme becerilerini etkin kullanan, üst düşünme becerilerine sahip olmalarını beklemektedir (Hacıoğlu, 1990; Özcan, 2013; Yüksel, 2015).

21. yüzyıl öğretmeni, öğretim ortamlarında öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini etkili bir şekilde kazanabilmesi için çağdaş eğitim modellerine uygun öğretim durumlarının yaratılmasında ve öğretim materyallerinin kullanılmasında etkin bir rol üstlenmelidir. Bu sebeple ders kitaplarında yer alan metinlerin ve çocuk edebiyatı eserlerinin özenle oluşturulması ve seçilmesi gerekmektedir. Yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri ile etkili problem çözme becerilerini kullanan, 21. yüzyıl becerilerini kazanmış bireylerin yetiştirilmesinde seçilen nitelikli metinler büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çocuklara yönelik yazınsal metinlerin, çağdaş eğitim anlayışı ve çocuk edebiyatı ilkeleri gözetilerek oluşturulması esas alınmalıdır.

2.2. Masal Nedir?

Anonim Halk Edebiyatı ürünlerinden biri olan masal **"**Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür" şeklinde tanımlanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 10.02.2021). Naki Tezel'in (2013, s. 10) "Türk Masalları" adlı eserinin giriş kısmında masaldan "Olayların geçtiği yer ve zamanı belli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arapbacı...vb. kahramanları belirli kişileri temsil etmeyen hikâye" şeklinde bahsettiği görülmektedir. Pertev Naili Boratav (2014, s. 85) masalı "Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı" şeklinde tanımlamaktadır. Masalcı Baba olarak bilinen Eflatun Cem Güney (2019, s. 7) masaldan "Bizim de bir masal dünyamız var, uçsuz bucaksız bir dünya bu! Keloğlan'ı da içine alır, Köroğlu'nu da; peri kızını da içine alır, dev anasını da; seni de içine alır beni de gene de bir fındık kabuğuna sığar, yedi dünyaya sığmaz." şeklinde bahsetmektedir. Türk masallarını ilk kez derleme çalışmaları yapan Saim Sakaoğlu (2012, s. 2) ise masalı "Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü" şeklinde tanımlamaktadır. Masal hakkında yapılmış tüm bu tanımlardan hareketle masalın; olağanüstü olayları, olağanüstü kahramanlar eşliğinde ele alan hayal ürünü bir tür olduğu görülmektedir.

Masallar, insanlığın var olduğu ilk dönemden itibaren geçmişten günümüze uzanan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Binbir Gece Masalları, Kelile ve Dimne, Pançatantra, Tutiname, Harname, Bostan ve Gülistan, Mantıkut Tayr gibi eserler Doğu masallarının ilk

örnekleri; La Fointaine, Grimm, Ezop, Andersen, Perrault masalları ise Batı masallarının ilk örnekleri kabul edilmektedir. Edebiyatımızda da masalların tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Türklerin ilk yazılı belgesi olan Orhun Yazıtlarında masal örnekleri görülmemesine rağmen bir masal kültürünün varlığından bahsedilmektedir. Masalın kendine özgü dil ve anlatım özelliklerinin Orhun Yazıtlarının dil ve anlatım özellikleriyle örtüşmesi, bu kültürün izlerinin çok eskilere dayandığını göstermektedir. Türklerin yerleşik yaşama geçtiği Uygur dönemine ait Budizm ve Maniheizm etkilerinin de gözlendiği Papamkara ile Kalyanamkara, Çaştanibey gibi halk hikâyelerinde de masal kültürünün izlerine rastlanılmaktadır (Okur, 2003).

Geçmişi çok eskilere dayanan masalların çıkış kaynağı araştırmacılar tarafından merak edilen bir konu olmuştur. Bu durum da alanda çalışanları, masalların kaynaklarını araştırmaya yöneltmiştir. Masalların kaynağına yönelik ilk araştırma, Wilhelm Grimm tarafından yapılmıştır. Farklı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar sonucunda masalların kaynağına yönelik çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Tüm bu görüşler günümüzde; Tarih Öncesi Görüş (Mitoloji Okulu), Tarihi Görüş (Hindoloji Okulu) ve Etnografik Görüş (Antropoloji Okulu) başlıkları altında ele alınmaktadır (Sakaoğlu, 2012).

Aynı zamanda masalların, tarih boyunca birçok araştırmacı tarafından çeşitli özelliklere göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Günümüzde kullanılan masal sınıflandırmasının temeli Antti Aarne'nin yaptığı üçlü sınıflandırmaya dayanmaktadır. Aarne, araştırmacıların daha kolay faydalanması için bu başlıkları ana ve alt dallara ayırmıştır. Ana ve alt başlıklar şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Sakaoğlu, 2012, s. 12):

1. Hayvan Masalları (1- 299)
2. Asıl Masallar (300- 1199)
    A. Sihir Masalları (300- 749)
    B. Efsane Tarzındaki Masallar (750- 849)
    C. Kısa Hikâye Tarzındaki Masallar (850- 999)
    D. Aptal Dev Masalları (1000- 1199)
3. Fıkralar (1200- 1999)

Aarne'nin sınıflandırması bu alanda yapılmış ilk ciddi çalışma olarak karşımıza çıksa da günümüzde geçerliliğini koruyan çalışma, Aarne'nin öğrencisi olan Stith Thompson tarafından yapılmıştır. Thompson'un beşli sınıflandırması şu şekilde sıralanmaktadır (Sakaoğlu, 2012, s. 13):

1. Hayvan Masalları (1- 299)
2. Asıl Halk Masalları (300- 1199)
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar (1200- 1999)

4. Zincirlemeli Masallar (2000- 2399)
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (2400- 2499)

Edebiyatımızda da Pertev Naili Boratav, 1953 yılında Wolfram Eberhard ile birlikte TTV (Typen türkischer Volksmarchen) adlı katalog çalışmasını yayımlamışlardır. Katalogda 378 tane masal tipi belirlenmiştir. Yeni bulunacak numaralar için boş numaralara ve fıkralara yer verilmemesi kataloğu, Aarne- Thompson kataloğundan ayırmaktadır (Sakaoğlu, 2012).

Yardımcı (2004; aktaran Çetinkaya, 2009, s. 14) tarafından sınıflandırılmış masallar da bizlere düzenli bir tasnif örneği göstermesi bakımından önemlidir:

1. Halk Masalları
    - 1.1. Hayvan Masalları
    - 1.2. Asıl Masallar
        - 1.2.1. Olağanüstü Masallar
        - 1.2.2. Gerçekçi Masallar
    - 1.3. Yalanlamalı Masallar
    - 1.4. Zincirlemeli Masallar
2. Edebî Masallar
    - 2.1. İşlenmiş Masallar
    - 2.2. Yapma Masallar

Türk masallarının gelişim özelliklerine göre temelde halk masalları ve edebi masallar şeklinde ikiye ayrıldığı görülmektedir. Geliştiği toplumun tarihi ve sosyal özelliklerini içerisinde barındıran, gelenek ve göreneklerin nesilden nesile devam etmesine yardımcı, anonim sözlü kültür ürünlerinden olan halk masalları, ilk olarak halk arasında anlatılmaya başlandığı için anlatıldığı yörenin ağız ve dil özelliklerini yansıtmaktadır. Bu yüzden halk masallarının anlatımında bazı kusurlar bulunmaktadır. Anlatıla anlatıla yayılım gösteren ve gelişen halk masalları, sonraları araştırmacılar ve masal yazarları tarafından yazıya geçirilmiştir. Evrensel bir nitelik taşıyan halk masallarında genellikle insan tipleri ve insan ilişkilerinde yaşanılan sorunlar ele alınmaktadır.

Halk masalları döşeme, gövde ve sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Masalın giriş bölümüne döşeme, masal başı veya tekerleme adı verilir. Bu bölüm geleneksel halk masallarında oldukça uzun işlenmektedir. Döşeme bölümünde okurların ilgisini çekecek unsurlara yer verilir. Böylelikle okur, masal dinleme sürecine hazırlanmış olur.

Gövde bölümüne bir varmış bir yokmuş, günlerden bir gün, evvel zaman içinde kalbur saman içinde gibi sözlerle geçiş yapılır. Bu bölümde masalın asıl olayları, betimlemeleri, konuşmaları gerçekleşmektedir.

Sonuç, masalın bitiş bölümüdür. Diğer bir adı üç elmadır. Masal anlatıcısı bu bölümde dua ederek sözlerini bitirir. Bazı masallarda bu bölüme efsane veya kıssadan hisse ile son verilmektedir (Oğuzkan, 2001).

Halk masallarında yer alan millî değerlerin sonraki nesillere aktarılması için edebiyatımızda bu masalları derleme ve yazıya geçirme çalışmaları yapılmıştır. Özellikle Cumhuriyetten sonra bu çalışmalara ağırlık verilmiştir. Bu konuda öncü çalışmalara giren isimlerden biri Ziya Gökalp'tir (Oğuzkan, 2001). Ziya Gökalp, millî değerleri içinde barındıran halk masallarını manzum veya mensur yazılar olarak derlemiş ve Kızıl Elma (1914), Yeni Hayat (1918), Altın Işık (1923) kitaplarında bu yazılara yer vermiştir (Kantarcıoğlu, 1991).

Edebi masallar ise halk masalları gibi anonim değil yapma masallardır. Edebi masalların da kaynağı halk masallarına dayanır. Edebiyatımızda edebi masallar derleme yoluyla, düzenleme olarak veya doğrudan bir yazarın kalemiyle oluşturulmaktadır. Halk masalları sözlü kültüre dayandığı için dilleri daha sadedir. Edebi masallar ise yazarın hayal gücüne ve kalemine dayandığından dolayı daha özenli bir şekilde oluşturulmaktadır. "Bu masallarda daha modern yaşayış görünümlerine, ruhsal yönden daha karmaşık insan tiplerine, yer yer süslü tasvirlere, cinaslı ve imalı görüşmelere rastlanır." (Oğuzkan, 2001, s. 21- 22). Bu masalların kahramanları genellikle olağanüstü varlıklardır.

Tablo 1'de halk masalları ile edebi masalların özellikleri karşılaştırılmaktadır.

Tablo 1

Halk masalı ve sanat masalı karşılaştırması (Rölleke, 2000, s. 366- 369; aktaran Ozan, 2015, s. 167)

Halk Masalı (HM)	**Sanat Masalı (SM)**
Gelenekten gelen bir anlatı türü	Romantizm (18. yy. döneminde gelişen bir tür)
a) Sözlü anlatı geleneğinin ürünü	a) Belli bir yazarın ürünü
b) Sözlü metinler, kuşaktan kuşağa aktarılır.	b) Yazılı metinler, belli bir yazarındır.
c) Hayal ürünü	c) Daha gerçekçi
Anlatı dili sade; tasvirler kısa	Anlatı dili sanatsal; betimlemeler uzun, ayrıntılı
Olay örgüsü/ çizgisi tek	Olay örgüsü/ çizgisi katmanlı
Olay, basmakalıp/ belli	Olay: özgün
Mutlu son	Mutlu son şart değil veya kötü son

Masallar dil ve anlatım özellikleri, anlatımın kısa olması ve en önemlisi hayal ürünü konu ve olayları anlatması bakımından diğer türlerden ayrılmaktadır. Ancak özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların gelişiminde önemli rol oynayan hayvan masallarının fabl türü ile karıştırıldığı tespit edilmiştir. Konusunu hayvanlardan alan hayvan masallarının kaynağı Hindistan'dır ve tüm dünyaya buradan yayıldığı düşünülmektedir. Edebiyatımızda Şeyhi'nin Harname, Bursalı Lami'nin Mecmuatü'l Letaif adlı eserlerinde hayvan masallarının örneklerini görmek mümkündür. Hayvan masalları özellikle toplumun değerlerini çarpıcı örneklerle dile getirmektedir. Hayvan masalları; hayvanların karşıladığı kişiliklerle insanlara, davranışları sonucunda onları neyin beklediğini ders ve öğüt yoluyla anlatırlar. Aynı zamanda hayvan masallarının çocukların hayvanlar hakkında bilgi edinmesi, dil ve düşünce gelişimlerinin desteklemesi gibi amaçları da bulunmaktadır (Okur, 2003).

Fabllar ise hayvan ve bitki gibi kahramanlardan oluşan, soyut düşünceleri somutlaştırarak anlatma amacı taşıyan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Fabllar, insanlar arasında geçen olayları sembolleştirerek hayvan, bitki ve cansız varlıklar üzerinden anlattıklarından dolayı alegoriktirler. Fabllar, insan davranışlarına ve deneyimlerine ayna tutan, iyi ve doğru davranışları aşılayan basit ahlak hikâyeleridir. Ders verme amacıyla oluşturulduklarından dolayı kısa ve hareketli bir anlatıma sahiptirler. Fabllar giriş, gelişme, sonuç ve ders olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Hayvan masallarında da kahramanların hayvanlardan oluşması ve ders verme amacının güdülmesi, fabllar ile aralarında benzerlik kurulmasına neden olmuştur. Fabla, araştırmacılar tarafından kuramsal kitaplarda farklı şekillerde yer verildiği görülmektedir. Bazı kitaplarda fabl; hayvan masalı (Kantarcıoğlu, 1991; Şimşek, 2012), masalımsı türler (Oğuzkan, 2001) şeklinde yer alırken bazı kitaplarda masaldan ayrı bir tür olarak (Aytaş ve Yalçın, 2012) ele alınmaktadır. Fakat hayvan masalları ile fablların birbirinden ayrı türler olarak ele alınması daha doğrudur. Çünkü hayvan masalları mensur bir yapıda yazılırken fabllar manzum bir yapı özelliği göstermektedir. Ayrıca fabllarda didaktik ve dikte edici bir özellik ağır basmakta, mesaj doğrudan verilmektedir.

2.3. Masalın Özellikleri

İlk insan toplulukları ile var olduğu düşünülen masalların başta belli bir kişiye aitken zaman geçtikçe toplumun duygu ve düşüncelerini yansıtan ortak bir toplum malı hâline geldiği görülmektedir. Kantarcıoğlu'na (1991, s. 17) göre "İster eski mitlerin parçaları hâlindeki bakiyeleri olarak görülsün, ister bugün terk edilmiş ritlerin (ayinlerin) son izleri ve alametleri olarak kabul edilsin, antropoloji ve edebiyat ekollerinin görüşleri de dikkate alınırsa masallar, insanoğlunun istediği, hayal ettiği şeylere ulaşma çabasından doğmuştur."

Bölgeden bölgeye ya da ülkeden ülkeye küçük farklılıklar ile karşımıza çıkan masallar ulusal ve evrensel boyutları içerisinde barındırmaktadır. Masalların ulusal kimliği sözlü gelenek ürünü olmalarından kaynaklanır. Masallar içinde geliştiği toplumun kültürel birikimlerini dil aracılığıyla geçmişten günümüze taşımaktadır. İnsanla birlikte var olan masal, insanlıkla birlikte var olmaya devam edecektir. Bu da masalların kaynağında toplumun düşünceleri, ruh hâli, bilinçaltı ve değerlerinin yattığını göstermektedir (Kantarcıoğlu, 1991).

Masalların dili yalın ve sadedir. Olaya ve hareketliliğe dayalı yapıları sayesinde masallar akıcı bir anlatımdan oluşmaktadır. Bu yapı aynı zamanda anlatımda betimlemelerin geri planda kalmasına neden olmaktadır. Masallarda sıfatların az kullanılması betimlemelerin azlığından, fiillerin sık kullanılması ise olaya ve hareketliliğe dayalı yapılarından kaynaklanmaktadır (Helimoğlu Yavuz, 2013).

Masallar genellikle dinleyenin ilgisini çekmek için bir masal tekerlemesi ile başlar. Masalın ortasında ve sonunda da anlatımı zenginleştirmek amacıyla tekerlemelerden faydalanılmaktadır. Sözlü gelenek ürünü olduklarından masallarda konuşma diline yakın bir anlatım tarzı görülmektedir. Dilimizin söz varlığını oluşturan atasözleri, deyimler, ikilemeler, benzetmeler, seslenme ifadeleri, ses taklidi sözcükler, dualar, beddualar, pekiştirme sıfatları, tezlik, sürerlik ve yaklaşma bildiren fiiller masallarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Söz varlığının zengin örneklerini içinde barındırması dil eğitiminde masalların önemli bir rolü olduğunu göstermektedir (Helimoğlu Yavuz, 2013). Masallar; içinde mâni, ninni, tekerleme, türkü gibi diğer sözlü kültür ürünlerine de yer vermesi bakımından önemlidir.

Olağanüstü olayların anlatıldığı masallarda genellikle cin, peri, ejderha, dev, cadı, büyücü, arap bacı, üvey anne- kardeş, fakir kız, şehzade, padişah, keloğlan, derviş, vezir, köse gibi kahramanlar ve hilekâr tipler karşımıza çıkmaktadır.

Masallarda yer ve zaman belirsizdir. Genellikle "memleketin birinde" yer formeli kullanılmaktadır. Kafdağı gibi hayali ya da Şam, Mısır, Yemen, Hindistan gibi hayali olmayan yerlerden bahsedilmektedir. Üç, yedi, kırk sayıları da masallarda sıklıkla kullanılmaktadır.

Masalların bölümlerinde başlangıç (giriş), bağlayış (geçiş) ve bitiş formelleri adı verilen kalıp sözler kullanılmaktadır. Genellikle masallar, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde, günlerden bir gün, bir zamanlar gibi söz kalıpları ile başlamakta ve muratlarına ermişler, kırk gün kırk gece düğün yapmışlar, gökten üç elma düştü gibi söz kalıpları ile de bitirilmektedir.

Masalların öğretici bir yanı vardır ve masallar ders verme niteliği taşımaktadır. Bu ders kimi zaman masalın sonunda bir kıssadan hisse ile doğrudan verilirken kimi zaman okurun çıkarım yapmasını gerektiren dolaylı bir anlatımla verilmektedir.

Masallarda iyiler ve kötüler olmak üzere karşıt iki taraf bulunmaktadır. Masalın sonunda iyilerin daima kazanıp ödüllendirildiği, kötülerin kaybedip cezalandırıldığı görülmektedir. Masallardaki kurgunun temelinde de iyi ve kötü arasında yaşanan çatışmalar yer almaktadır.

Masalların verdiği iletilerde toplumun gelenek ve görenekleri, inanışları, batıl inançları, töreleri, değerleri, toplumsal yaşayışları, kadın- erkek rolleri, korkuları, umutları, hayalleri, beklentileri gibi pek çok konunun yer aldığı söylenebilir. Geçmişten günümüze sözlü geleneğin ürünü olarak nesilden nesile aktarılan masallarla aslında bilinçaltına kodlar da aktarılmaktadır.

Toplumun kadın ve erkeğe yüklediği rollere de masallardan ulaşabilmek mümkündür. Özellikle geleneksel masal anlatılarında kadın kahramanların geleneksel bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Yaşayıştan kaynaklı kadın ve erkeğe düşen görev ve işler masallarda net bir şekilde birbirinden ayrılmaktadır. Dış dünyadaki işlerden, ava gitmekten, işe gitmekten erkek sorumluyken ve dış dünyada erkek aktifken; kadın ev düzeninden ve ev işlerinden, yemek yapmaktan ve ocaktaki ateşi yanık tutmaktan sorumludur. Masallarda kadınların kapalı mekânlarda ve pasif bir şekilde anlatıldığı örneklere sıkça rastlanılmaktadır. Edebiyatımızda kadınların geleneksel bir çizgide ele alınmadığı masallar da yer almaktadır. Bu masallarda kadınlar eşlerinin karşılaştığı sorunları başarıyla çözmekte ya da başarılı bir yönetici (padişah) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar bu masalların da kadının gücü erkeğe devredip hanım hanımcık evinde oturmaya devam etmesiyle sonuçlandığından kadını yüceltmediğini ortaya koymaktadır (Helimoğlu Yavuz, 2013).

Günümüzde daha çok çocuklara yönelik bir metin türü olarak algılanan masalların, aslında geçmişte yetişkinlerin hoşça vakit geçirmeleri ve anlatılanlardan ders çıkarmaları amacıyla ortaya çıktığı, nesilden nesile aktarılarak çocuk edebiyatında kullanılan önemli bir sözlü gelenek ürünü hâline geldiği söylenebilir. Masalların farklı edebî tür ve sanat ürünlerinin öznesi oldukları da görülmektedir. Masallar günümüzde pek çok roman, hikâye, tiyatro ve film senaryolarına kaynaklık etmektedir. Masalların edebiyatın yanı sıra antropoloji, psikoloji gibi farklı bilim dallarının da araştırma konusu olmaya devam ettiği tespit edilmiştir. Olağanüstü kahramanların başından geçen olağanüstü olayların, sade bir dil ve akıcı bir üslupla anlatılması masalların her alanda vazgeçilmez bir tür olmasını sağlamıştır.

2.4. Masalın Eğitimsel İşlevi

Ülkelerin eğitim tarihlerine bakıldığında geçmişten günümüze masallardan eğitsel alanda yararlanılmıştır. Mısır'da tarihi hikâyelere ve masallara değer verildiği, Hindistan'da

okul eğitiminde çocuğun iyi hareketlerde bulunması için masal ve hikâyelere önem verildiği, Babil ve Asurlularda ahlak ve din eğitiminde kahramanlık hikâyeleri ve masallarının öğretildiği, Fenikeliler ve İbranilerde halkın eğitiminde masallardan yararlanıldığı görülmektedir (Kanad, 1963; aktaran Kantarcıoğlu, 1991, s. 22- 23). Tarih boyunca Pançatantra, Kelile ve Dimne ile Mesnevi'de yer alan masalların eğitsel işlevlerinden yararlanılmıştır. "Osmanlı Devleti zamanında bile masalların çocuk eğitiminde önemli bir unsur olduğu hatta Sadi'nin 'Gülistan ve Bostan' adlı yapıtlarındaki masalların saraydaki şehzadelerin eğitiminde kullanıldığı bilinmektedir." (Okur, 2003, s. 2).

Masalların tarih boyunca çocuk eğitiminde kullanılan türlerin başında gelmesi, eğitim aracı olarak çocuklar için yararlı veya zararlı sonuçları üzerindeki tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Masalların hayal ürünü konu ve olaylarla örülmüş yapısının çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığını, onları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırıp mantıklı ve doğru düşünmelerini olumsuz etkilediğini savunan J. J. Rousseau, kızı Emile'e de La Fointaine'nin fabllarını okumayı yasaklamıştır (Oğuzkan, 2001). Bu konuda J. J. Rouseau görüşlerini "Ağustosböceği ile karınca masalını okuyan ve dinleyen bir çocuk, ağustosböceğine acımak yerine karıncayı alkışlar. Sonunda cimri bir çocuk olacak. Sivrisinek aslanı bıktırdığı zaman, çocuk, sivrisinekten taraf olur. Ben bunları okusam aldanmam ama çocuk aldanır." şeklinde ifade ederken, La Fontaine ise masalları hakkındaki görüşlerini "Masallar sadece ahlak dersi değil, birçok bilgiler de verirler bize. Hayvanların özelliklerini, değişik karakterlerini öğretirler. Böylece kendimizi de tanıtmış olurlar. Çünkü biz insanlar, akılsız yaratıklarda iyi kötü ne varsa hepsinin özetiyiz." sözleriyle belirtmiştir (Şirin, 1998, s. 145; aktaran Gezer, 2006).

Masalların olağanüstü yapıları hayal dünyasının kapılarını açmaktadır. Bu hayal dünyasının gerçeklikten koparmasından endişe edenlere Dilidüzgün'ün (2007, s. 27) "Masalın, çocuğu aşırı düş dünyasına sürükleyip çocuğun gerçek dünyasına uyum sağlayamamasına yol açmasından korkmak, masal türünü bütünüyle dışlamayı gerektirmez." şeklinde bir yanıt verdiği görülmektedir. Burada unutulmaması gereken çocukların okudukları ve izledikleriyle kolayca özdeşim kurdukları gerçeğidir. Çocukların gerçeklik algısını sarsmayacak nitelikli metinlerle karşılaşması önem taşımaktadır. Masallarda yer alan hayali unsurların gerçeklere dayanmasına özen gösterilmeli ve bu unsurlara yer verilirken aşırıya kaçılmamalıdır.

Masallardaki olağanüstülüğün barındırdığı hayali unsurlar ile masalların sürükleyici ve akıcı yapıları çocukların dikkatini çekmekte ve masal ile çocuk arasında yakınlık kurulmasını sağlamaktadır. Çocukluk; hayal kurmaya, hayali unsurlara ilgi duymaya yatkın

olunan bir dönemdir. Masallardaki bu fantastik boyut da çocuğun dünyası ile masalın dünyasını yakınlaştırmaktadır. Çünkü çocuğun dünyası yetişkinlerin dünyasından farklıdır. Çocuğun dünyasında, yetişkinler gibi gerçekler arasında mantıksal ilişkilere dayalı bir düzenden çok gerçek ile hayalin iç içe geçtiği bir düzen söz konusudur (Dilidüzgün, 2007; Oğuzkan, 2001).

Çocuklar masalları sınırsız bir dünya ile gerçek dünya arasındaki köprü olarak görmektedir. Bu sayede bilişsel gelişimleri desteklenen çocuklar, gerçek ve kurmaca arasındaki ayrımı çok daha kolay fark edebilmektedir. Masallar hayal gücünü geliştirmenin yanı sıra çocukların yaratıcılıklarını ve muhakeme becerilerini de geliştirmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin iki yaşından itibaren çocuklarına masal okumaya başlamasıyla aralarında özel bir ebeveyn- çocuk bağı oluştuğu ve böylece masalların, kitabın da çocuklar tarafından sevilerek onlarda okuma kültürünün oluşmasına katkıda bulunduğu bilinmektedir (Şimşek, 2012).

Masallar, karakterler ve işledikleri değerler aracılığıyla gerçek ahlaki dersler ile çocukları tanıştırmaktadır. Çünkü masalların zıtlıklar üzerine kurulu yapısı gerçeğin bir yansıması niteliğindedir. İyi- kötü, doğru- yanlış, güzel- çirkin karşıtlıklarından kaynaklanan çatışmalar çocuğu gerçek hayata hazırlayıcı bir rol üstlenmektedir. Böylece hayatı karakterlerden öğrenen çocuk okurlar, masaldaki kurguyla kendi hayatları arasında bağlantı kurmaya çalışırlar. Gerçek hayattaki sorunlarla nasıl baş etmesi gerektiğini masallarda öğrenen çocuk bu sayede tecrübe kazanmaktadır (Dilidüzgün, 2007).

Tarih boyunca kültürel aktarımda önemli bir rol oynamış olan masallar, çocukların ortak kültür bilincinin gelişmesi açısından da büyük bir etkiye sahiptir. Masallar çocukların eğlenmesini sağlarken aynı zamanda toplumun değerlerini de alarak ortak kültür bilinci doğrultusunda toplumsallaşmasını sağlamaktadır. Ortak kültür bilincini sağlamanın ilk yolu dildir. Dil doğuştan getirilen bir beceri olsa da dil edinimi sürecinde çevresel faktörler önemli rol oynamaktadır. Bilişsel gelişim açısından önemli bir rol oynayan masalların dilsel gelişime de etkisi son derece önemlidir. Okul öncesi dönemde yer alan bir çocuğun dil edinim sürecindeki başarısında masalların önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Çocuğun doğuştan getirilen ilk beceri olma özelliğini taşıyan dinleme becerisiyle, anne karnından itibaren karşılaştığı ilk tür olan masallardan ana dilinin zenginliğini öğrendiği bilinmektedir. Çocuklar dil öğrenmeye önce dinleme yoluyla başlar. Ardından dinlediklerini taklit eder ve uygun bağlamda kullanmaya çalışır. Masal metinleri içerisinde halk edebiyatının diğer türlerine ve dilin söz varlığına ait birçok örneğe (atasözleri, deyimler, ikilemeler, söz sanatları, tekerleme, ninni, efsane, fıkra, mâni, türkü, bilmece, ağıt) rastlanması masalın kapsayıcı bir tür olduğunun

ve sözcük ile kavram gelişiminin sağlanmasında önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir (Okur, 2003). Boratav (2009, s. 17) da masallardan şu şekilde bahsetmektedir:

> "Çocuğa ana dilinin bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu - ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama herhâlde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşılayan masallardır."

Çocukların ilk karşılaştığı, ana dilinin söz varlığının örnekleriyle ilk defa tanıştığı, dinleme ve anlama becerisinin işe koşulduğu masallar, diğer türleri de içinde barındırdığından çocuk okurları farklı türlere hazırlayıcı bir rol üstlenmekte ve bu sayede çocuklarda okuma alışkanlığının kazanılmasını sağlamaktadır.

Alanyazın incelendiğinde birçok araştırmacının (Aslan, 2016; Çetinkaya, 2007; Dilidüzgün, 2007; Güleryüz, 2006; Kantarcıoğlu, 1991; Oğuzkan, 2001; Okur, 2003; Saltık, 2016; Sever, 2008; Şimşek, 2012; Yalçın ve Aytaş, 2012) nitelikli masallarda bulunması gereken özelliklerden bahsettiği görülmektedir. Nitelikli masalların özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Masalda gerçekleşen olaylar neden sonuç ilişkisi göz önünde bulundurularak mantıklı ve tutarlı bir şekilde birbirine bağlanmalıdır.
2. Masallarda çocukların dikkatini çeken, merak uyandıran, canlı ve hareketli olaylar ele alınmalıdır.
3. Masalda kullanılan dil açık, anlaşılır; anlatım ise akıcı, duru ve yalın olmalıdır.
4. Masala ilgi çekici bir masal girişi ya da tekerleme ile başlanmalıdır.
5. Masallardaki gövde bölümü çocuğun masal dünyasına uyumunu gerçekleştirecek ve çocuğun karakterlerle özdeşleşmesini sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır.
6. Masallarda çocukları mutlu eden, eğlendiren konular işlenmelidir.
7. Masallarda merak unsuru dengeli bir şekilde kullanılmalı, olayların gidişatı hakkında ipucu verilmeli ancak sonuç çocuk okuru şaşırtmalıdır.
8. Masallardaki kahramanlar aracılığıyla çocuklar doğru davranışlara yönlendirilmelidir.
9. Masallar çocukların hayal dünyasını beslemeli, yaratıcı düşünmelerini geliştirmelidir.
10. Masallar didaktik ve otoriter bir anlayışla doğrudan ders ve öğüt vermek için kullanılmamalıdır.
11. Masallarda duygular dengeli işlenmeli, çocukları üzecek olaylardan kaçınılmalıdır.
12. Masallarda çocukların ruh sağlığını olumsuz etkileyecek korku ve şiddet ögelerine yer verilmemelidir.

13. Masallarda çocukları kaderciliğe ve tembelliğe itecek ögeler bulunmamalıdır.
14. Masallar çocukların akranları ve yetişkinlerle etkili iletişim kurmalarında yardımcı olmalıdır.
15. Masallar çocukların genel kültürlerine katkıda bulunacak bilgileri barındırmalıdır.
16. Gerektiğinde masallar çocuk edebiyatı ilkeleri göz önünde bulundurularak yeniden oluşturulmalıdır.

Çocuklara okunacak ve okutulacak masalların seçiminde ebeveynlere ve öğretmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Masallar bazen tehlikeli olabilmektedir. Başta yetişkinlerin hoşça vakit geçirmeleri amacıyla oluşturulmuş masalların içerisinde şiddet, korku, cinsellik gibi ögelerin yer aldığı unutulmamalı, nitelikli masalların seçilmesi adına özenli olunmalıdır. Sezer'e (2010) göre masal metinleri derin yapıda çözümlendiğinde masal kurgusu ve verilmek istenen iletiler özellikle geleneksel masal anlatılarında düşünme araçlarını yok etme gibi bir amaca hizmet etmektedir. Oysa nitelikli çocuk yazını ile çocuk okurun eleştirel okuma ve yaratıcı düşünme becerileri geliştirilmesi beklenmektedir.

Aslan (2016) geleneksel masal anlatılarından bazılarının düş ürünü olay ve konularının çocukları yaşam gerçekliğinden uzaklaştırdığını, pasifleştirdiğini, yanlış inançlara ve kaderciliğe sürüklediğini, çocuklarda mantıklı düşünme becerisinin gelişmesinin engellendiğini, içerdikleri korku, şiddet ve cinsel içerikli ögelerin çocukların olumsuz etkilenmelerine sebep olduğunu belirtmektedir.

Masalların ham maddesi halkın deneyimleridir. Bu deneyimler gelecek nesillerin ders çıkarması için aktarılmıştır. Masallar kültür aktarımını yaparken her zaman olumlu özellikleri nesilden nesile taşımazlar. Toplumsal ögeleri içinde barındıran masallar şiddet, ceza gibi olumsuz ögelere de yer vermektedir. Geleneksel masal anlatılarında bu tür ögelerin yer aldığını söylemek mümkündür. Masallarda bazı karakterlerin kalıplaşmış özellikler gösterdiği görülmektedir. Özellikle masallardaki üvey anneler hep kötü, zalim, acımasız hatta büyücüdürler. Bu kalıplaşmış yargı bilinçaltına olumsuz kodlar göndermektedir. "Tüm üvey anneler kötüdür." gibi bir genelleme yapmak doğru değildir. Bu sebeple çocuk okurların özdeşim kurabilmesi için iyi örneklerin yer aldığı masallar oluşturulmalıdır.

Masallar bilinçli kullanıldığı zaman çocukların bilişsel, dilsel ve karakter gelişimini desteklemektedir. Günümüzde de masallardan dil eğitimi, değerler eğitimi, sosyal ve ahlaki eğitim alanlarında faydalanılmaktadır. Son zamanlarda masalların programlarda ve ders içeriklerinde çok daha fazla etkili hâle getirildiği söylenebilir. Masalların eğitimsel işlevlerinden yararlanabilmek için özellikle Türkçe dersinde masalları kullanarak öğrencilerin gelişimine katkıda bulunacak ders içi etkinlikler yapılabilir. Derslerde masalın başlığının

verilerek içeriğinin tahmin edilmeye çalışılması, tekerleme söyleme çalışmalarının yapılması, masalın devam ettirilmesi, yeni bir masal oluşturma, söz varlığı çalışmalarının yapılması, kendini kahramanın yerine koyma, okunan/ dinlenen masalın özetlenmesi, masalın özünü değiştirme, masalın öncesini ve sonrasını tahmin etme, masal parodileri, alaylama ve masal dilinden yararlanma gibi yöntemler kullanılarak masalların eğitsel işlevlerinden yararlanılabilir (Dilidüzgün, 2007; Saltık, 2017).

2.5. Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri

2.5.1. Konu

Bir metinde olay, yer, zaman ve karakterlerden oluşan, anlatının tüm ögelerini bir arada tutup bu ögeler arasında bütünlük sağlayan temel yapı konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İyi yapılandırılmış bir konu, okuru okumaya isteklendirir ve okuma eyleminin devam etmesine yardımcı olur. Özellikle çocuk edebiyatı eserleri oluşturulurken çocuğa görelik ilkesi göz önünde bulundurularak çocuğun yaşadığı çevreye gönderim yapan ve ilgi alanına yönelik konuların seçilmesine dikkat edilmelidir. Konu açık, anlaşılır ve inandırıcı olmalıdır. Bunun yanında yazarın konuyu iyi işlemesi gerekmektedir.

Metinler oluşturulurken konu ile tema arasındaki ilişki göz önünde bulundurulmalıdır. Tema, konuyu kapsayan bir nitelik taşımaktadır. Temayı, konunun sınırlarını belirleyen ana bir çerçeve olarak düşünmek mümkündür. Oğuzkan'a (2001, s. 367) göre "Tema ile konu ilişkisi zayıf veya belirsiz eserlerden çocuklar ne sanat yönünden ne de eğitsel yönden kolayca yararlanamazlar." Bu sebeple yazınsal metinler oluşturulurken tema ve konu ilişkisine özen gösterilmelidir.

Alanyazından hareketle (Dilidüzgün, 2007; Güleryüz, 2006; Kantarcıoğlu, 1991; Oğuzkan, 2001; Saltık, 2016; Sever, 2008; Şimşek, 2012; Yalçın ve Aytaş, 2012) çocuk edebiyatı eserlerinde ele alınması gereken konuların özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Konular seçilirken çocukların gelişim dönemleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu gelişim özelliklerine göre çocuk gerçekliğine uygun, onların ilgilerini çeken, güncel hayatlarından ve yakın çevrelerinden izler taşıyan konular seçilmelidir.
- Konu hem evrensel hem de ulusal değerleri içerisinde barındırmalıdır. Böylece çocuğun içinde yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerini, ahlaki kurallarını, millî değerlerini duyumsaması sağlanmalıdır.
- Edebi eserler okurda estetik bir haz uyandırmayı amaçlar. Konu da bu amaca uygun bir şekilde yazar tarafından ustaca işlenmelidir. İyi bir konu özgün olmalıdır. Yazar

konuyu işlerken ipuçları yardımıyla okurun merak duygusunu her zaman aktif tutmalıdır. Klasik ve kolay tahmin edilebilir konular okurların ilgisini çekmemektedir.

- Konu eğlendirirken dinlendirmeli aynı zamanda düşündürmelidir. "Çocuklara sağlam ve geçerli inançlar aşılayacak, onların demokratik yaşayış biçimine karşı güvenlerini artıracak ve ulusal değerlere karşı besledikleri saygıyı daha güçlü hâle getirecek konulara da şüphesiz ağırlık verilmelidir." (Oğuzkan, 2001, s. 368).
- Çocuk okurun ilgisini çeken olaylar haraketliliğe dayandığından dolayı konu yapılandırılırken hareketliliğe yer verilmelidir.
- Konu çocuğun düşünme becerilerini, hayal dünyasını, yaratıcılığını geliştirip zenginleştirmelidir.
- Konular gerçekliğe dayalı ve inandırıcı olmalıdır. Olaylar konuya uygun ve tutarlı bir şekilde gelişmelidir. Olayların gelişim sürecinde neden sonuç bağlantısına dikkat edilmelidir.
- "Kitapta işlenen konularda din, dil ve cins ayrımcılığına dayalı ön yargılar yerine aklın ve bilimin üstünlüğü öne çıkarılmalıdır." (Şimşek, 2012, s. 101).
- İdeolojik söylem ve fikirlerden kaçınılmalıdır.
- Çocuklara sevgi, saygı, yardımlaşma ve dayanışma, barış, dostluk, dürüstlük, girişimcilik, kahramanlık, empati, eşitlik, adalet gibi olumlu benlik geliştirecek değerler aşılanmalıdır.

2.5.1.1. Konu Yapılandırılmasını Sağlayan Ögeler

Sever (2008) çocuk edebiyatı metinlerinde konu yapılandırmasını zayıflatan ögeleri rastlantısallık, abartılmış merak ve duygusallık olarak üç başlıkta incelemektedir.

2.5.1.1.1. Rastlantısallık

İyi kurgulanmış bir metinde okurun okuma sürecine aktif bir şekilde katılması amacıyla yazar, olayların gidişatı hakkında çeşitli ipuçları bırakmaktadır. Okurlar da bu ipuçlarından hareketle neden sonuç bağlamında çıkarım yaparak olay örgüsü hakkında tahminde bulunmaktadır. Olayların gerçekleşmesinin nedeni belirtilmeden tesadüfi bir şekilde meydana gelmesi kurguyu zayıflatmaktadır. Yazınsal bir eserde olay örgüsünün devamlılığını sağlayan önemli noktalar, kahramanların karşılaştıkları sorunların çözüm yolları, aniden ve tesadüfi bir şekilde gerçekleştiğinde rastlantısallık ağır basar. Sever'in (2008, s. 138) de "Çocuk okur, okuma eylemi sırasında yaptığı duygu ve düşünce hazırlığından kopuk, kabul edilebilirlikten uzak bir sonuçla karşı karşıya bırakılırsa 'yazar- kitap- çocuk' arasında

inandırıcılık sorunu oluşmaya başlar.” sözleriyle belirttiği gibi inandırıcılığı zayıflatan bu durum, okurların okuma eyleminden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

2.5.1.1.2. Abartılmış Merak

Bir okur için okuma eyleminin devam ettirilmesinde birtakım güdüleyici etmenler bulunmaktadır. Merak duygusu bu etmenlerin başında gelmektedir. Okurlar, okudukları yazınsal metinlerde olayların gidişatını ve sonunda ne olacağını merak etmektedirler. Yazınsal bir metinde merak ögesi zayıf ya da abartılmış olursa olay inandırıcılığını kaybedeceğinden bu durum okurun okuma eylemini olumsuz etkileyecektir. Sever (2008, s. 137) de bu durumu “Okurun sürekli yoğunlaşan heyecan ve endişeleri, anlatım düzeninde uygun yer ve zamanda dengelenmez ise öykü, abartılmış merak ögeleriyle okurun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlar.” sözleriyle açıklamaktadır.

2.5.1.1.3. Duygusallık

Çocuklara yönelik yazınsal metinlerin temel amacı çocuk okurların eğlenirken öğrenmelerini sağlamaktır. Çocuklar kendileri için oluşturulan yazınsal metinler sayesinde gerçek hayata hazırlanmaktadır. Sever’e (2008, s. 138) göre gerçek hayata hazırlayıcı bir rolü bulunan bu metinlerde “Duygunun aşırı ölçüde zorlandığı, kullanılmaya çalışıldığı yaşam durumları, çocukların insan doğası ve yaşam gerçeğini anlamalarına engel olmaktadır.” Çocuğun dünyası ile yetişkin dünyası birbirinden farklıdır. “Çocuk kitaplarında, birçok üzücü (dramatik), acıklı olayın birbirini izlemesi, çocuğun duygularının sürekli yapay bir etki altında kalmasına neden olur. Bu durum, zamanla çocuğun duygu denetimini yitirmesine, duygularının güdümüne girmesine yol açabilir.” (Sever, 2008, s. 139).

2.5.2. Değerler

Odağında insan ve toplum davranışları olan ve bu davranışları inceleyen bilim dallarında değer, önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerler, insan davranışlarını şekillendiren ve buna bağlı olarak toplumsal kuralların oluşmasını sağlayan özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla araştırılan bir konudur.

Değer kavramının felsefe, sosyoloji, psikoloji ve eğitim gibi farklı bilim dallarına özgü çeşitli tanımları yapılmaktadır. Bu sebeple değer kavramının tek bir yönden ele alınan genel bir tanımını yapmak mümkün değildir. Eğitim alanında ise değer kavramını Ulusoy ve Dilmaç (2015, s. 16) *“*İnsanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü…” ve Yılmaz (2008, s. 52) “İyi ve kötünün ölçütü olarak davranışların, kararların, grup ilişkilerinin,

insan ilişkilerinin, örgütsel davranışın, ast- üst ilişkilerinin, örgüt- çevre ilişkilerinin ve daha birçok konunun temel belirleyicisi konumundadır." sözleriyle açıklamaktadır.

Alanyazın incelendiğinde insan ve toplum davranışlarını şekillendiren değerlerin; Nelson, Spranger, Rokeach, Ülken, Fichter, Schwartz, Güngör, Ketenci, Fer ve Kuş gibi farklı araştırmacılar tarafından sınıflandırıldığı görülmektedir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan değer sınıflandırması Schwartz'ın (1994) geliştirdiği sınıflandırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınıflandırmada 10 temel gruptan oluşan 56 değer yer almaktadır. Bu çalışmada da geleneksel masal anlatılarındaki değerler incelenirken Schwartz'ın (1994) sınıflandırmasından yararlanılmıştır.

Tablo 2.

Schwartz değerler listesi

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)[a]	Etkileşim Grup
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak)	Etkileşim Grup
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak	Organizma
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak	Organizma
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak)	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik (universalizm): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum)	Grup [b] Organizma
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat)	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik (tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (dünyevi işlerden el ayak çekmek)	Grup
Uyma (conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek	Etkileşim Grup
Güvenlik (security): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak)	Organizma Etkileşim Grup

Not: *Organizma:* Biyolojik organizma olarak bireylerin evrensel gereksinimleri;
Etkileşim: Uyumlu bir toplumsal etkileşimin evrensel nitelikteki ön şartları;
Grup: Grupların sorunsuz işlev göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler.
a. Kültürler arası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler parantez içerisinde belirtilmiştir.
b. İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla ilişkiye geçtikleri, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabul ettikleri ve doğal kaynakların kısıtlı olduğunun farkına vardıkları zaman ortaya çıktığı varsayılır.

Kaynak: Schwartz (1994, s. 22); aktaran Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000, s. 61)

Bireyler doğdukları andan itibaren içinde bulundukları toplumdan etkilenmekte ve zaman geçtikçe de toplumu etkilemektedirler. Toplumsallaşma sürecinde bireyler önce ailesinden, arkadaşlarından ve yakın çevresinden çeşitli davranışları öğrenerek büyürler ve ilk değer yargılarını bu şekilde geliştirirler. Ancak bu yol plansız, düzensiz ve kendiliğinden gelişmektedir. Bireylerin ve toplumun gelişmesinde etkin bir rol oynayan değer kavramının planlı ve programlı bir yolla öğretilmesi ise okullarda gerçekleşmektedir. Değerler eğitimi, eğitim ve öğretim programlarında yer almakta ve sürecin başından hedeflerle başlamak üzere içerik, öğretme- öğrenme süreci ve son olarak değerlendirme aşamalarında okullarda öğretmenler tarafından planlı bir şekilde yürütülmektedir. Örtük bir biçimde de değerler öğrencilere kazandırılmaktadır.

> Kirschenbaum'a (1995; aktaran Akbaş, 2008, s. 11) göre "Değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket ortaya çıkmıştır. Yukarıda verilen değer eğitimi akımları dışında din eğitimi, etik eğitimi, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, empati geliştirme, iş birliği becerileri, karar verme becerileri, ahlaki muhakeme, yaşam becerileri, cinsellik eğitimi, uyuşturucu eğitimi gibi değer eğitimi uygulamaları vardır."

Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında çocuk edebiyatı eserleri de önemli bir rol üstlenmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde olumlu değerlerin çocuğa duyumsatılması gerekmektedir. Millî ve evrensel değerler, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ve çocuk edebiyatı eserleriyle çocuklara kazandırılabilmektedir.

2.5.3. İleti

İleti, diğer adıyla ana düşünce/ fikir bir metinde verilmek istenen asıl düşüncedir. Metnin türüne göre iletinin yazar tarafından verilme biçimi de değişebilmektedir. Öğretici metinlerde amaç bilgi vermek olduğundan ileti doğrudan ve açık bir biçimde verilmektedir. Edebî metinlerde ise amaç iyiye ve güzele yönelik duygulara yöneltmek ve düşünme becerilerini geliştirmek olduğundan ileti örtük bir biçimde verilmektedir (Sever, 2008).

Çocuk kitaplarında iletinin öğreticilik boyutunun genellikle tartışılan bir konu olduğu görülmektedir. Çocuk kitaplarının iletileri çocukların yaratıcı düşünme, hayal kurma, sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme gibi bilişsel becerilerine katkı sağlamalıdır. Çocuk okurların esnek düşünmesini sağlayan iletilerin, okurların yaratıcılıklarını desteklediği ve onları öğrenmeye karşı güdülediği bilinmektedir (Güleryüz, 2002, s. 202). Kendi inanç ve doğrularımıza göre öğreticilik amacı göz önünde tutularak doğrudan verilen

bir ileti, bu becerilerin gelişmesine katkıda bulunamayacaktır. Eserle sunulan dünyayı, çocuk kendi düşünce yetisini kullanarak anlamlandırmalı ve derin anlamlara bu sayede ulaşmalıdır.

Çocuklar için oluşturulan ve didaktik bir amaç taşıyan yazınsal metinler için öğretici çocuk kitapları adında ayrı bir sınıflandırmanın yapılması doğru olandır (Güleryüz, 2002). Aynı zamanda çocuk kitaplarında yer alan iletilerin, çocuğun ahlaki ve kişilik gelişimine de katkı sağlaması gerekmektedir.

2.5.4. Karakterler

Yazınsal bir eserde olay örgüsünün etrafında şekillendiği ve olayları yaşayan kahramanlar çeşitli karakterleri meydana getirmektedir. Bir eserde birden çok kahraman bulunmaktadır. Olayların merkezinde olan, yaşayan kişi temel/ baş kişi ya da kahraman; olaylarla dolaylı ilişkisi bulunan, arka planda kalan kişiler ise yan kişi/ roman ya da öykü kişisi olarak adlandırılmaktadır (Sever, 2008).

Bir çocuğun davranış ve tutumlarını öncelikle ailesi ve çevresel faktörler şekillendirmektedir. Ailesinden masal ve ninni dinleyerek büyüyen ve zamanla kitaplarla tanışan çocuğun yaşantısında çocuk edebiyatı eserleri önemli materyaller olarak yer edinmektedir. Çocuklar kitaplardaki kahramanlar ile özdeşim kurup bu kahramanlara öykünmektedir. Özellikle çocuklar kendi yaşıtlarının başından geçen olayların anlatıldığı eserleri daha ilgi çekici bulmakta ve bu karakterler ile daha kolay özdeşim kurmaktadırlar. Dünyayı kahramanların gözünden deneyimleyen ve bu sayede gerçek hayata hazırlanan çocuk, kendini kahramanın yerine koyarak hayal ettiği şeyleri gerçekleştirmektedir (Dilidüzgün, 2007). Bu nedenle karakterlerin özenle oluşturulduğu nitelikli eserlerin çocuklara sunulması gerekmektedir. Çocuk okur, karakterle kendini özdeşleştirdiğinden dolayı karakterler çocukları olumlu davranışlara yöneltmeli, çocuklarda empati becerisinin geliştirilmesine yardımcı olmalıdır. Aksi hâlde çocukların düşünce dünyasında büyük bir tahribat yaşanabilmektedir. Çocukluk dönemindeki yaşantıların ileride yetişkin bireylerin şiddet eğilimini etkilediği unutulmamalıdır. Günümüzde nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle karakter eğitimi gerçekleştirilebilmektedir. Bu doğrultuda Türkçe dersinde karakter eğitiminin uygulanacağı metin ve etkinliklerin özenle seçilmesi gerekmektedir. Karakter eğitimi temelinde oluşturulan bir derste izlenilmesi gereken adımlar "okuyucuların hikâyedeki ana karakteri ve olayları tanımladığı tanımlama, okuyucuların durumla ilgili bağ kurduğu ve ana karakter ile duygusal bir bağ hissettiği katılma, ana karakter ile durumun analiz edildiği ve parçadaki uygun olmayan davranışların yerini alacak etkili alternatiflerin bulunmasının sağlandığı olayın iç yüzünü anlama şeklinde sıralanmaktadır." (Sridhar ve Vaughn, 2000; aktaran Özdemir, Karakuş Tayşi ve Dedeoğlu Orhun, 2012, s. 215).

Çocuk edebiyatı eserlerinde karakterlerin önemli ilkelere göre oluşturulması eserin nitelikli olmasında büyük bir rol oynamaktadır. "Doğru karakterize etme, kahramanın özelliklerini doğru ve gerçekçi betimleme, nitelendirme iyi hikâye yazmanın temel yapı taşlarındandır." (Şimşek, 2012, s. 103). Eserdeki kahraman sayısı çocukların gelişim dönemleri göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Özellikle küçük yaştaki çocuklara yönelik eserlerde, karmaşıklığa yol açmamak adına az sayıda kahramana yer verilmesi gerekmektedir.

Bir eserde karakteri tanıtmak için farklı yollara başvurulmaktadır. Karakterin derinlemesine tanıtılması ve farklı yollarla betimlenmesi karakterin güvenilirliğini artırmakta, eserin ilgi çekici ve akıcı olmasını sağlamaktadır. Sadece bir yönüyle ele alınan karakter tekdüzeliğe ve hikâyenin sonunda kalıplaşmış bir yargıya neden olmaktadır. Geleneksel masal anlatılarında durum böyledir. Çağdaş hikâyede ise gelişen ve değişen karakter betimlemeleri yapılmaktadır (Şimşek, 2012).

Sever (2008) "Çocuk ve Edebiyat" adlı eserinde yazınsal metinlerdeki karakterleri karakterize edilme biçimleri bakımından kapalı, açık, devingen ve durağan olmak üzere dört farklı başlıkta ele almaktadır.

2.5.4.1. Kapalı (Geliştirilmemiş) Karakter

Yazınsal bir metinde yazar tarafından tek yönü anlatılan karakterler, kapalı karakter olarak tanımlanmaktadır. Kapalı karakterlerin cimri, cömert, çalışkan, tembel gibi tek bir kişilik boyutuyla ele alındıkları görülmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde kapalı karakterler karşıtlık oluşturma ya da yardımcı olma işlevleriyle yer almaktadır. Özellikle yan karakterler kapalı karakter özelliği göstermektedir. Baş kahramanın yan karakterle çatışma yaşadığı ya da yan karakter sayesinde zorlukları ve engelleri aştığı görülmektedir (Karataş, 2014).

Çocuk okurun temel kahramanla özdeşleşmesini kolaylaştırmak için yan karakterlerin arka planda kalması adına yazar kapalı karakterleri geliştirmektedir. Kapalı karakterler, bir metinde olayı yaratan ya da gidişata yön veren bir konumda bulunmadıklarından dolayı daha çok baş kahramanın yönlendirdiği olaylar ve sonuçlarından etkilenmektedir. Yüzeysel olarak tanıtılan ve bu sebeple okurun iyi tanımadığı karakterler, kapalı karakterlerdir. Bu karakterlerin çocuklara yaşam gerçekliğini anlatma ve insan doğasını kavratmada çok az katkıları bulunmaktadır (Sever, 2008, s. 104- 105).

2.5.4.2. Açık (Geliştirilmiş) Karakter

Yazınsal bir metinde yazar tarafından hakkında pek çok bilgiye yer verilen karakterler açık karakter olarak adlandırılmaktadır. Metindeki baş kahramanlar açık karakterlerden

oluşmaktadır. Böylelikle okurların baş kahramanla özdeşim kurması ve iletinin yerine ulaşması hedeflenmektedir. Çünkü okur, iyi tanıdığı karakterin yerine kendini daha kolay koymaktadır. Açık ya da iyi geliştirilmiş karakterler, okur tarafından iyi tanınmakta ve karakterler kurgulanan olaylar dizisinde birçok özelliğiyle okurun hafızasına yerleşmektedir (Sever, 2008, s. 107). Yazar tarafından derinlemesine ele alınan ve tüm yönleriyle okura sunulan açık karakterler, metinlerin inandırıcılığını da arttırmaktadır. Açık karakterler kişinin tek bir yönüne odaklanmadığından dolayı gerçeklik algısına uygun bir biçimde karakteri birçok yönden ele almaktadır. Böylece okur, açık karakterler sayesinde çevresindeki insanlarla karakter arasında kolayca bir bağ kurabilmektedir.

2.5.4.3. Devingen Karakter

Devingen karakterlerin temel özelliği değişim göstermeleridir. Karakterlerin olayın başı ile olayın sonu arasındaki süreçte davranışlarında, kişilik özelliklerinde bir farklılaşma ve değişim meydana gelmektedir. Böylelikle yanlış bir davranışını, edindiği deneyimler sonucunda değiştiren bir karakter, çocuk okurun verilmek istenen mesajı daha iyi duyumsamasında etkin bir rol üstlenmektedir (Karataş, 2014). Ancak yazarın devingen bir karakteri geliştirirken karakterin yaşadığı değişimi neden sonuç bağlamında çocuk okura sunması gerekmektedir. Aksi takdirde çocukların gözünde açıklanamayan, birdenbire değişim geçiren karakterler inandırıcılıktan uzaklaşmaktadır (Sever, 2008).

2.5.4.4. Durağan Karakter

Durağan karakterlerin temel özelliği önemli bir değişim yaşamamalarıdır. Olay örgüsü boyunca karakterin davranışlarında, tutumlarında, kişilik özelliklerinde önemli bir değişim gerçekleşmez. Yazarın durağan karakterleri geliştirirken tutarlı olması gerekmektedir. Durağan karakterler oluşturulurken dikkat edilmesi gereken temel nokta, kahramanları ideal bir insan modeline yaklaştırmaktan kaçınma gerekliliğidir. Çocuklar kendi yaşamlarından izler buldukları eserleri okumaktan keyif almaktadırlar. Bu sebeple ideal bir insan figürü, çocuğun gerçeklik algısına ters düşebilir. İnsanlar güçlü yönleri kadar zayıf yönleriyle de var olmaktadır. Kendi yaşadığı sorunların benzerini yaşayan, güçlü ve zayıf yanlarıyla çevresinde yer alan kişilere gönderim yapan karakterlerle çocukların özdeşim kurmasının daha kolay olduğu bilinmektedir (Dilidüzgün, 2007).

2.5.5. Çatışmalar

Çocuk edebiyatı eserlerinde olay ve kurgu kavramları konuyu yapılandıran ve iç içe geçmiş önemli ögeler olarak karşımıza çıkmaktadır. “En yalın tanımıyla olan ya da ortaya

çıkan şeydir olay. Bunu öyküye, romana, oyuna giren kişilerin birbirleriyle, kendileriyle, doğayla ya da çevreleriyle çatışması olarak da düşünebiliriz." (Özdemir, 2002, s. 112- 113).

> "Öyküleyici anlatıma dayalı kurgusal türlerde ana olayı değişik yönlerden destekleyen yan olayları birbirine bağlayan bir olay zinciri vardır. Anlatıdaki şahısların iyi, kötü; güzel, çirkin; yaşlı, genç olma durumları, mekân, zaman hatta yazarın bakış açısı gibi diğer öyküleyici anlatım ögeleri ana olayın özelliklerine göre anlatıda yerini alır." (Karatay, 2014, s. 161- 162).

"Kurgusal metinlerde olay örgüsü veya başka bir deyişle kurgu, öykünün akışını belirleyen anlatım planı olarak tanımlanmaktadır. Kurgu metnin iskeletidir, ana olay ve onun etrafında neden sonuç ilişkisine dayalı, birbirini tetikleyerek ortaya çıkan olaylar dizinidir." (Karatay, 2014, s. 162). Olay ve kurgu arasındaki ilişkiyi Sever (2008, s. 127) "Çocuklara seslenen edebiyat yapıtlarında yazarlar, konuyu oluşturabilmek için, yaratıcı güçlerini kullanarak bir olay kurgular. Kurgulanan her olayda bir çatışmanın yaşanılması kaçınılmazdır." şeklinde açıklamaktadır.

Çatışmaların öznesi olarak eserdeki kahramanlar gösterilmektedir. Çocuk okurun kahramanla özdeşim kurabilmesi için yazar tarafından çatışmaların iyi kurgulanması, çocuk gerçekliğine uygun olması gerekmektedir. Şimşek'e (2012, s. 106) göre "İyi yazılmış çocuk kitaplarında çatışmalar heyecan ögesiyle dengeli olarak gelişir, çözüme kavuşur. Fakat olaylar her yönüyle çözüme kavuşmaz, böylelikle yeni çatışmalara kapı aralanır." Şimşek (2012, s. 107) çatışmaların okurun taraf olmasını sağlayacak kadar sürdürülmesi, yavaş yavaş tırmandırılması ve olayların nasıl çözümleneceğine ilişkin okurda merak duygusunun yaratılması gerektiğini, çatışmaların abartılı olması durumunda okurun gözünde eserin inandırıcılığının olumsuz etkileneceğini belirtmektedir.

Yazınsal metinlerde çatışmalara yer verilirken çatışmaların gerçekçi nedenlerinin olmasına ve çözüm yolunun verilmesine özen gösterilmelidir. Çatışmalar çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi göz önünde bulundurularak kurgulanmalıdır. Aynı zamanda yazınsal eserlerde yapıcı sorun çözme stratejileri doğrultusunda bir çatışma yaratılmalıdır. Özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde kurgulanan çatışmalar yaşamsal durumlara da gönderim yapmaktadır. Bu nedenle didaktiklikten öte çocuk okurları özgürleştirerek bilgilendiren çatışmaların kurgulanması gerekmektedir (Sartre, 1988; aktaran Aksoy, 2020).

Sever (2008, s. 128) çocuk edebiyatı eserlerinde çatışmaları dört başlık altında el almaktadır:

1. Kişi- kişi çatışması
2. Kişinin kendisiyle olan çatışması

3. Kişi- doğa çatışması
4. Kişi- toplum çatışması

Kişi- kişi çatışmasında farklı kişilik özelliklerine sahip karakterler arasında bir gerilim yaşanmaktadır. Kişinin kendisiyle olan çatışmasında ise karakterin iç dünyasında bir sorgulamaya girdiği görülmektedir. Kişi- doğa çatışmasında karakter ile doğa şartları arasında bir gerilim yaratılmaktadır. Kişi- toplum çatışması ise çocuk edebiyatı eserleri oluşturulurken özenli olunması gereken bir durumdur. "Kişinin yaşam ilkelerinin, düşüncelerinin, inançlarının yaşadığı çevre ve ülkenin değerleriyle çatışması" (Sever, 2008, s. 134) bu çatışmanın temel unsurlarını oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatından farklıdır. Yetişkin edebiyatında kişi- toplum çatışmasına her yönüyle yer verilebilirken çocuklara yönelik bir eserde her yönüyle kişi- toplum çatışmasına yer vermek çocukların bazı kavramları anlamlandırmasını zorlaştırmakta ve içerisinde bulunduğu topluma yabancılaşmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle kişi- toplum çatışmasına çocuklara yönelik eserlerde yer verilirken dikkat edilmesi gerekmektedir.[1]

2.5.6. Dil ve Anlatım

Nitelikli bir çocuk kitabını belirlerken biçim ve içerik özellikleri dikkate alınmaktadır. Dil ve anlatım, çocuk kitaplarındaki içeriği etkileyen en önemli unsurların başında gelmektedir. Bilindiği gibi çocuk edebiyatı ürünleri ana dilin söz varlığını çocuklara sunan en önemli kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sever (2008, s. 165) bu konunun önemini "Yazınsal nitelikli bir çocuk kitabı her şeyden önce çocuğa duyarlık kazandıran, dilin söz varlığını tanıtan bir araçtır. Dilin söz varlığının ve anlatım gücünün, çocuk edebiyatının dilinde de yaşam bulmasında temel sorumluluk, öncelikle çocuk adına yaratma- yazma duyarlığı taşıyan sanatçılara düşmektedir." sözleriyle açıklamaktadır.

Alanyazına bağlı olarak (Dilidüzgün, 2007; Güleryüz, 2006; Kantarcıoğlu, 1991; Oğuzkan, 2001; Saltık, 2016; Sever, 2008; Şimşek, 2012; Yalçın ve Aytaş, 2012) nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin dil ve anlatım özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

---

[1] Alanyazın incelendiğinde Sever' in (2008, s. 127) çatışmaları konu, Şimşek'in (2012, s. 106) kurgu başlığı altında ele aldıkları görülmektedir. Çatışmaların merkezinde karakterlerin yer aldığı dikkate alınarak çalışmada Eflatun Cem Güney'in derlediği geleneksel masal anlatıları incelenirken çatışmalara, karakterler başlığı altında yer verilmiştir. Konu, ileti, karakter kavramlarının birbirlerinin tamamlayıcısı olduğu ve herhangi birindeki zayıflığın bütün olarak tüm unsurların inandırıcılığını zedeleyeceği düşünülerek böyle bir sınıflandırma yapılmıştır.

1. Anlaşılır, akıcı, duru ve yalın bir dil kullanılmalıdır.
2. Çocuk kitaplarındaki sözcükler ve cümleler çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeylerine göre seçilmelidir.
3. Eserin dili, konuşma diline paralel bir şekilde oluşturulmalıdır.
4. Çocukların gündelik yaşantısında kullandığı ve anlamını bildiği sözcüklerin kullanılmasına özen gösterilmelidir.
5. Çocukların sözcük dağarcığının geliştirilmesi için anlamı bilinmeyen kelimelere çocuğun bağlamdan çıkarım yapabileceği şekilde yer verilmelidir.
6. Çocukların gelişim düzeylerine paralel olarak kısa cümlelere yer verilmelidir.
7. Türkçenin söz varlığının zengin örneklerini yansıtan ve çocukların mecazlı dil becerilerini pekiştiren deyim, atasözleri ve söz sanatlarına yer verilmesine özen gösterilmelidir.
8. Çocuğun ilgisini çekecek, çocuğa edebî duyarlılık kazandıracak bir üslup kullanılmalıdır.
9. Beş duyunun işe koşulduğu, anlatılanları zihinde canlandırmaya olanak sağlayacak bir anlatım tercih edilmelidir.
10. Çocukların gelişim düzeyleri dikkate alınarak somut sözcükler, soyut sözcüklerden daha fazla yer almalıdır.
11. Çocukların okuma eyleminin devamlılığını sağlamak amacıyla kurallı, tek özneli ve yüklemli cümleler tercih edilmelidir. Eksiltili ve devrik cümlelere de ara ara yer verilmelidir.
12. Dilimize yabancı dillerden geçmiş ve henüz yerleşmemiş sözcükler yerine Türkçe sözcükler kullanılmalı, çocuklara ana dil duyarlılığı kazandırılmalıdır.
13. İnandırıcılığı, canlılığı ve anlaşılırlığı sağlamak amacıyla etken çatılı fiiller kullanılmalıdır.
14. Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmelidir.

2.6. İlgili Çalışmalar

2.6.1. Makaleler

Akkaya (2017) Oğuz Tansel'in Allı ile Fırfırı adlı masal kitabındaki on iki masalda yer alan değerleri Schwartz'ın belirlemiş olduğu değerler listesine göre analiz etmiş ve masallardaki sıklıklarına göre değer kategorilerini sıralamıştır. Araştırma, Oğuz Tansel'in masallarında heyecan ve yenilik arayışı alt boyutlarına sahip uyarılma ve kişinin başarma

duygusunu ön planda tutan başarı değerlerinin sıklıkla işlenmiş olmasından hareketle bu masalların eğitim değerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Aslan (2017) Oğuz Tansel tarafından derlenip yazılan masalların duyarlık eğitimine olan katkısını incelediği çalışmasında; masalların dilsel duyarlık, insan, hayvan ve aile sevgisi, çalışkan olma, iyilik, barış, adalet, emek, yoksulluk gibi evrensel konularda duyarlık kazandırdığı sonucuna ulaşmıştır. Masallardaki kahramanların emek veren ve genellikle yoksul kişilerden oluştuğunu belirten araştırmacı, kahramanların çocukları çalışkanlığa ve emeğe öykünmesini sağlayacağını belirtmiştir. Araştırmacı geleneksel masal anlatılarında yer alan şiddet ögesinin Oğuz Tansel'in masallarının bazılarında da geçtiğini eklemiştir.

Çıldır (2017) çalışmasında her masalın çocuğa göre olmadığını, masalların olumlu katkılarının yanında olumsuz ögeleri de barındırdığını ve özellikle ebeveynler ile öğretmenlerin bu konuda seçici olmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Çiftçi ve Kaya (2020) yapmış oldukları çalışmada Türkçe ders kitabında yer alan masalların çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygunluğunu metinlerin duygusal yön analizine bakarak belirlemeye çalışmışlardır. Masallardaki cümlelerin ilettiği mesajları pozitif, negatif, karışık ve müphem olarak sınıflandıran araştırmacılar; Türkçe ders kitabında yer alan Güvercin, Kar Tanesi, Ağustos Böceği ile Karınca, Dünyanın Gezginleri ve Dört Ahbaplar masallarının çocukların gelişimlerini olumlu etkileyecek mesajlar içerdiğini belirtirken Alis Harikalar Diyarında-Tavşan Peşinde ve Tasa Kuşu masallarının ise çocukların gelişimine katkıda bulunmayacak bir yapıya sahip olduklarını ortaya koymuşlardır.

Erdal (2016) çalışmasında Keloğlan karakterinin sabit karakter özelliği olmamasının yanında daha çok kurnaz ve olumsuz özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı tarafından masalın sonunda kazanılan başarının her şeyden önemli, bu başarıya nasıl ulaşıldığının ise önemsiz olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada çocuk okurlara nitelikli masalların okutulması için Keloğlan masallarının eğitsel açıdan düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gedik (2019) çalışmasında masalların eğitimsel işlevini incelemiş ve bilişsel, dilsel, kültürel ve ruhsal gelişim açısından masalların önemini örneklerle ortaya koymuştur. Masalların ortaokul Türkçe ders kitaplarında daha çok yer alması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Karagül (2017) Oğuz Tansel'in masallarında konu yapılandırılmasını zayıflatan ögeleri (abartılmış merak, rastlantısallık, aşırı duygusallık) incelediği çalışmasında; Tansel'in masallarında abartılmış merak ögesine hiç yer vermediği, rastlantısallık ve aşırı duygusallığa ise yok denecek kadar az yer verdiği sonuçlarına ulaşmıştır. Oğuz Tansel'in sözlü gelenekten

derlediği masalların yetişkinlere yönelik olduğunu belirten araştırmacı, konu yapılandırılmasını zayıflatan ögelerden arındırılarak bu masalların çocuk okurlara sunulması gerektiğini ifade etmiştir.

Karatay (2007) masalın dil edinimi sürecindeki eğitsel işlevini incelemiş ve masallardan dil edinim sürecindeki çocukların olumlu tutum geliştirmesi ve sosyalleşmesi için yararlanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Kıymaz (2014) 2011- 2012 yıllarında yayımlanan Türkiye Çocuk Dergisindeki masalları incelemiş ve bu masalların doğrudan ileti vermeye yönelik kısa masallar olduğunu belirtmiştir. Dergide yer alan bazı masalların şiddet, ölüme terk etme gibi olumsuz unsurları içinde barındırdığını, bazı masallarda konu işlenirken merak ögesinin zayıf olduğunu ve tutarsızlıkların bulunduğunu ifade etmiştir. Bu unsurların masalları nitelikli olmaktan uzaklaştırdığını belirten araştırmacı, dergide az da olsa nitelikli masal örneklerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Köseler (2009) masal kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunu incelemiş ve masallarda kız çocuklarına içsel mekândaki ev işlerine, erkek çocuklarına ise tam tersi dışsal mekândaki alışveriş işlerine yardım etme davranışlarını aşılayan örneklerin varlığını ortaya koymuştur. Araştırmacı, modern çağdaki kadın- erkek eşitliğine ters düşen bu durumun eleştirel ve yansız düşünme, yaratıcı düşünme, esneklik gibi durumlar üzerinde engelleyici bir etmen olduğunu ifade etmiştir.

Ozan (2015) Eflatun Cem Güney'in masallarını biçim ve içerik açısından incelemiş ve halk masalı çizgisinde görünmesine rağmen kendine özgü birtakım farklılıklar içermesi bakımından Eflatun Cem Güney'in masallarının sanat masalı kapsamında ele alınabileceklerini ortaya koymuştur. Leitmotiv aracılığı ile tekerlemeyi ana metne bağlaması, yorumlayıcı ve büyüleyici üsluba yer vermesi, motif dokusunda realist çizgi ve dünyevi ögelerin varlığı, yeni karakterlerin kurgulanması gibi özelliklerin Eflatun Cem Güney'in masallarını sanatsal masala yaklaştırdığını belirtmiştir.

Saltık (2017) Oğuz Tansel'in masallarında yer alan kadın kahramanların çocuklar tarafından özdeşim kurulabilecek özelliklere sahip olup olmadıklarını incelediği çalışmasında incelediği masallarda çocukların öykünmesini sağlayacak ve onlara duyarlık kazandıracak karakterlerin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Şahin vd. (2020) yaptıkları çalışmada özellikle Keloğlan masallarına dikkat edilmesi gerektiğini, Keloğlan masallarının içeriğinde çok fazla fiziksel ve sözel ceza unsuruna yer verildiği ve bu masalların çocukların ruh dünyalarını olumsuz etkileyerek onları istenmedik davranışlara yöneltebileceği sonuçlarına ulaşmışlardır. Amacına iletişim kurma yoluyla değil

de şiddet ögeleriyle ulaşmaya çalışan bir kahramanın, çocukların psikolojilerinde olumsuz bir etkiye sebep olabileceğini ifade eden araştırmacılar ayrıca olumsuz kişilik özelliklerinin yoksul ve küçük yaştaki çocuklarda toplanmasının "Yoksullar kötüdür." şeklinde bir yargıya yol açabileceğini belirtmişlerdir.

Şen, Doğan ve Güldenoğlu (2017) Oğuz Tansel'in masallarındaki iletileri çözümledikleri çalışmalarında, olumlu iletilerin daha fazla olduğunu ve bu iletilerin çocukların bilişsel, duyuşsal, toplumsal ve ahlaksal gelişimlerine katkıda bulunacağı sonucuna ulaşmışlardır. İncelenen masallarda duyuşsal iletilerin sıklıkla geçtiğini ve arzu/ istek boyutunun en çok işlenen duyuşsal ileti olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar bu bulgunun masalın yapısal özellikleriyle ve var olma nedeniyle uyuştuğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yaldız (2006) Sarayönü ve çevresinde anlatılan halk masallarının çocuk eğitimine katkısını incelediği çalışmasında masalların ahlaki davranışların kazandırılmasında önemli bir rolü olduğunu ve çocuk eğitiminde masallardan yararlanılması gerektiğini belirtmiştir.

Yılmaz (2012) çalışmasında Binbir Gece Masallarının dini ve ahlaki motiflerinden hareketle eğitsel işlevlerini incelemiştir. Araştırmacı tarafından masalların özellikle dil gelişimine katkıları belirtilmiş, Binbir Gece Masallarında yer alan müstehcen sözlerin ve durumların ayıklanarak çocuklara okutulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.6.2. Tezler

Aytan (2012) Koza ve MEB Yayınlarına ait öğretmen ve ders kitaplarında yer alan masal ve hikâyeleri karakter eğitimi açısından incelediği çalışmasında bazı metinlerde kapalı karakterlerin hiç kullanılmadığını ya da başarılı bir şekilde geliştirilmediğini, karakter çeşitliliğinin az olduğunu yine de işlenen karakterlerle olumlu kişilik özelliklerinin kazandırılabileceğini belirtmiştir. Aynı zamanda araştırmacı metinlerin betimleme, akıcılık ve sunma gibi bazı yönlerinin eksik kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Güzelküçük (2019) 100 Temel Eser Listesinde bulunan yabancı ve yerli masal kitaplarındaki korku ve şiddet ögelerinin yer alma durumunu incelediği çalışmasında masal kitaplarında başta sözlü ve fiziksel şiddet olmak üzere duygusal ve cinsel şiddetin de ele alındığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı, incelenen masallarda korku unsuruna, şiddet unsurundan daha az yer verildiğini ve yerli masallarda korku ve şiddet unsurunun yabancı masallara göre daha sık işlendiğini belirtmiştir.

Saltık (2016) derlenmiş ve kurgulanmış masalları çocuğa görelik açısından incelediği çalışmasında; derlenmiş masallarda çocuklara uygun konular yerine toplumun değer yargılarını ele alan konuların işlendiği, şiddet ve korku ögelerinin yer aldığı, çatışmaların çözümünde şiddetin etkili bir yol olarak gösterildiği, iletilerin ve karakterlerin çocukları iyi ve

doğru davranışlara yönlendirecek şekilde geliştirilmediği, karakterlerin özdeşim kurulacak özelliklere sahip olmadığı, olay örgüsünün çocukların eğlenmelerine, hayal kurma ve düşünme becerilerine katkı sağlayacak nitelikte olmadığı, kadın ve erkeklerin ele alınışında çağdaş toplum özelliklerinin dikkate alınmadığı bunun yanı sıra dil anlatım özelliklerinin başarılı yansıtıldığı sonuçlarına ulaşmıştır. Kurgulanmış masallarda ise geleneksel masallardaki durumun tam aksine olumsuz özelliklerin olumlu bir şekilde yer aldığını belirtmiştir.

Alanyazın incelemesi sonucunda masallarla ilgili yapılan çalışmaların masalları, çocuk edebiyatı ilkeleri ya da değerler yönünden tek bir boyutta ele aldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda geleneksel masal anlatılarını düşünme becerilerine yer vermesi yönünden inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmanın geleneksel masal anlatılarını çocuk edebiyatı ilkeleri, değerler ve düşünme becerilerine yer vermesi bakımından bütüncül bir şekilde ele alması, çalışmanın alanyazın için önemini ortaya koymaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Bu çalışma nitel bir araştırmadır ve doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar." (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189). "Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır." (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 190).

3.2. Çalışma Grubu (Kitabın Seçilmesi)

Çalışmanın amacı geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitimde yerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma grubu olarak seçilecek kitabın, geleneksel masal anlatılarının örneklerini yansıtması gerekliliği çıkış noktası olmuştur. Eflatun Cem Güney'in geleneksel masal anlatılarını derleyen önemli ve yetkin bir yazar olmasından hareketle ve kendisine 1956 yılında Açıl Sofram Açıl kitabıyla, 1960 yılında ise Dede Korkut Masalları kitabıyla Danimarka'daki Hans Christian Andersen Medal Kurumu tarafından Anderson Payesi Şeref Diploması ve Dünya Çocuk Edebiyatı Sertifikası'nın iki kez armağan edilmesi (Necatigil, 1985; aktaran Sakaoğlu, 2012, s. 46) sebebiyle incelenecek masalların yazarın derlediği masallardan seçilmesi uygun görülmüştür.

Eflatun Cem Güney'in derlemiş olduğu "Masallar" adlı kitabında yer alan sekiz masalın 100 Temel Eser kapsamında çocuklara okutulması gereken "Evvel Zaman İçinde" kitabında yer alması ayrıca metinlerde masallardaki geleneksel anlatımın standart Türkçeyle dile getirilmiş olmasından dolayı bu masallar tercih edilmiştir. İncelenen masallar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Üç Elma
2. Sedef Bacı
3. Gelincik Günü
4. Hamur Bebek
5. Tasa Kuşu
6. Köse Dağı
7. Ak Gün Kara Gün
8. Perili El

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmaya konu olacak verilerin toplanacağı kaynağın belirlenmesinin ardından araştırmacı tarafından içerik çözümlemesi yapılırken nelere bakılacağının önceden belirlenmesi adına alanyazından hareketle bir kontrol listesi hazırlanmıştır. Kontrol listesi konu, değerler, ileti, karakterler, 21. yüzyıl becerileri, dil ve anlatım kategorilerinden oluşmaktadır. Her kategorinin alt başlıklarında nelere dikkat edileceği ve metnin hangi yönlerine dikkat çekileceği belirtilmiştir. Veriler, kontrol listesi sayesinde sistematik olarak Eflatun Cem Güney'in derlediği "Masallar" kitabından seçilen sekiz masalın incelenmesi ile toplanmıştır. Doküman incelemesi uzun ve yoruma dayalı bir süreci kapsamaktadır. Bu sürecin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için veri toplama aracının seçimi oldukça önemlidir. Bu araştırmanın veri toplama aracını belgesel tarama veri toplama tekniklerinden biri olan içerik çözümlemesi oluşturmaktadır. "Belgesel tarama, var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir." (Karasar, 2017, s. 229). "İçerik çözümlemesi, belli bir metnin, kitabın, belgenin içeriğinde gizli kavram, ilke ve özellikleri anlama ve anlatma amacı ile yapılan bir taramadır. Belgelerdeki bakış açısı, felsefe, dil, anlatım vb. özellikler, derinliğine yapılacak çözümlemelerle anlamaya çalışılır." (Karasar, 2017, s. 231). Her bir kategori tablolaştırılarak ve bu kategorilerle ilişkilendirilecek şekilde veriler, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitimdeki yerini belirlemek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda seçilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya ve verilerin içindeki saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır." (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 242).

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş kontrol listesinde konu kategorisi; gizemli olay ve unsurlara yer verilmesi, korku ve şiddet ögelerine yer verilmesi, konu yapılandırılmasını sağlayan ögeler (nedensellik/ rastlantısallık, merak ve duygu durumları) alt kategorilerini içermektedir.

Değerlerin incelenmesinde Schwartz'ın (1994) değerler sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Bu değerler güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik boyutları olmak üzere toplamda on kategoriden oluşmaktadır. Güç değer kategorisi; sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek) alt

kategorilerini içermektedir. Başarı değer kategorisi; başarılı olmak, hırslı olmak, yetkin olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak) alt kategorilerini içermektedir. Hazcılık değer kategorisi; zevk ve hayattan tat almak alt kategorilerini içermektedir. Uyarılım değer kategorisi; cesur olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, değişken bir hayat yaşamak alt kategorilerini içermektedir. Özyönelim değer kategorisi; yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak) alt kategorilerini içermektedir. Evrenselcilik değer kategorisi; açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum) alt kategorilerini içermektedir. İyilikseverlik değer kategorisi; yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat) alt kategorilerini içermektedir. Geleneksellik değer kategorisi; alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (dünyevi işlerden el ayak çekmek) alt kategorilerini içermektedir. Uyma değer kategorisi; kibarlık, itaatkâr olmak, anne- babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek alt kategorilerini içermektedir. Güvenlik değer kategorisi ise ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak) alt kategorilerini içermektedir.

İleti kategorisi; iletinin doğrudan verilmesi, iletinin ders ve öğüt verici bir nitelik taşıması alt kategorilerini içermektedir.

Karakterler kategorisi; karakterlerin geliştirilmesi (kapalı, açık, devingen, durağan), karakterlerin doğallığı, karakterlerin yaşadığı çatışmalar (kişi- kişi, kişinin kendisiyle, kişi- doğa, kişi- toplum) alt kategorilerini içermektedir.

Dil ve anlatım kategorisi; anlaşılır bir dil kullanılması, anlatımın duru olması, anlatımın yalın olması, Türkçenin söz varlığını ve anlatım gücünü yansıtması, kip ve anlatıcının konunun inandırıcılığını desteklemesi ve cümlelerin söz dizimsel açıdan uyumlu olması alt kategorilerini içermektedir.

21. yüzyıl becerileri kategorisi oluşturulurken P21 Çerçevesi temel alınmıştır. P21 Çerçevesi; Yaşam ve Kariyer Becerileri (Esneklik ve Uyum Yeteneği, Girişimcilik ve Özyönelim, Sosyal ve Kültürlerarası Beceriler, Verimlilik ve Hesap Verebilirlik, Liderlik ve Sorumluluk), Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri (Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme, İletişim, İş birliği), Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri (Bilgi Okuryazarlığı, Medya Okuryazarlığı, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) Okuryazarlığı) başlıklarından oluşmaktadır. Uzman görüşünden hareketle masalların kazandırması beklenen düşünme becerileri ve masalların

yapısı dikkate alındığında bilgi ve iletişim teknolojilerini kapsayan becerilerin kontrol listesinde yer almaması gerektiğine karar verilmiş ve bu kategori kapsam dışında bırakılmıştır.

Kitapta yer alan masallar araştırmacı tarafından okunmuş ve belirlenen kategoriler ile alt kategoriler göz önünde bulundurularak ilişkiye göre veriler sözcük, cümle ya da metnin bütününden çıkarımlar yapılarak analiz edilmiştir.

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Nicel araştırmalarda iç geçerlik ve dış geçerlik olarak karşımıza çıkan kavramlar nitel araştırmalarda inandırıcılık ve aktarılabilirlik kavramları ile adlandırılmaktadır. Bu çalışmanın inandırıcılığını sağlamak adına geleneksel masal anlatılarının incelenmesi için ölçütlerin belirlenmesinde, hazırlanan kontrol listesinin bu ölçütleri karşılama durumuna ve verilerin analizinin güvenirliğinde Türkçe Eğitimi alanından uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman incelemesinde "Uzman, araştırmanın deseninden toplanan verilere, bunların analizine ve sonuçların yazımına kadar olan süreçlere eleştirel bir gözle bakar ve araştırmacıya geri bildirimde bulunur." (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 279). Uzmanlardan alınan geri bildirimlere göre düzenlemeler yapılmış ve çalışma tekrar uzman görüşüne başvurularak son hâlini almıştır.

Çalışma sonuçlarının aktarılabilir olduğunu göstermek adına ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yöntemlerine başvurulmuştur. "Ayrıntılı betimleme ham verinin ortaya çıkan kavram ve temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına mümkün olduğu ölçüde sadık kalınarak aktarılmasıdır. Doğrudan alıntılar bu amaçla araştırmacılar tarafından sık kullanılır." (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 282).

Masalların hangi başlıklar altında inceleneceği kodlanmış ve temaları destekleyen örnekler doğrudan alıntılanarak çalışmada sunulmuştur. Veriler, geleneksel masal anlatılarının örneklerini içinde barındıran Eflatun Cem Güney'in "Masallar" adlı kitabından seçilmiştir. Amaçlı örneklemin kullanılması çalışmanın aktarılabilir olmasını desteklemektedir. Çalışmanın teyit edilebilirliğinin sağlanması için teyit incelemesi yöntemine başvurulmuş ve çalışma Türkçe Eğitimi alanında uzman iki araştırmacının incelemesine sunulduktan sonra son şekline ulaşmıştır.

3.6. Araştırmacının Rolü

Nitel çalışmalarda araştırmacı, sürecin doğal bir parçası konumunda ve araştırma sürecinin merkezinde yer almaktadır. Verilerin toplanması, analizlerin yapılması ve bakış açısını kullanarak verilerin yorumlanmasında araştırmacı aktif bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmada da geleneksel masal anlatılarının örneklerine yer verdiği için Eflatun Cem Güney'in

derlediği “Masallar” adlı kitaptan veriler seçilmiş ve bu veriler alanyazından hareketle araştırmacı tarafından oluşturulan kontrol listesine göre incelenmiştir. Araştırmacı verileri yorumlarken geleneksel masal anlatılarının günümüz eğitim sistemindeki yeri, çocuk eğitiminde bu masalların kullanılabilir olma durumu gibi konulara yoğunlaşmış ve araştırma bu doğrultuda sonuçlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Eflatun Cem Güney'in derlediği "Masallar" adlı kitaptan seçilen sekiz geleneksel masal anlatısı, belirlenen alt problemler çerçevesinde detaylı bir biçimde incelenmiş ve bu incelemeler doğrultusunda elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

4.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemi "*Geleneksel masal anlatılarında konu nasıl yapılandırılmaktadır?"* olup bu doğrultuda kitaptan seçilen sekiz masal *"gizemli olay ve unsurlar", "korku ve şiddet ögeleri", "nedensellik/ rastlantısallık", "merak", "duygu durumları"* alt kategorilerine göre sırasıyla incelenmiştir.

4.1.1. Üç Elma Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.1.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Yazınsal bir eserde gizemli olaylar ve unsurlar çocuk okurun dikkatini esere yöneltmekte ve okuma sürecinin devamlılığını sağlamaktadır. Çocuk edebiyatı yazınlarında gizem yaratılan unsurlar okurun okuma sürecinde aktif olabilmesi için ipuçlarıyla desteklenmeli ve gizemli olayların çözümü yavaş yavaş gerçekleşmelidir.

Üç Elma masalının yapı bakımından uzun bir masal olmadığı görülmektedir. Günün birinde çok iyi bir padişah yaşamaktadır. Bu padişahın en büyük dileği bir çocuğunun olmasıdır. Bu dert onu yiyip bitirdiğinden bilgili biri derdini, kederini unutması için padişaha bir bahçe yapmasını öğütler. Masal boyunca bu bahçenin padişaha nasıl bir yardımda bulunacağı temel gizem unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Masal ilerledikçe bahçedeki ağaçların her birinin bir derde deva olduğu belirtilmiştir. Bu da okur için verilen bir ipucudur. Padişahın derdinin dermanının bu bahçede gizli olduğu tahmin edilmektedir:

> *"(...) Bundandır, bahçenin taşı toprağı bu hatuncuğa ayaklarının sesinden tanırmış; çiçekler en güzel renklerini ona gösterir, en tatlı kokularını ona saklarmış; meyvasız, ayvasız ağaçlar bile bütün sırlarını ona söyler; kimi "Ben şu derde devayım!" der, kimi de "Ben şu hastalığa şifayım!" dermiş ama hiçbirisi onun derdine derman olamazmış. Öyle iken hatuncuk kendi talihine küsermiş ama kıl kadar olsun onlara gücenmezmiş." (Güney, 2019, s. 154).*

Masalın devamında bahçenin de padişahın sıkıntısını gidermediği belirtilmektedir. Bunun üzerine bir gün padişah çok sinirlenir ve bahçede taş üstünde taş bırakmamaya niyetlenir. Bu sırada bahçenin zarar görmemesi için karısının padişaha engel olduğu görülür. Masalın kurgusunda verilmeye devam edilen ipuçlarının okuru çözüme götürdüğü görülmektedir. Bahçe padişah ve karısının derdine derman olacak şu çözümle karşımıza çıkmaktadır:

> *"Derdini biliyorum, dağ olsa dayanamaz; eski hâlim olsaydı sana öyle bir elma verirdim, öyle bir elma verirdim ki ne muradın varsa yerini alırdı ama hani bende o dal, hani dalımda o elma? Padişahın öfkelenip de her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım, bir filizcikten geri, kalmadı yeşilim alım… Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim veremediğimi o verir sana. Adam sen de, deme; vereceği elma murat elmasıdır. Yarısını sen ye, yarısını padişaha yedir. Dilerim Allah, umarım Allah, her ne muradın varsa verir inşallah!" (Güney, 2019, s. 154).*

Masallarda sihir ve keramet gibi gizemli unsurlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu masalda yer alan murat elması da gizemli bir unsurdur. Masalın sonunda padişah ve karısının elma sayesinde çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Kısa olay örgüsüne rağmen gizemli olay ve unsurlar verilen ipuçları ile takip edilerek çözümlenecek bir nitelik taşımaktadır.

4.1.1.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Korku ve şiddet ögeleri çocuk okurları okuma eyleminden uzaklaştıran etmenlerin başında gelmektedir. Masallarla küçük yaşta tanışan çocukların bu ögelere erken yaşta maruz bırakılması bilinçaltlarında olumsuz imgelerin yerleşmesine neden olabilmekte ve çocuk okurların ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Geleneksel masal anlatılarında korku ve şiddet ögelerinin sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Şiddet ögesi geleneksel masal anlatılarında fiziksel, psikolojik ya da sözlü bir şekilde karşımıza çıkar. Bu masalda padişahın bir gün öfkesine yenik düşüp bahçeyi dağıttığı ve ağaçların zarar gördüğü belirtilmiştir. Masalda doğaya karşı fiziksel bir şiddete şu sözlerle yer verilmiştir:

"Padişahın öfkelenip de her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım, bir filizcikten geri, kalmadı yeşilim alım..." (Güney, 2019, s. 154).

Çocuk edebiyatı eserlerinde şiddet ögesinin açık bir şekilde yer almamasına özen gösterilmelidir. Eğer şiddet ögesi işlenecekse de şiddetin bir çözüm yolu olmadığı ve yanlış

olduğu çocuk okura hissettirilmelidir. Eserlerde doğayı koruma ve doğaya saygı kavramları da çocuklara küçük yaştan itibaren aşılanmalıdır. Bu masalda padişahın şiddet eyleminin açıkça betimlenmemesine rağmen sezdirildiği tespit edilmiştir. Padişahın karısının ise bu davranışın aksine doğaya saygılı davrandığı ve bu davranışıyla da mükafatlandırıldığı görülmektedir:

> *"Padişahın karısı da dediğini etmiş, o filizciği koparıp dikileceği yere dikmiş. Tam yedi yıl, yedi ay kendi evladı imiş gibi titremiş üstüne; esen yelden, uçan kuştan korumuş onu. Gel zaman git zaman filiz büyümüş, fidan olmuş. Bu fidan da serpilip serpilip koskoca bir ağaç olmuş. Derken bir bahar, çiçek çiçek bezenip yaprak yaprak salınmaya başlamış. Bir de bakmış ki ne görsün, ta tepesinde bir elma…" (Güney, 2019, s. 154).*

Masalın sonunda padişahın karısının fidana saygılı ve sabırlı davrandığından dolayı mükafatını aldığı ve elmanın bir yarısını kendisinin, diğer yarısını padişahın yemesiyle çocuk sahibi oldukları görülmektedir:

"Aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş geçmemiş; nur topu gibi bir oğulları dünyaya gelmiş, gayrı sevinçlerine payan olur mu! İkisinin de deli divane olası gelmiş!" (Güney, 2019, s. 155).

4.1.1.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Çağdaş çocuk edebiyatı eserlerinde çocuk okurun eserdeki kahramanla özdeşim kurabilmesi için kahraman, davranışlarını sergilerken neden sonuç ilişkisi göz önünde bulundurularak geliştirilmelidir. Gerçekleşen olayların nedensellik ilkesi göz önünde bulundurularak oluşturulması eseri inandırıcı kılan etmenlerin başında gelmektedir. Üç Elma masalında rastlantısal ögelerin yer aldığı ve olayların rastlantılar üzerine gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Padişahın dertleştiği bilgin kişi, derdini ve kederini dağıtması amacıyla padişaha bir bahçe yaptırmasını tavsiye etmiştir. Bu bahçedeki kurumuş ağacın meyvesi olan murat elması sayesinde padişah ve karısının çocuk sahibi oldukları görülmektedir:

> *"Derdini biliyorum, dağ olsa dayanamaz; eski hâlim olsaydı sana öyle bir elma verirdim, öyle bir elma verirdim ki ne muradın varsa yerini alırdı ama hani bende o dal, hani dalımda o elma? Padişahın öfkelenip de her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım, bir filizcikten geri, kalmadı yeşilim alım… Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim veremediğimi o verir sana. Adam sen de, deme; vereceği elma murat elmasıdır. Yarısını sen ye, yarısını padişaha*

yedir. Dilerim Allah, umarım Allah, her ne muradın varsa verir inşallah!" (Güney, 2019, s. 154).

Çözüm yoluna kahramanlar rastlantısal bir şekilde ulaşmıştır. Padişahın karısının sitemi üzerine dile gelen ağacın bir anda çözüm bulması nedensellik bağlarını zayıflatmaktadır. Padişahın karısının bahçeyle ilgilendiğinden dolayı ödüllendirilmesi nedensellik bağlamında düşünülse de çözümün aniden ve mistik ögelerin yardımıyla gerçekleşmesi rastlantısallığın kurguyu zayıflattığını göstermektedir.

4.1.1.4. Merak

Nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinde merak duygusu dengeli bir şekilde işlenmelidir. Merak ögesinin zayıflığı veya abartılmış merak, kurguyu olumsuz etkilemektedir. Masalda bahçenin padişah ve karısına nasıl yardım edeceği, ağaçtaki filizin büyüyüp büyümeyeceği merak unsurlarını beslemektedir. Masaldaki gizemli olay ve unsurlara paralel olarak merak ögeleri de karşımıza çıkmaktadır. Bu durum gizemli olay ve unsurların merak ögesini beslediğinin göstergesidir. Ancak masal yapı gereği kısa olduğundan ve yetişkinlerin dünyasına hitap eden bir konuyu ele almasından dolayı merak unsurlarının çocuk okurların ilgisini çekmeyeceği düşünülmektedir.

4.1.1.5. Duygu Durumları

Nitelikli bir çocuk edebiyatı eseri çocuk okura olumlu duyguları aşılamalıdır. Okur, okuma eyleminden zevk almalı ve eğlenmelidir. Böylece çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılmış olacaktır. Abartılı duygu durumlarının yaşanması çocukları olumsuz etkilemektedir. Masalda padişahın derdinin onu yiyip bitirdiği ve bahçenin de dertlenmesine engel olamadığını görmesi üzerine çok öfkelenip bahçedeki her şeyi talan etme girişiminden bahsedilmektedir:

"Atmasına adımını atmamış ama başında kara yeller estiği bir gün yine bahçeye çıkmış, bu defa da bir ferahlık duymayınca büsbütün öfkelenmiş; nerede ise taş üstüne taş bırakmayacakmış ya, karısı eline ayağına sarılmış yoksa…" (Güney, 2019, s. 153).

Bu abartılı duygu durumu olumsuz bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü insanların öfkelerini kontrol etmeleri gerekmektedir. Padişahın öfkesine yenik düşüp ağaçlara zarar vermesine rağmen karısının bahçedeki ağaçlara güzel davranmasından dolayı masalın sonunda çocuk sahibi olarak ödüllendirildikleri görülmektedir. Ancak her birey kendinden sorumludur ve bireylerin öfkelerine yenik düştüklerinde her ne olursa olsun kazançlı çıkacakları bir sonuca yer verilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir. Padişahın hatasını anlayıp karakter olarak bu konuda gelişim gösterdiği okurlara duyumsatılmalıdır.

4.1.2. Sedef Bacı Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.2.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masalda gizemli olaylar ve unsurların kritik olayların kurgulanmasında önemli bir rol üstlendiği tespit edilmiştir. Üvey annenin büyü yapması sonucu üç şehzadenin kuşa dönüşmesi, masaldaki olayların başlangıcı olarak karşımıza çıkmaktadır:

> *"Meğer kara vezir kızının sadece on parmağı on kara değil, büyücülük de geliyormuş elinden… Önce nasıl büyülemişse büyülemiş onları… Sabah sabah üç şehzadenin üçü de birer kuş olup kanatlanmasın mı! Kara yazılı bacıları neye uğradığını bilememiş. Bir gözü havada bekleyip durmuş ama ne bir kanat sesi ne bir kardeş nefesi…" (Güney, 2019, s. 77).*

Üvey annenin Sedef Kız'a da attığı kara gizemli olay ve unsurların varlığıyla çözülmektedir:

"Kardeşleri pır deyip de havalanınca göklere, o da kendini atmış göllere. Meğer bu gölün suları her derde deva, her hastalığa şifa imiş. Sedef Kız 'Arılık duruluk!' deyip de dalınca bir, ne alnının karası kalmış ne yüzünün karası!" (Güney, 2019, s. 80).

Sedef Kız'ın kuşa dönüşen kardeşlerini nasıl kurtaracağının cevabı ikinci önemli olaydır. Sorunun çözümünün ise gizemli birinden geldiği görülmektedir:

> *"İnsan, ne hülya ile yatarsa o rüya ile uyanır derler… Önce yedilerden mi, kırklardan mı biri görünmüş Sedef Kız'ın gözüne: "Kızım!" demiş, "Ayrık otundan birer gömlek örer de giydirirsen kardeşlerine, evvelallah büyüleri bozulur, yine insan olup insan içine çıkarlar ama bir var ki bunları örüp bitirinceye kadar kimseyle dünya kelamı etmeyeceksin." (Güney, 2019, s. 80).*

Masaldaki gizemli unsurlar büyü ve ermişlerden bir kahraman olarak kurgulanmıştır. Masalların olağanüstü yapıları gereği gizem yaratan unsurların da masalda olağanüstülük üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

4.1.2.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda üvey anne hilekâr bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Üvey anne karakteri, padişahın çocuklarına kötü davranır hatta onlara büyü yapar. Üvey annenin Sedef Kız'a fiziksel olmasa da psikolojik şiddet uyguladığı görülmektedir. Padişahın da karısının oyununa gelerek kızının başına gelenlere göz yumduğu tespit edilmiştir. Bu durumun çocuk okurlar için ailedeki temel güvenlik duygusunu olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir:

> *"Padişahı avucunun içine alıncaya kadar cariyelerin bile yüzüne gülmüş velakin yavaş yavaş saman altından su yürüterek karasını bulaştırmadık birini bırakmamış;*

ille üvey kızına, ille üvey kızına… Öyle bir yağlı kara sürmüş, öyle bir yağlı kara sürmüş ki kırk dereden su getirmişler de yine çıkaramamışlar; öyle ya, iftira dediğin Kafdağı'ndan da yüce! Babasının bile gözünden düşüp ocak başına attırmış onu." (Güney, 2019, s. 77).

Güzelküçük (2019) de çalışmasında Sedef Kız masalındaki korku ve şiddet ögelerini benzer şekilde ele almaktadır. Araştırmacı çalışmasında üvey annenin, Sedef Kız'a iftirası ve sonrasında onu ocak başına attırmasına şiddetin can acıtma alt boyutunda yer vermiştir.

Masalda idam etme sahnesinin ele alınması çocuk okurlar için oldukça rahatsız edici bir durumdur. Günümüz dünyasında karşılığı olmayan, korku ve şiddeti içinde barındıran bu kavram, çocukların bilinçaltına olumsuz mesajlar göndermektedir:

"Velakin onun gözüne, gözyaşına kim bakar gayrı… "Sükût ikrardır!" deyip büyücülüğüne hükmetmişler, "Böylesi güzelin, güzelliği başını yesin." deyip başını istemişler cellattan!" (Güney, 2019, s. 81).

"Cellatbaşı, son vasiyetini sormuş kızın. Yine bir ses çıkarmamış dilinden… "Vaktine hazır ol!" demiş, yine örgüsünü bırakmamış elinden…" (Güney, 2019, s. 83).[2]

Masallarda şiddet içerikli durumların açıkça yer almaması gerekmektedir. Şiddetin bir çözüm yolu olmadığı, yıkıcı çözümlerden çok yapıcı çözüm stratejilerinin örneklerine yer verilmelidir.

4.1.2.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masalda neden sonuç bağlantılarının zayıf olduğu tespit edilmiştir. Sedef Kız'ın, kardeşlerini aramaya çıktıktan sonra onları tesadüfi bir şekilde bulduğu görülmektedir:

"Allah'tan olacak, bir de bakmış ki ne görsün? Üç kuş, üçü de ak kuş, başının üstünde dönüp dolanıyor!" (Güney, 2019, s.78).

Sedef Kız, üvey annenin bulaştırdığı karadan da tesadüfi bir şekilde kurtulmaktadır:

"Kardeşleri pır deyip de havalanınca göklere, o da kendini atmış göllere. Meğer bu gölün suları her derde deva, her hastalığa şifa imiş. Sedef Kız 'Arılık duruluk!' deyip de dalınca bir, ne alnının karası kalmış ne yüzünün karası!" (Güney, 2019, s. 80).

Sedef Kız, kardeşlerine yapılan büyünün çözümünü de rüyasında görmüştür. Masalda baş kahramanın herhangi bir problem çözme ve akıl yürütme becerisini kullanmadan çözüme tesadüfen ulaşması kurgunun inandırıcılığını zayıflatmaktadır.

[2] Masalda elinde baltası olan ve sert ifadeli bir cellatbaşı resmi de yer almaktadır (Güney, 2019, s. 82). Korku ve şiddet içeren sözlerin görselle de desteklenmiş olması masalın eğitsel işlevini olumsuz etkilemektedir.

"İnsan ne hülya ile yatarsa o rüya ile uyanır derler... Önce yedilerden mi, kırklardan mı biri görünmüş Sedef Kız'ın gözüne" (Güney, 2019, s. 80).

Cellatbaşının Sedef Kız'dan son sözlerini istediği sırada kardeşlerinin Sedef Kız'ın başının etrafında dönmesi ve tam o anda Sedef Kız'ın gömlek örgülerini bitirmesi kurguyu zayıflatan bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Masal boyunca karşılaşılan sorunların hep tesadüfen ve mistik ögelerin yardımıyla çözüldüğü tespit edilmiştir. Bu durumun çocuk okurları kaderciliğe yöneltmesi bakımından da sakıncalı olduğu düşünülmektedir.

4.1.2.4. Merak

Masal boyunca okur tarafından merak edilen durum, Sedef Kız'ın örgüsünü bitirip bitiremeyeceğidir. Sedef Kız örgüsünü bitirirse kardeşlerini kurtaracak ve konuşmaya başlayacaktır. Ancak masal yapısı gereği çok uzun olmadığından ve çözümler hep mistik ögeler yardımıyla gerçekleştiğinden merak unsuru zayıf kalmıştır. Olayların çocuk okurlara ipucu sunmadan hemen çözüme kavuştuğu görülmektedir.

4.1.2.5. Duygu Durumları

Masallarda üvey anneler genellikle kötülük yapan karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu masalda da büyücü olduğu belirtilen üvey annenin, padişahın çocuklarına karşı yaptığı kötülüklerin nedeni belirtilmemiştir. Bu durumun çocukların bilinçaltına "Üvey anneler kötüdür." iletisinin yerleşmesine sebep olabileceği düşünülmektedir. Üvey annenin aksine öz olan kardeşler arasındaki bağın koşulsuz sevgi ve fedakârlık duygularıyla işlendiği görülmektedir. Kardeş sahibi olan çocuk okurların da masaldaki kardeşlik bağına yapılan olumlu vurguları özümseyebileceği düşünülmektedir.

Günümüz modern çağı ve evlilikleri dikkate alındığında şehzadenin Sedef Kız'ı görür görmez çok âşık olması ve hemen düğün yapmasının çocuk okurların bilinçaltına olumsuz iletilerin yerleşmesine sebep olabileceği düşünülmektedir. Şehzade hiç tanımadığı, güzelliğinden dolayı görür görmez âşık olduğu Sedef Kız'la hemen evlenmek istemektedir. Bu abartılı duygu durumu masalın kurgusunu zayıflatmaktadır. Sedef Kız'ın bu evlilik hakkındaki görüşlerinin alınmaması ise kadının evlilik kararında edilgen bir tutumda kabullenici davranması gerektiği iletisini bilinçaltına göndermektedir.

4.1.3. Gelincik Günü Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.3.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masalın başında yaşamaktan keyif aldığı belirtilen şehzade, bir anda iç dünyasına çekilir ve ağzını bıçak açmaz. Metin içinde kahramanlar ve metin dışında okur için şehzadenin

derdinin ne olduğu gizemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Masal kurgusunun şehzadenin bu gizemli davranışı üzerinden şekillendiği tespit edilmiştir:

"(...) O böyle gününü gün ettikçe anasıyla babasının da yüreği yağ bağlıyormuş ama bir akşam yorgun argın dönmüş saraya ve bir daha da eşikten adımını atmamış, oturduğu yerde oturup kalıyor, başı avucunda düşünüp duruyormuş." (Güney, 2019, s. 88).

Masalda halk edebiyatındaki bade içme geleneği yer almaktadır. Şehzadenin rüyasında gördüğü bir kıza âşık olup içine kapandığı ve derde düştüğü görülmektedir. Masalın mistisizme göre de derin anlamda bir yorumu yapılabilir. Bu mistik ögenin varlığının gizemi artırdığı söylenebilir:

> *"Meğer Bey oğlu, bir gün pınar başında uyuyakalmış. Pınar başları tekin değildir, derler, bir pir gülmüş yüzüne ve bir peri görünmüş gözüne; serviye benziyormuş dallar içinde, kokuya benziyormuş güller içinde… Birbirinin elinden badeler içmiş, dünyalarından geçmişler ama ne yerini biliyormuş ne adını ne yaylasını biliyormuş ne yurdunu… Bundandır ağzını bıçak açmıyor, kara kara düşünüp duruyormuş böyle…" (Güney, 2019, s. 93).*

4.1.3.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda korku ve şiddet ögelerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı eserleri okurlara karşılaştıkları problemlere akılcı çözümler üretmeyi, etkili akıl yürütmeyi aşılamalıdır. Masalda kocakarının, şehzadeyi konuşturmak için bir oyun oynadığı görülmektedir. Bu oyunu oynarken kullandığı sözler korku ögesini içinde barındırdığından dolayı olumsuz bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır:

> **"***Ebeden, dededen kalma bir devadır; dünyasına küsmüş birini bulur da kan alacak damarından yedi damla kan alır, yedi sabah bal şerbetine katar da içirirsen oğluna, yetmiş iki damarından bir damarı ona çeker, yetmiş iki günde bir olsun, dizini kırar da dizinin dibinde oturur." (Güney, 2019, s. 91).*

Çocukların bilinçaltına çözüm bulamadıkları dertlerine batıl inançların ve böyle bir uygulamanın çözüm getirebileceği iletisi yerleşebilir. Bu durum çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleriyle örtüşmemektedir.

Aynı zamanda şehzadenin, yaşlı kadına *"Bre eksik etek!" (Güney, 2019, s. 88)* diye hakaret edici bir şekilde seslendiği tespit edilmiştir. Hakaret kavramı sözlü şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Sözlü şiddet şehzadenin yaşlı kadını ölümle tehdit etme davranışında da karşımıza çıkmaktadır:

"Başından da mı korkmuyorsun, ne arıyorsun buralarda? diye bir söz dökülmesin mi ağzından." (Güney, 2019, s. 88).

4.1.3.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masalda olayların neden sonuç bağlantısı çerçevesinde geliştiği söylenebilir. Şehzadenin rüyasında gördüğü bir kıza âşık olup içine kapanması ve derde düşmesi günümüz şartlarına uygun olmayan bir duygu durumunu içinde barındırsa da halk edebiyatındaki bade içme geleneğini anlatması bakımından dikkati çekmektedir. Şehzadenin derdine babasının çözüm arayışı, yaşlı ninenin rastlantısal bir şekilde değil de planlı bir şekilde şehzadeyle karşılaşması ve çözüm üretmesi masalın kurgusunun nedensellik bağlamında zayıf olmadığını göstermektedir. Masaldaki gizemin etkili akıl yürütme sonucu açıklığa kavuşturulduğu görülmektedir:

> *"Germen Beyi'nin başı önüne düşmüş. Boşa koymuş, dolmamış; doluya koymuş, almamış; oğlunun derdinden deli divane olası gelmiş. Nihayet kendisi mi akıl etmiş yoksa fikrine bir giren mi olmuş, ne olmuşsa dört bir yana haber üstüne haber salmış ki "Şu benim oğlumun derdini kim anlar, dermanını kim bulursa ahretine karışmam ama evvelallah dünyalığını tutarım, dilesin benden dilediğini." (Güney, 2019, s. 88).*
>
> *"Bunda anlaşılmayacak ne var, gün gibi açık. Ben kulunuz, kurbanınız ne inciyim ne cinciyim ama ummadığınız taş baş yarar. Beyzademizin ağzından her şeyi tereyağından kıl çeker gibi çekip aldım. Senin anlayacağın, bülbül oğlun, gül kızlardan birini rüyasında görmüş; bütün ahuzarı bu imiş. Gayrı ferman senden, derman Gelincik Bağı'ndan. Bu dertli kulun dertten anlar ancak." (Güney, 2019, s. 94).*

Masalın kurgusunun sonuca bağlanması ise rastlantısal ögeleri içinde barındırmaktadır. Kocakarı ile şehzadenin konuştuğu günün tam da Gelincik Günü olması rastlantısaldır:

"A yiğidin genci, ben adamı gözünden tanırım; dünyasına küsmüş biri olmasan şu kafesin ardında tek başına oturur musun, böylesi günde bağlasalar durmaz insan, Gelincik Günü bugün!" (Güney, 2019, s. 92).

Şehzadenin derdinin anlaşılması üzerine padişah olan babası bir ferman çıkarır. Gelincik Bağı'nda şehzadenin rüyasında gördüğü kişinin karşısına çıktığı görülmektedir. Olayların çözüme bağlanırken rastlantılarla gerçekleşmesi kurguyu zayıflatmaktadır:

"Gelincik Bağı'nda kim var kim yok Bey oğlunun önünden geçmiş. Bakın Allah'ın işine, bunun badelisi anadan öksüz, babadan yetim bir kız değil miymiş; bir görmüş bayılmış, bir görmüş ayılmış ve hemen çevresini çıkarıp kızın başına atmış." (Güney, 2019, s. 94).

4.1.3.4. Merak

Gizemli olay ve unsurlar kurguda merak ögesini beslemektedir. Masalda şehzadenin bir anda içine kapanmasının nedeni gizem yaratır ve bu durum okur tarafından merak edilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Masalın kurgusu boyunca şehzadenin derdinin ne olduğu, derdi öğrenildikten sonra sevdiği kızı bulup bulamayacağı merak uyandıran unsurlardır. Masallarda betimlemelerin azlığından dolayı Gelincik Bağı'nın nasıl bir yer olduğu, şehzadenin âşık olduğu kızın nasıl bir kız olduğu anlatılmamıştır. Bu da merak edilen bazı soruların cevapsız kalmasına sebep olmaktadır.

4.1.3.5. Duygu Durumları

Günümüzdeki sosyal yaşam ve ikili ilişkiler göz önüne alındığında rüyada görülen bir kişiye bir anda çok âşık olup aşkından derde düşmek abartılı bir duygu durumuna örnektir. Modern çağda ikili ilişkilerin ve evliliğin bu şekilde yürütülmediği bir gerçektir. Gündelik yaşantıya gönderim yapmayan olay ve durumların çocukları okuma eyleminden ve kitaptan uzaklaştırdığı bilinmektedir. Çocuk dünyasıyla örtüşmeyen evlilik konusunun günümüz dünyasına uygun olmayan bir anlayışla ele alınmasının çocuk okurları masalı okuma eyleminden uzaklaştıracağı düşünülmektedir.

4.1.4. Hamur Bebek Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.4.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masalın başında Hılı ile Dılı adında çocuk sahibi olmak isteyen iki kahraman karşımıza çıkmaktadır. Hılı ile Dılı'nın hamurdan yaptıkları bebeğin kolları kopar ve bebek süt kazanına düşer. Yaktıkları ağıt masaldaki birçok kahraman tarafından birbirlerine aktarılır. Masal boyunca Hamur Bebek'in sonunun ne olacağının belli olmaması masala gizem katmaktadır. Ayrıca Hamur Bebek'in gizemli bir şekilde dile geldiği görülmektedir:

"Masal bu ya! Onlar bu hay huyda iken bebek dile gelip "Benim adım Çıtçıtıl Bey olsun." demez mi! İkisi de neye uğradığını bilemez." (Güney, 2019, s. 105).

Bu gizemli olayın nasıl ve neden gerçekleştiği masalda belirtilmemiştir. Nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinde gizemli olayların ipuçlarıyla birlikte çözümlenmesine dikkat edilmektedir. Masalda Hamur Bebek'in nasıl ve neden dile geldiğine yer verilmemesi masalın kurgusunu zayıflatmaktadır. Gizemli olay ve durum burada kadercilikle ilişkilendirilmektedir. Çocuk edebiyatı eserleri, okurlarını kaderciliğe yönlendirmemelidir.

4.1.4.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda doğrudan korku ve şiddet ögelerinin yer almadığı ancak toplumsal zihniyeti, kadın ve erkeğe olan bakış açısını şekillendiren mesajların yer aldığı tespit edilmiştir. Hılı ile Dılı kendilerine hamurdan bir bebek yapmakta ve cinsiyetine göre bebekte olması istenilen kişisel özellikler hakkında konuşmaktadırlar. Masalda kız ve erkek bebek için söylenen özelliklerin geleneksel ve kalıpsal yargılar içerdiği tespit edilmiştir:

"Şu bizim huyumuz suyumuz ona yeter ama oğlan olsun dersen, iki tutam olmazsa bir tutam akıl ister, yok kız olsun dersen, o da çok ister, az ister, herhâlde naz ister velakin bunlar çarşıda satılmaz, mendile konulmaz! Akıl dediğin bulunsa bulunsa Keloğlan'da bulunur. Naz dediğin de bulunsa bulunsa padişahın kızında bulunur. Bunlardan da alacağını al getir, çalacağını çal getir, dahasına karışma, der." (Güney, 2019, s. 104).

Erkek çocuğun sahip olması gereken özellik akıl, kız çocuğun sahip olması gereken özellik naz olarak belirtilmektedir. Akıllı olmak evrensel bir kavramdır. Cinsiyet bağlamında bu kavramın erkekte olması gereken bir özellik olarak dile getirilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Aynı zamanda Dılı'nın Hılı'ya *"... alacağını al, çalacağını çal getir..." (Güney, 2019, s. 104)* demesi çocuklara olumsuz bir örnektir. Hırsızlık kavramını olumlaması bakımından bu söylemin kullanımı tehlikelidir.

4.1.4.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masalın kurgusunun rastlantısallık üzerinden şekillendiği tespit edilmiştir. Hılı ile Dılı'nın hamurdan yaptığı bebeğin kolunun kopması ve süt kazanına düşmesi üzerine yaktıkları ağıt sırasıyla bülbüle, Gülfidan'a, servi kavağa, çoban çeşmesine en sonunda da Keloğlan'a kadar ulaşır. Keloğlan kendi için ağlarken karşısına birden Çoban Baba çıkar ve ona öğüt verir. Tüm bunlar rastlantılara dayanmaktadır:

"Keloğlan, der; sen başından büyük laf ediyorsun ama kazın ayağı öyle değil... Öyle olsaydı cümle âlem Çıtçıtıl Bey için ahuzar eder miydi? Şimdi, sen de adam olayım dersen ne nefesini kayır ne de el âlemden kendini ayır; ağlayanla ağla, gülenle gül! Daha da yiğitsen herkesin yorulduğu yere bir han yap. Dünya dönerse ancak böylelerinin yüzü suyu hürmetine döner, der. Bir de Keloğlan döner, bakar ki ne görsün! Görünürde ne çoban var ne sürü var." (Güney, 2019, s. 108).

Hılı ile Dılı çok istedikleri dileklerine tesadüfler sonucunda ulaşmış ve Keloğlan'ın anne ve babası olmuşlardır. Keloğlan'daki değişim bir anda rastlantısal unsur sayesinde gerçekleşmektedir. Karakterdeki bu ani değişim inandırıcılığı olumsuz etkilemektedir. Bu durum masalın kurgusunda nedensellik bağlantısının zayıf olduğunu ve okur tarafından özdeşim kurulması beklenen karakterin iyi geliştirilmediğini göstermektedir.

4.1.4.4. Merak

Masalda temel merak unsuru Hamur Bebek'in sonunun ne olacağı şeklinde tespit edilmiştir. Gizemli olay ve unsurların merak unsurunu da beslediği görülmektedir. Ancak Hamur Bebek'in nasıl bir anda canlı bebeğe dönüştüğünün cevabı okura verilmemiş, yüzeysel bir anlatımla ve kadercilik bağlamında ele alınmıştır. Çocuk okurun, gizemli olayın çözümüne ulaşamamış olması masalda abartılmış merak unsurunun olduğunu göstermektedir:

"Masal bu ya! Onlar bu hay huyda iken bebek dile gelip "Benim adım Çıtçıtıl Bey olsun." demez mi! İkisi de neye uğradığını bilemez." (Güney, 2019, s. 105).

Hılı ile Dılı'nın ağıtları kulaktan kulağa aktarılırken hem okuru merak ettirmekte hem de olay örgüsünü hareketlendirdiğinden beslemektedir. Bu hareketlilik bir sonuca vardığından merak unsurunun bu bölümde dengeli bir şekilde işlendiği tespit edilmiştir:

"Sorma Çoban Baba sorma! Çıtçıtıl Bey süte düşmüş, beysiz, efendisiz kalırsam diye ağlarım. Süt köpürüp yere taşmış; yağsız, kaymaksız kalırsam diye ağlarım. Hılı ve Dılı saçını başını yolmuş; başları benim başıma dönerse diye ağlarım. Bülbülün feryadı dağı taşı yandırmış; bizim tarlalar da tutuşursa diye ağlarım. Gülfidan rengini, kokularını dağtmış; bayrama gül yağı sürünemezsem diye ağlarım. Servi kavak dalını, yaprağını dökmüş; gölgesinde gövem bitmezse diye ağlarım. Çıban çeşmesi de kan akmaya başlamış; karlı, buzlu sular içemezsem diye ağlarım." (Güney, 2019, s. 106).

4.1.4.5. Duygu Durumları

Masalda abartılmış duygu durumlarının yaşandığı tespit edilmiştir. Masal gülenle gül, ağlayanla ağla iletisi üzerine kurgulandığı için Hılı ile Dılı'nın üzüntüsüne birçok varlığın kayıtsız kalmadığı görülmektedir. Ancak bu duyarlılığı hissettirmek için duygu durumları abartılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu durumun kurguyu zayıflattığı düşünülmektedir:

"Derken Keloğlan, testisi elinde suya gelir görür ki ne görsün, pınardan ılgıt ılgıt kan akıyor! Onun da kanı, iliği korur:

— Pınar, pınar, dertli pınar; yine hangi Kerem'in ateşi yaktı seni, neden böyle kan akıyorsun, diye sorar. Çoban çeşmesi de:

— Sorma Keloğlan sorma! Çıtçıtıl Bey süte düşmüş, süt köpürüp yere taşmış; anası babası saçını başını yolmuş, bülbülün feryadı dağı taşı yandırmış; Gülfidan rengini, kokusunu dağıtmış; servi kavak bile dalını, yaprağını dökmüş; ben de için için kan ağlıyorum böyle, deyince Keloğlan da vurur taşa, kırar testisini ve iki gözü iki pınar ağlamaya başlar." (Güney, 2019, s. 106).

4.1.5. Tasa Kuşu Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.5.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masalda gizemli olay ve unsurların kurguyu şekillendirdiği görülmektedir. Masalın olay örgüsünü meydana getiren önemli düğüm noktaları, gizemli olayların sonucunda gerçekleşmektedir. Sülün Kız her şeye kaygılanan bir kişilik özelliğine sahiptir. Annesinin öğütlerine uymayarak kuruntu yapmaya devam ettiği bir gün gizemli bir şekilde Tasa Kuşu tarafından bir bahçeye getirilir:

"Tasa Kuşu'nun gözlediği de bu değil mi! Kaşla göz arasında varıp kanatları arasına almış onu… Sülün Kız, bir de gözünü açmış bakmış ki ne baksın; misli menendi yok bir bahçe!" (Güney, 2019, s. 382).

Sülün Kız bahçede değişim geçirip annesinin yanına gitmek istediğinde de gizemli bir şekilde Oh Dede karşısına çıkar. Dede kızın isteğini yerine getirdikten sonra ortadan kaybolur:

"Yum gözünü, demiş dede! Yummuş gözünü kız... Aç gözünü, demiş dede! Açmış gözünü kız. Bir de görmüş ki ne görsün, anasının dizi dibinde. Oh Dede'nin yerinde yeller esiyormuş ama güldükçe güller açıyormuş yanağında, söyledikçe bülbüller şakıyormuş dudağında…" (Güney, 2019, s. 385).

Gizemli olay ve unsurlar masalın olağanüstü yapısı bağlamında kendine özgü bir neden sonuç ilişkisi ile birbirine bağlanmıştır. Gizemli bir şekilde meydana gelen bu olaylar belli bir amacı gerçekleştirmek içindir. Gizemli olaylarda yardımcı rolünü mistik ögeler üstlenmektedir. Masalda gizemli olay ve unsurların işlevsel bir şekilde ele alındığı söylenebilir:

"O zaman, yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki Sülün Kız'ın; rahat bir nefes alıp "Ooh!" demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş: "Oh Dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?" diye sormuş." (Güney, 2019, s. 385).

4.1.5.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda korku ve şiddet ögesi içeren herhangi bir unsura rastlanmamaktadır. Çocuk okurlara yönelik eserlerde korku ve şiddet ögelerine yer verilmemesi gerekmektedir. Bu durumun masal için olumlu bir özellik olduğu söylenebilir.

4.1.5.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masalda Sülün Kız annesinin öğütlerine uymayarak tasalanmaya devam ettiğinden Tasa Kuşu onu alıp götürmüştür. Götürdüğü bahçede de tasalanmaya devam ettiği için

bahçedeki güzellikler de bir bir yok olmaya başlamıştır. Bu bölümlerde yüzeysel de olsa nedensellik sezilmektedir. Kız hayıflandığı için işleri de ters gitmektedir:

"Ah! Bin gözüm, bin kulağım olsa da bin bir sesi birden duyup dinlesem, diye tasa çekmeye başlamış. Sen misin yok yere tasaya düşen! O anda bütün kuşların ağzı dili tutulmuş, kumrular da susmuş kanaryalar da, bir serçe bile kanadını kımıldatmamış…" (Güney, 2019, s. 384).

"Ah! Şu ağaçlar Tuba olsa, eğil desem eğilse, doğrul desem doğrulsa, diye hayıflana hayıflana meyvelere uzanmış ama ağaçlar el atıp tutmaya dal vermemiş, uzandıkça onlar da başını yukarı kaldırmış…" (Güney, 2019, s. 385).

"Ah! Şu sular Kevser olsa… İçsem içsem kanmasam, güneş vursa yanmasam, diye yana yakıla sulara eğilmiş ama hikmetihuda, sular da kuruyup çekilmiş, ne altın oluk bir damla su vermiş ne gümüş oluk…" (Güney, 2019, s. 385).

Sülün Kız'ın bahçede değişim geçirdikten sonra eve dönmek istemesinin çözümü, rastlantısal bir şekilde karşısına çıkmıştır. Masallardaki karakterlerin çözüm yollarına yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini kullanıp etkili akıl yürüterek ulaşmaları çocukların gelişimini olumlu etkilemektedir. Ancak bu masalda Sülün Kız'ın çözüm yoluna gizemli bir şekilde karşısına çıkan Oh Dede sayesinde ulaştığı görülmektedir:

"O zaman, yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki Sülün Kız'ın; rahat bir nefes alıp "Ooh!" demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş: "Oh Dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?" diye sormuş." (Güney, 2019, s. 385).

4.1.5.4. Merak

Masalda Tasa Kuşu, her şeye kuruntu yapan ve avare avare dolaşan kişilerin başına konmaktadır. Sülün Kız da her şeye kaygılanan biri olduğu için Tasa Kuşu bu durumu fırsat bilip onu bir bahçeye getirmiştir. Masal boyunca Sülün Kız'ın bu kaygılı yapısının onu nasıl etkileyeceği, bu kaygıdan kurtulup kurtulamayacağı merak konusudur. Sülün Kız bahçede de kaygılarına devam ettikçe tüm işleri ters gitmektedir. Sülün Kız'ın tasalarından ve bahçeden nasıl kurtulacağı dengeli bir merak unsuru ile işlenmektedir. Okurun masalın sonunda merak ettiği her şeyin cevabına ulaştığı söylenebilir.

4.1.5.5. Duygu Durumları

Masalda olur olmadık şeylere tasalanmanın doğru bir davranış olmadığı anlatıldığından Sülün Kız'ın her ne kadar fazla kaygılı biri olduğu abartılı durumlarla işlenmişse de iletinin işlevselliği ve masalın olağanüstü yapısı gereği duygu durumlarının dengeli bir şekilde ele alındığı söylenebilir.

4.1.6. Köse Dağı Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.6.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masalın başında Türkmen Beyi, Köse'nin kâhyalığa uygun olup olmadığını anlamak için onu sınamak ister. Türkmen Beyi'nin sözlerine göre istediklerinin nasıl gerçekleşeceği gizemlidir. Söylediklerinin çözümlenmesi gerekir. Bu söz bilmece gibidir ve okurları da aktif kılmaktadır. Türkmen Beyi'nin sözlerinin ipuçları barındırması ve masalın kurgusu boyunca sözlerin ne anlatmak istediğinin cevabına yer verilmesi masalın başarılı bir olay örgüsü olduğunu göstermektedir:

"İşte sana bir koyun parası. Bununla beğen, beğendiğin koyunu al; ister ağıla kapa, ister çobana sal. Kırk gün sonra bu koyunun yününden kürk, canından can isterim. Gene de koyunumu diri, paramı geri isterim." (Güney, 2019, s. 115).

Köse ve Ese'nin sohbetlerinde Köse'nin Ese'yi sınarken kullandığı sözler de gizemlidir. Çözülmesi gereken bir bilmece gibidir. Köse'nin sözleriyle ne demek istediğinin cevabı da olay örgüsünde yer almaktadır:

"Yokuş olmasına yokuş ama yarı yere kadar ben seni taşırım, yarısından sonra da sen beni taşırsın, olur biter." (Güney, 2019, s. 116).

"Bu yıl ekinlerimizin maşallahı var ama yiyip bitirdiniz mi bunları, yok yoksa daha yiyecek misiniz?" (Güney, 2019, s. 118).

"Toprakları bol olsun ama bu adamların hepsi öldü mü, yaşayanları da var mı?" (Güney, 2019, s. 118).

İncelenen bu masalda gizemli olay ve unsurların ele alınışının diğer masallara göre daha başarılı bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Masaldaki gizemli olay ve unsurlar mistik ögelerin varlığından değil karakterlerin söylemlerinden kaynaklanmaktadır. Gizemlerin çözümü ise aniden ve mistik ögelerin yardımıyla değil kahramanların akılcı çözümleriyle gerçekleşmektedir.

4.1.6.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda korku ve şiddet ögesi içeren herhangi bir unsura yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun masalın konu yapılandırmasını olumlu etkilediği söylenebilir. Çocuk edebiyatı eserleri çocuğu eğlendirmeli ve çocuğun hoşça vakit geçirmesini sağlamalıdır. Masalda bu ilkeye dikkat edildiği tespit edilmiştir.

4.1.6.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masalın nedensellik ilkesine göre kurgulandığı görülmektedir. Türkmen Beyi kâhyalarından memnun olmadığından işlerini çekip çevirecek ve helal süt emmiş bir kâhya aramaktadır. Köse'yi de bu yüzden sınamak ister. Köse akıllı biri olmasına rağmen Türkmen Beyi'nin sözlerine akıl sır erdiremez ve köy köy gezerek karşılaştığı kişileri kendi sözleriyle sınamaya başlar. Onun sözlerini anlayan kişinin Türkmen Beyi'nin söylediklerini de çözeceğini düşünmektedir. Köse, Ese'nin onu evine davet etmesi üzerine Türkmen Beyi'nin sözlerindeki derin anlamı, Ese'nin kızının çözmesiyle anlamıştır. Bu durum rastlantısallık içerse de başlangıçta bilmeceyi çözecek kişiyi bulmak için Köse'nin yollara düştüğünün *"Şura senin, bura benim derken köyün birinde Allah, bir kız çıkardı uğruma, meğer her sözün manası onun dilinin ucunda imiş." (Güney, 2019, s. 120)* sözleriyle belirtilmesi kızla bir anda karşılaşmamış olduğunu ve nedensellik bağlantısının varlığını göstermektedir.

4.1.6.4. Merak

Türkmen Beyi'nin ve Köse'nin sözleriyle ne anlatmak istediği merak unsurunu beslemektedir. Bu sözler okur için de bir bilmece niteliği taşımaktadır. Olay örgüsü boyunca merak edilen bu sözlerin cevaplarına yer verildiği görülmektedir. Bu durumun konu yapılandırılmasını olumlu etkilediği söylenebilir:

"Yokuşu görünce "Yarı yere kadar ben seni taşırım, yarısından sonra da sen beni." dedi öyle mi? Bu sözle o, "Biraz ben dereden tepeden bahsederim; biraz da sen, derken, yol yorgunluk duymadan yokuşun başını buluruz." demek istemiş, bu bir!" (Güney, 2019, s. 118).

"Ekinleri görünce "Hepsini yiyip bitirdiniz mi, yoksa daha yiyecek misiniz?" diye mi sordu? Bununla da "Tarlanızdan çıkanları borca harca mı yatıracaksınız, yok yoksa sapı ile, Mezarlığı görünce de "Bunlar öldü mü, yaşıyor mu?" demesine gelince… Bu daha büyük bir söz! "Burada yatanların hepsinin adı sanı unutulup gitti mi?" demek istemiş, bu üç!" (Güney, 2019, s. 119).

"Sen âleme akıl dağıtıyorsun da buna mı bir kulp takamadın? Bu para ile akşama sabaha doğuracak bir koyun alırsın, yünlü yapağılı bir koyun. Karamanın karasından olursa bir yerine iki kuzu verir sana. Kırk gün koyunu sağar, sütünü sağar, parasını para edersin beyin. Yününü, yapağısını da okutup dokutur, bir kürk yaptırırsın ona. Ha, iki kuzudan birini "Canından candır." der verirsin. Birini de "Kanından kandır." der, yatırıp kesersin; derisinden börk, etinden de kebap yapar, götürürsün. Böylece beyin her dediği yerini aldıktan sonra koyununu diri, parasını da geri verirsin, olur biter." (Güney, 2019, s. 119).

4.1.6.5. Duygu Durumları

Masalda duygu durumlarının dengeli bir şekilde işlendiği görülmektedir. Abartılı ve acıklı duygu durumlarına yer verilmemesinin masalın kurgusunu olumlu etkilediği söylenebilir. Masal, çocuk edebiyatının çocuk okurları eğlendirme ve hoşça vakit geçirme ilkesine uygun bir yapıda kurgulanmıştır.

4.1.7. Ak Gün Kara Gün Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.7.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masalın kurgusunda gizemli olay ve unsurlar önem taşımaktadır. Bir gün Allahverdioğlu ava çıkmışken kuşun biri ona gizemli şeyler söyler:

"Huuu, Allahverdioğlu! Üstünde bir kara bulut dolaşıyor, er geç başına bir gelecek var; erinde mi gelsin, gecinde mi?" (Güney, 2019, s. 345).

Masal boyunca kuşun neden böyle dediği gizemli kalmaktayken masalın sonunda kuşun bu sözleri neden söylediği anlaşılmaktadır:

"... Benim kocam bir kulun bir tüyüne dokunmamıştı ama av avlarken bir yuva mı dağıtmış, ne yapmışsa..." (Güney, 2019, s. 356).

Allahverdioğlu, kuşa er cevabını verdikten sonra Allahverdioğlu'nun başından türlü türlü dert eksik olmamaktadır. Her defasında acaba bu sefer başına ne geleceği masalın kurgusunda gizem ve gerilim yaratmaktadır. Ancak Allahverdioğlu'nun başına sürekli bir derdin açılması beklendik bir durum hâlini almaktadır. Okur bir şey olacağını bilir sadece bu sefer hangi kötü şeyle karşılaşacağı gizemlidir. Bu durumun kurguyu zayıflattığı söylenebilir. Nitelikli bir çocuk edebiyatında gizemli olaylar ipucu verilerek çözümlenirken aynı zamanda çocuk okuru şaşırtmalıdır.

4.1.7.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda korku ve şiddet ögelerine yer verildiği tespit edilmiştir. Masaldaki korku ve şiddet ögeleri diğer masallara göre daha fazladır ve bu durum kurguyu olumsuz etkilemektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinin temel amacı çocukları eğlendirmek ve hoşça vakit geçirmelerini sağlamaktır. Ancak bu masalda yer alan korku ve şiddet ögelerinin çocukları psikolojik olarak olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir:

"Tüyübozuk, adamcağızı Kafdağı'na yolladıktan sonra, karısının sağına geçmiş, soluna geçmiş; hatuncuğu yoldan çıkarmak için her yolsuzluğu ele almış ama bir teline bile dokunamayınca büsbütün gözleri dönmüş ve gecenin birinde elini kolunu bağlayıp bir atın terkisine atmış." (Güney, 2019, s. 351).

Kadına şiddetin arttığı günümüz dünyasında çocuk okurlara kadını zorla elde etmeye çalışan ve onu kaçıran bir adamın anlatılması doğru değildir. Bilinçaltına buradaki örtük iletilerle olumsuz mesajlar yerleşebilir. Resmedilen olay çocuk dünyasıyla örtüşmemektedir.

Allahverdioğlu'nun çocuklarını kaybettiği sahne de olumsuz ögeler içermektedir. Özellikle korku ögelerinin yoğun olarak hissedildiği bu anlatımın çocukların psikolojilerini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir:

"Irmağın ortasına kadar varmış varmamış bir çığlık duymuş arkadan... Bir de dönüp bakmış ki ne baksın, kurdun biri dağdan aşağı iniyor ama ne iniyor çocuğunun üstüne doğru! Geri dönüp de onu kurtarayım derken ayağı bir taşa takılıp da düşmesin mi kucağındaki ile beraber... Ötesini söylemeye dilim varmıyor, çocuklarının birini kara kurt almış, birini de kara kaygan sular..." (Güney, 2019, s. 351).

Tüyübozuk, yetişkin olan çocukların anneleriyle kavuşmalarına engel olmak için padişahtan onların öldürülmesini talep eder. Bir insanın başka insanların ölmesini istemesinin normalleştirildiği görülmektedir. Çocuklara yönelik bir eserde bu tür olumsuz yargılar yer almamalıdır:

"Evimi barkımı emanet edip gittiğim karakullukçular el bir etmiş, dil bir etmiş; bunca yıllık helalimi yoldan çıkarmış. Avuç avuç kanlarını içsem gene yüreğim ferahlamaz. İkisinin de başını isterim, başını!" (Güney, 2019, s. 353-354).

4.1.7.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masalda rastlantısal ögelere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Bu da masalın konu yapılandırılmasını olumsuz etkilemektedir. Olay örgüsü neden sonuç ilişkisinden uzak olduğu için inandırıcılığını da yitirmektedir. Tüyübozuk, Allahverdioğlu'nun eşini kaçırır ve kapısına subaşından istediği iki yiğit karakullukçu koyar. İki yiğit birbiriyle çok iyi anlaşır. Birbirleriyle dertleşirler ve tesadüfen öldükleri düşünülen kardeşler oldukları ortaya çıkar:

"... Bu yetmiyormuş gibi bir gün de bir atlı gelip anamızı dağa kaldırdı. Biz iki kardeş, iki çocuktuk; ağlamaktan başka ne yapabilirdik? Babam, neredeyse gelip de olanı biteni duyunca vurulmuşa döndü. Vakit saat demeyip yollara düştü, anacığımı bulmak için ama çıkmaz olası, bir ırmak çıktı önümüze... Babam beni kucaklayıp da geçirirken... demeye kalmamış, ötekinin tüyleri diken diken olup: Kardeşinin de üstüne bir kurt saldırdı değil mi, işte o benim, ben!" (Güney, 2019, s. 353).

Aynı zamanda bu iki kardeş aslında annelerinin kapısını beklemektedir. Anneleri bu konuşmaları duyar ve tesadüfen yıllardır hasretini çektiği çocuklarıyla bu sayede kavuştuğu görülür:

"Bu konuşmaları duyunca çocuklarını gökte ararken yerde bulmuşa dönüp: "A yiğitler, ananızı görseniz tanır mısınız?" deyip de yüzünü açınca iki kardeşin ikisi de neye uğradığını bilemeyip hemen eline eteğine sarılmışlar "Anam, anam!" diye..." (Güney, 2019, s. 353).

Bunları gören Tüyübozuk, anne ve oğullarının kavuşmasına engel olmak için kardeşlere iftira atarak onları padişaha şikâyet eder. Padişahın da çocukların babası Allahverdioğlu çıktığı görülmektedir. Olay örgüsü tamamen rastlantılar üzerinden ilerlemektedir. Allahverdioğlu'nun da tesadüfen yıllar önce kaybettiği ailesine ve öldü sandığı çocuklarına bu sayede kavuştuğu görülmektedir:

"... Padişahın alı al, moru mor olmaya başlamış! Kim olsa beğenirsiniz bu devletli? Akıl sır erecek gibi değil, söylesem garibinize gidecek: Adıyla sanıyla Allahverdioğlu!" (Güney, 2019, s. 351).

Masalın başında Allahverdioğlu sıradan bir kişidir. Masalın devamında padişah olarak karşımıza çıkmaktadır. Padişahlık babadan oğula geçen bir sistemken masallarda sıradan kişilerin de bu konuma gelmesi, insanların hayal güçlerinin ve güce ulaşma arzusunun yansımasını göstermektedir. Allahverdioğlu'nun padişah olması da rastlantısaldır:

"*Meğer o memlekette bir padişah gözlerini dünyaya kapadı mı talih kayasından bir kuş uçururlarmış. O kuş varıp da kimin başına konarsa o geçermiş tahta!" (Güney, 2019, s. 354).*

"Saçı bitmedik bir yetimin eliyle uçurulan kuş döne döne gelip de Allahverdioğlu'nun başına konmasın mı!" (Güney, 2019, s. 354).

Masalın başında, ortasında ve sonunda Allahverdioğlu'nun talihini değiştiren unsurun kuş olduğu görülmektedir. Masalın sonunda da rastlantısal bir şekilde kuş tekrar karşımıza şu sözlerle çıkmaktadır:

"Hatuncuk sözünü bitirmeye kalmamış, bir kuş gelip de saray penceresine konmasın mı? "Huu, Allahverdioğlu! Kara gün kararıp kalmaz, gün üstüne gün doğacak başına, hele bir başını kaldır da karşına bak, karşına!" (Güney, 2019, s. 356).

4.1.7.4. Merak

Masalda merak unsurunun abartıldığı tespit edilmiştir. Masal boyunca Allahverdioğlu'nun başına sürekli kötü olaylar gelmektedir ve okur bir yerden sonra bu duruma alışmaktadır. Karakterin başına her seferinde kötü bir olayın geleceğinin beklenmesi okuru şaşırtmamaktadır. Olay örgüsünün kara günden ak güne döndüğü noktada ise olay örgüsü okuru sürekli şaşırtmaya yönelik şekillenmektedir. Rastlantısal ögelerin de varlığıyla kurgunun inandırıcılığını yitirdiği söylenebilir. Masalda merak unsuru dengeli bir şekilde ele

alınmamıştır. Ancak masalda merak edilen soruların cevaplarına yer verildiği görülmektedir. Allahverdioğlu'nun çocuklarının nasıl kurtulduğu, Allahverdioğlu'nun nasıl padişah olduğu merak edilen sorulardır ve masalda hepsinin cevabına yer verildiği tespit edilmiştir.

4.1.7.5. Duygu Durumları

Masalda duygu durumlarının dengeli bir şekilde işlenmediği görülmektedir. Ailenin başından geçen olaylar oldukça dramatik bir şekilde ele alınmaktadır. Bu kadar dramatik olaylardan sonra bir anda her şeyin rastlantılar sonucunda çözüme kavuşması da inandırıcılığı azaltmakta ve tutarsızlığa sebep olmaktadır. Allahverdioğlu'nun önce tüm mal varlığını kaybetmesi, ardından Tüyübozuk'un eşini kaçırması, çocuklardan birini selin kapması, diğerini kurdun kapması çocukların ruhlarını beslemekten uzak konulardır. Çocuk edebiyatı eserlerinde çocukların okumaktan mutlu olacağı, onları üzmeyecek konulara yer verilmelidir.

4.1.8. Perili El Masalının Konu Yapılandırılması

4.1.8.1. Gizemli Olay ve Unsurlar

Masallarda gizemli olay ve unsurlar büyü, sihir, peri, ak sakallı dede gibi kavramlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu masalda da nur yüzlü hatuncuk ve on tane peri gizemli unsurdur. El bebek gül bebek büyüyen Gül Kız, annesi ve babasını kaybettikten sonra sessiz sakin bir adamla evlenir. Aile evinde zorluk görmeden ve iş yapmadan büyütülen Gül Kız'ın, ev işlerine yetemediğinden eşiyle arası açılır. Bunun üzerine nur yüzlü bir hatuncuk Gül Kız'ın parmaklarına on tane hamarat peri yerleştirir. Bu sayede Gül Kız'ın evi ve evliliğinin düzene girdiği görülmektedir:

"Bir gün yine böyle ahuvah ederken evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olmuş." (Güney, 2019, s. 128).

"Velakin ne malum olmaz ki analara! Bugün şu başına gelenler, onu da rahat uyutmuyor kabrinde. Bereket versin ki sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana! demeye kalmamış, peri kızları dizim dizim dizilmişler yamacına." (Güney, 2019, s. 128).

"Gördün ya bunları kızım, bu on perinin onu da birbirinden işgüzardır. Bir var ki ele güne görünmeye gelmez bunlar! Ben şimdi okuyup, üfleyip her birini bir parmağına saklayacağım senin… Hangi vakit hangisine bir iş yaptırmak istersen o parmağını şöyle bir kımıldat, dahasına karışma!" (Güney, 2019, s. 131).

"Nur yüzlü hatuncuk, bunu böyle dedikten geri, Gül Kız'ın parmaklarını birer birer avucuna alarak "Yum gözünü!" demiş, yummuş gözünü kızcağız… "Aç gözünü!" demiş, açmış

gözünü kızcağız ve böylesine "Yum gözünü, aç gözünü; yum gözünü, aç gözünü." diye diye sözde her parmağına bir peri saklamış. Velakin son bir daha "Aç gözünü!" dediği zaman Gül Kız gözünü açmış ki ne görsün? Ne o nur yüzlü peri var ne de başka biri." (Güney, 2019, s. 132).

Masallardaki düşsel ögeler çocukların hayal dünyasını geliştirmektedir. Bu düşsel ögeler gelecekteki teknolojik gelişmelere kaynaklık da etmektedir. Masalda Gül Kız parmaklarını kımıldattığında hamarat periler evin işini yapmaktadır. Günümüz teknolojisinin hayatımızı kolaylaştırmak için sunduğu evi temizleyen robotlar, süpürgeler, sese duyarlı akıllı evler masallardaki düşsel ögelerin teknolojiye kaynaklık ettiğini gösterir niteliktedir. Günümüzde Gül Kız gibi parmaklarımızı kımıldattığımızda periler değil de teknoloji yardımımıza koşmaktadır. Düşsel ögelerin varlığı çocuk okurların hayal dünyasını besleyecek nitelikler taşısa da işlenen evlilik konusunun çocuk dünyasına gönderim yapmaması masalın kurgusunu zayıflatmaktadır.

4.1.8.2. Korku ve Şiddet Ögeleri

Masalda herhangi bir korku ve şiddet ögesine rastlanılmamıştır. Bu durum masalın kurgusunu olumlu etkilemektedir.

4.1.8.3. Nedensellik/ Rastlantısallık

Masal kısa bir yapıya sahiptir. Bu kısa yapının masalı, betimleme ve neden sonuç ilişkisine dayalı kurgu yapılanmasından uzaklaştırdığı söylenebilir. Olayların kurgulanışında neden sonuç ilişkisi değil de rastlantısallık ögesi ağır basmaktadır. Gül Kız evliliğinin bozulmaması için dua ederken aniden nur yüzlü bir hatuncuğun ortaya çıktığı ve on periyi kızın parmaklarına yerleştirerek Gül Kız'ı kurtardığı görülmektedir:

"Bir gün yine böyle ahuvah ederken evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olmuş." (Güney, 2019, s. 128).

Nur yüzlü hatuncuğun Gül Kız'a yardım etmesi, Gül Kız'ın annesinin yaşarken çok yardımsever biri olmasından kaynaklanmaktadır. Burada neden sonuç ilişkisinin yer aldığı söylenebilir. Ancak bu yardımın mistik bir güç tarafından baş kahramana sunulduğu görülmektedir:

"Bereket versin ki sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!" (Güney, 2019, s. 128).

4.1.8.4. Merak

Masal kısa olduğundan dolayı olaylar çok çabuk çözülmektedir. Bu durumun merak unsurunun zayıflamasına neden olduğu söylenebilir. Gül Kız'ın evliliğini nasıl kurtaracağı merak uyandırırken nur yüzlü hatuncuğun bir anda ortaya çıktığı görülmektedir. Nur yüzlü hatuncuğun sözlerinden hemen sonra olayların hızlıca çözülmesinden dolayı merak ögesinin zayıf kaldığı düşünülmektedir. Nur yüzlü hatuncuğun ortadan kaybolmasının ardından kızın parmaklarında hamarat on perinin olup olmadığı okur tarafından merak edilen bir başka durumdur. Gül Kız'ın sınamasıyla bu sorunun cevabı okura verilmektedir:

"Hangi vakit hangisine bir iş yaptırmak istersen o parmağını şöyle bir kımıldat, dahasına karışma! Doğrusu hamarat mı dedin, hamarattır bunlar; öyle işsiz, güçsüz durup dururlarsa can sıkıntısından çekilip giderler de haberin bile olmaz. İyisi mi parmaklarını avucunun içinde hapsedeceğine, gece gündüz deme, çalıştır onları; bu perilerin neyin nesi olduğunu o zaman anlayacaksın." (Güney, 2019, s. 131).

"Allah Allah, hayal mi bastı beni, rüya mı yoksa? diye boşa koymuş, dolmamış; doluya koymuş, almamış. Bir türlü akıl sır erdirememiş buna… Neden sonra "Ne diye oyalanıp duruyorum sanki! Sınamayı kurt yemez ya, gerçekten o perili ana, bunları parmaklarıma sakladıysa ya işten belli olur ya aştan! deyip bağlamış önlüğünü beline, almış alacağı işi eline… O nur yüzlü hatuncuğun dediği gibi şöyle bir kımıldatmış parmaklarını o kadar… On parmağındaki on peri, her işi yapıp yakıştırmış!" (Güney, 2019, s. 132).

4.1.8.5. Duygu Durumları

Masalda duygu durumlarının dengeli bir şekilde işlendiği tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı eserleri okurlarını mutlu etmeli, hoşça vakit geçirmelerini sağlamalıdır. Masalda abartılı ya da dramatik duygu durumlarının yer almadığı görülmektedir.

4.2. Çatışmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemi *"Geleneksel masal anlatılarında değerler aracılığıyla duyarlık kazandırılmakta mıdır?"* olup bu doğrultuda kitaptan seçilen sekiz masal Schwartz Değerler Listesi'nde yer alan değerler göz önünde bulundurularak sırasıyla incelenmiştir.

4.2.1. Üç Elma Masalında Yer Alan Değerler

Günümüzde çocuk edebiyatı eserleri ve ders kitapları aracılığıyla değerler eğitimi yapılmaktadır. Değerler; çocuk okurların iyiye, doğruya, güzele yönelmesinde ve olumlu kişilik özelliklerini kazanıp geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Nitelikli bir çocuk eserinden beklenen de değerlerin çocuk okurlarda duyarlık kazandırılmasını sağlamaktır.

Masalda uyarılım, öz yönelim ve uyma değerlerini yansıtan örneklere rastlanılmamıştır. Günümüz eğitim sistemi, düşünme becerileri gelişmiş bireylerin yetiştirilmesini hedeflemektedir. Masallar yapı gereği sözlü kültür geleneğini yansıtmaktadır. Bu yapılarından dolayı masallarda geleneksellik ve iyilikseverlik değerlerinin sıklıkla işlendiği görülmektedir. İncelenen masalda iyi ve güzel davranışlara yönlendirme, insan dışındaki diğer canlılara da saygılı olma gibi davranışların değerler aracılığıyla duyarlık kazandırılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak cesur, düşünce ve eylemlerinde bağımsız, yaratıcı düşünme, merak etme, kibar, kendini denetleyebilme gibi alt kavramlara sahip uyarılım, özyönelim ve uyma değerlerine masalda yer verilmemesi değer eğitimi açısından masalı yetersiz kılmaktadır. Masalda yer alan değerler ve alt kavramları karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

Güç: Masalda padişahın sosyal güç sahibi, otoriter ve zengin biri olduğu görülmektedir. Bu alt kavramlar masalda güç değeri ile ilişkilendirilmiştir:

"Öyle bir devirde böyle bir padişaha kim kurban olmaz amma ne çıkar, felek insanı güldürmedikten geri…" (Güney, 2019, s. 148).

"Bu söz padişahın aklına yatmış nasıl olsa hazineleri taşıp dökülüyor, bir bahçenin de sözü mü olur?" (Güney, 2019, s. 153).

"Padişah: "Kurulsun meydanlar!" demiş, kurulmuş meydanlar. "Vursun davullar!" demiş, vurulmuş davullar." (Güney, 2019, s. 155).

Başarı: Padişahın başarılı bir yönetici olduğu görülmektedir. Masalda başarılı bir yöneticide olması gereken özellikler bu değer ile belirtilmektedir:

> *"Ötekiler gibi tacın tahtın delisi değil, o soydan gelenlerin iyisi mi dedim iyisi imiş. Memleketi öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş, öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş ki hangi kırk haramiler, hangi kapı ardı bezirgânları… Ne devler top oynayabilir ne cinler cirit atabilirmiş. Herkes kendi işinde, kendi aşında; kendi toprağında, kendi taşında ekeceğini eker, dikeceğini diker; güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp gidermiş." (Güney, 2019, s. 148).*

Bugünün çocukları gelecekte çeşitli mesleklere sahip yetişkinler olacaktır. Masalda başarılı bir yöneticide bulunması gereken özelliklere yer verilmesinin, gelecekte iş hayatında toplumumuzu şekillendirecek çocuk okurların toplumsal adalet, eşitlik gibi kavramlarla tanışmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Masallarda padişahlar otoritenin ve gücün temsilcisi olarak sözleri geçen, kararları hüküm niteliğinde olan karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak incelenen masalda

padişaha tavsiyede bulunan bilgin kişinin sözü geçen biri olduğu ve padişahın bu bilgin kişinin tavsiyesine uyduğu görülmektedir:

"Her şeyin bir çaresi var, bu dert sizi üstelemeden, siz bu derdi üsteleyin, efkâr dağıtacak öyle bir bahçe yaptırın, öyle bir bahçe yaptırın ki göllerinde kuğular, köşklerinde ahular…" (Güney, 2019, s. 153).

Mutlak güç sahibi olarak görülen padişahın başkalarının fikirlerine değer vermesi ve bu fikirleri dikkate almasının çocuk okurların bu konuda duyarlık kazanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Hazcılık: Masalda bu değer hayattan tat almak alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır:

"Herkes kendi işinde, kendi aşında; kendi toprağında, kendi taşında ekeceğini eker, dikeceğini diker; güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp gidermiş." (Güney, 2019, s. 148).

"Tam kırk gün kırk gece şenlik, şadımanlık etmişler; yiyip içip muratlarına ermişler." (Güney, 2019, s. 155).

Evrenselcilik: Masalda toplumsal adalet, eşitlik, açık fikirli olmak, doğayla bütünlük içinde olmak ve çevreyi korumak alt kavramlarıyla evrenselcilik değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Padişahın toplumsal adaleti gözeten ve herkese eşit davranan bir hükümdar olması, padişahın karısının bahçeyle ilgilenmesi ve ağaçlara zarar vermeyip onları koruması, çevreyi koruduğunun ve doğayla bütünlük içinde olduğunun göstergesidir. Aynı zamanda padişahın açık fikirli biri olduğu ve başkalarının tavsiyelerini dinlediği görülmektedir:

"Zaten bu hatuncuğun bir ayağı bahçeden çıkmıyormuş ama o günden beri büsbütün kendini oraya vermiş. Toprağıyla toprak olmuş, yaprağıyla yaprak olmuş, hele gül fidanları üstüne öyle bir titrer, öyle bir titrermiş ki bir tomurcuğunu solmuş görse onun da beti benzi solar, bir dalını eğilmiş görse onun da boynu bükülürmüş." (Güney, 2019, s. 154).

İyilikseverlik: Masalda bu değer yardımsever olmak alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Padişahın karısının bahçedeki bitkilere her zaman iyi davrandığından dolayı kurumuş ağacın da çocuk sahibi olmaları için padişahın karısına yardım ettiği görülmektedir:

"Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim veremediğimi o verir sana." (Güney, 2019, s. 154).

Geleneksellik: Masalda bu değer hayatın verdiklerini kabullenme, dindar olma (dua etme) alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır:

"Bu yüzden yaşı başı ilerledikçe gamı kasaveti de artıp gece dememiş, gündüz dememiş; yeri göğü yaradana yalvarıp yakarmış amma yer demir, gök bakırmış, duası yerini bulmamış." (Güney, 2019, s. 149).

"Ne yapalım; bu dünyada her şey elimizde, avucumuzda değil ki kader böyle imiş, belki bunda da bir hayır vardır, öyle ya, veren Allah ya verdiğini geri alırsa!" (Güney, 2019, s. 153).

"Doğrusun, ağzı dualı kulum, doğrusun. Allah verecekse hayırlısından, ömürlüsünden versin ve zira sen onu büyüt de kendi boyunca sonra da götürüp kendi elinle kara topraklara ver. Böylesine acıya Eflatun olsa dayanamaz ama bunu bir kere dert edindim kendime." (Güney, 2019, s. 153).

Güvenlik: Masalda bu değer toplumsal düzenin sürmesi ve iyiliğe karşılık vermek alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır:

"Memleketi öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş, öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş ki hangi kırk haramiler, hangi kapı ardı bezirgânları… Ne devler top oynayabilir ne cinler cirit atabilirmiş." (Güney, 2019, s. 148).

Padişahın karısı bahçeyle hep özenli bir şekilde ilgilendiğinden dolayı kuru ağaç iyiliğe iyilikle karşılık vermiş ve ona derdine derman olacak çözümü dile getirmiştir. Padişahın karısının da bu iyiliğe karşılık fidanı kendi evladı gibi koruyup kolladığı belirtilmektedir.

4.2.2. Sedef Kız Masalında Yer Alan Değerler

Masalda hazcılık, özyönelim, evrenselcilik ve uyma değerlerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Ailenin önemi, kardeşlik, cesur olma, iyilikseverlik gibi olumlu değerlere yer verilmesinin masal aracılığıyla çocuk okurlara bu konularda duyarlık kazandırabileceği düşünülmektedir. Masalda yer alan değerler ve alt kavramları karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

Güç: Vezirin kızı olan üvey annenin, padişah ile evlendikten sonra otorite sahibi olduğu görülmektedir. Masalda üvey annenin padişah üstünde bile söz sahibi olduğundan bahsedilmektedir:

"Padişahı avucunun içine alıncaya kadar cariyelerin bile yüzüne gülmüş velakin yavaş yavaş saman altından su yürüterek karasını bulaştırmadık birini bırakmamış; ille üvey kızına, ille üvey kızına…" (Güney, 2019, s. 77).

"Babasının bile gözünden düşüp ocak başına attırmış onu." (Güney, 2019, s. 77).

Geleneksel masal anlatılarında otorite ve söz sahibi kişiler genellikle erkek karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu masalda ise üvey annenin otoriteyi simgeleyen padişahtan

etkili bir konuma geldiği ve karar verici olduğu görülmektedir. Otoritenin erkekte toplanması anlayışına farklı bir örnek olduğu için üvey anne karakteri başarılı olmakla birlikte bunu kötü ve hilekâr bir yolla elde etmesi, otoritesini kötüye kullanması olumsuzluk taşımaktadır.

Sedef Kız ve kardeşlerinin toplum içindeki konumu masal boyunca değişiklik göstermektedir. Padişah çocukları olmalarına rağmen üvey annelerinin büyüsüyle şehzadelerin kuş, Sedef Kız'ın da gözden düşüp halktan biriyle aynı statüde yer aldığından bahsedilmiştir. Masalın sonunda Sedef Kız ve kardeşlerinin başka bir padişahın çocuklarıyla evlenip tekrar statü ve zenginliğe kavuştuğu görülmektedir:

"Padişah, Sedef Kız'ın sedeften de arı bir kız olduğunu anlayıp kendi oğluna almış. Üstelik, üç kızını da Sedef Kız'ın üç kardeşine vermiş." (Güney, 2019, s. 83).

Geleneksel masal anlatılarında geleneksel kalıp ve yargılar da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kadınlar masallarda geleneksel bakış açısıyla ele alınmaktadır. Masalın sonunda kahramanların evliliklerinin *"Sedef Kız ve kardeşleri padişahın çocuklarıyla evlenmiştir."* gibi bir cümleyle ifade edilmemesi dikkati çekmektedir. Padişahın Sedef Kız'ı oğluna aldığı, kendi kızlarını ise Sedef Kız'ın kardeşlerine verdiği belirtilmiştir. Evlilik kararında kahramanların özellikle de kadın kahramanların söz sahibi olmaması ve kendilerini ilgilendiren kararları baba, padişah ya da şehzade gibi erkek karakterlerin vermesinin değerler ile duyarlık eğitimini zayıflattığı düşünülmektedir.

Başarı: Masalda üvey annenin hırslı bir kişi olduğu ve yaptığı planların başarıyla sonuçlandığı görülmektedir. Masallarda hırslı olma özelliği genellikle kötü karakterle özdeşleşmektedir. Böyle bir kalıp yargının oluşması doğru bir örnek değildir.

Sedef Kız da masalda başarılı olmaktadır. Sedef Kız'a rüyasında gördüğü kişi ayrık otundan gömlek örüp kardeşlerine giydirirse büyüden kurtulacaklarını ancak gömlekleri ördüğü süre boyunca kimseyle konuşmaması gerektiğini söylemiştir. Sedef Kız gömlekleri örmüş ve kardeşlerini büyüden kurtarmıştır. Kötü karakterin başarılı olmak için çözümü kendisinin aradığı, planlı davrandığı; iyi karakterin ise çözüme tesadüfi bir şekilde ulaştığı tespit edilmiştir:

"Cellatbaşı akı karayı yitirip ne yapıp yakıştıracağını düşünür dururken Sedef Kız da gömleklerini örüp bitirmiş ve tutup bunları, bir bir kuşların üstüne atmış. Hikmetihüda, bu üç kuşun üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış." (Güney, 2019, s. 83).

Başarı değerinin duyarlık kazandırması için çocuk okurun kendini karakterle özdeşleştirmesi ve ona öykünmesi gerekmektedir. Ancak masalda akılcı çözümü ile başarıya ulaşan karakter kötü karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk okurun iyi ve kötü

kutuplaştırmasının yoğun olarak hissedildiği bu masalda kötü karakter ile özdeşim kurması beklenmeyecek bir durumdur. İyi karakterin başarısı tesadüflere dayandığından dolayı başarı değerinin masalda işlevsel bir şekilde ele alınmadığı düşünülmektedir.

Uyarılım: Masalda Sedef Kız kardeşlerini aramak için cesur bir şekilde yola çıkmıştır. Sedef Kız'ın öldürülmesi emrine rağmen kardeşlerini kurtarmak adına cesur davrandığı ve örgüsünü örmeye devam ettiği görülmektedir:

"Ya dağ dağ dolaşır bulurum ya da araya araya yollarında ölürüm, dünyaya geldim de ne buldum sanki! demiş ve o gece sular uyurken bir fedai başını alıp yollara düşmüş." (Güney, 2019, s. 77).

Sedef Kız'ın kardeşlerini bulmak için maceraya atıldığı bölümde yaşananların yüzeysel bir şekilde ele alındığı söylenebilir. Sedef Kız'ın çaresiz kalıp üzüldüğü anda rastlantısal bir şekilde kuş olan kardeşleriyle karşılaşması uyarılım değerinin işlevsel bir şekilde ele alınmadığını göstermektedir.

İyilikseverlik: Bu değer masalda sorumluluk sahibi olma alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Sedef Kız ile kardeşleri arasında maneviyatı yüksek ve olgun bir sevgi bulunmaktadır:

"Bir var ki bacı kardeş ciğerdir, birbirinden ayrılır mı? Geceleri baş başa verip başlarına gelenleri bir söyler, iki dökerlermiş." (Güney, 2019, s. 77).

Sedef Kız, kardeşlerine karşı sorumluluk hissettiğinden dolayı onları aramaya çıkmış, ölmeyi göze alarak kardeşlerinin gömleklerini örüp onların büyüden kurtulmalarını sağlamıştır.

Geleneksellik: Bu değer masalda hayatın verdiklerini kabullenme alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda masalda otoritenin verdiği karara karşı da bir kabullenme söz konusudur:

"Cellatbaşı, cellatbaşı yerinden kaçmıyor ya, önceden önce beni padişahın huzuruna çıkar. Başıma gelenleri bir bir ona dökeceğim gayrı… Yine de başıma ferman eylerse ne yapalım, boynum kıldan ince." (Güney, 2019, s. 83).

Masalda evlilik kavramının da geleneksel bir biçimde ele alındığı tespit edilmiştir. Kahramanların evlilik hakkında söz sahibi olmamaları, padişahın bu kararı alması, şehzadenin Sedef Kız'ın görüşünü almadan onunla evlenmek amacıyla hazırlıklara başlaması gibi durumlarla geleneksellik değerinin işlendiği tespit edilmiştir.

Güvenlik: Bu değer masalda Sedef Kız'ın aile güvenliğini sağlaması alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel masal anlatılarının bazılarında kardeşler birbirlerine türlü

kötülükler yapmaktadır. Bu durum çocuk okurlar için ailenin güvenilir yapısını zedelemektedir. Aile önemli bir değerdir. Masalda kardeşler birbirlerine sevgiyle bağlıdır ve birbirlerini kurtarmak için ellerinden geleni yapmaktadır. Masalda kardeşlik bağının çocuklara duyarlık kazandıracak şekilde ele alındığı tespit edilmiştir:

"Gün doğunca seni kanatlarımıza alıp oraya götürsek nasıl olur? Dağda belde seni bir yardan atarız diye korkma sakın; bindiğin kanat, kardeş kanadıdır, üvey ana parmağı değil!" (Güney, 2019, s. 80).

"Derken derken üç kuş gelip başının üstünde dönmeye başlamış. Cellatbaşı akı karayı yitirip ne yapıp yakıştıracağını düşünür dururken Sedef Kız da gömleklerini örüp bitirmiş ve tutup bunları, bir bir kuşların üstüne atmış. Hikmetihüda, bu üç kuşun üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış." (Güney, 2019, s. 83).

4.2.3. Gelincik Günü Masalında Yer Alan Değerler

Masalda evrenselcilik, iyilikseverlik ve uyma değerlerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Masallar yapısı gereği "İyilik eden iyilik bulur." felsefesine dayandığından masallarda evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin sıklıkla işlenildiği görülmektedir. Bu masalda her iki değere de yer verilmemiş olması dikkat çekicidir. Ayrıca masalda yaratıcılık değerinin yer almasının değerler ile çocuk okurlara duyarlık kazandırabileceği düşünülmektedir.

Güç: Masalda bu değer sosyal güç sahibi ve otorite sahibi olma alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Padişah ve şehzade otorite sahibidir ve gerek sözleriyle gerek davranışlarıyla her ikisinin de bu otoriteyi çevrelerine hissettirdikleri görülmektedir:

"Başından da mı korkmuyorsun, ne arıyorsun buralarda? diye bir söz dökülmesin mi ağzından." (Güney, 2019, s. 88).

"Germen Beyi, kocakarının dünyalığını verip uğurladıktan geri, çıkaracağı fermanı çıkarmış. Eee, ferman olur da kim boyun eğmez." (Güney, 2019, s. 94).

Geleneksel masal anlatılarında kahramanlar genellikle saray çevresinden insanlar, padişahlar, şehzadelerden oluştuğundan dolayı toplumsal eşitlik yerine halkın, padişahın kulları olduğu anlayışı anlatılmaktadır. Günümüz dünyasıyla örtüşmeyen bu anlayış çocuk okurların kavramsal dünyalarını olumsuz etkileyebilir. Masallarda toplumsal eşitlik, toplumsal adalet gibi kavramların işlenmesi gerekmektedir.

Başarı: Masalda kocakarının etkili bir şekilde akıl yürütmesiyle şehzadenin gizemli derdinin sebebini anladığı ve şehzadeye bir çözüm yolu sunduğu görülmektedir. Kocakarının zeki biri olduğu için başarılı olduğu söylenebilir. Kocakarı, şehzadenin olduğu yerden

tesadüfen geçiyormuş gibi yapar ve şehzadeye dünyasına küsmüş birinin yedi damla kanının derdine derman olacağını söyler. Böylece şehzadeyi konuşturmayı başarır. Masaldaki zeki ve başarıya ulaşan kahramanın iyi ve kadın bir karakter olması olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır:

"A yiğidin genci, ben adamı gözünden tanırım; dünyasına küsmüş biri olmasan şu kafesin ardında tek başına oturur musun, böylesi günde bağlasalar durmaz insan, Gelincik Günü bugün! (...) daha da ne iğneli laflar etmişse bülbül gibi söyletmiş onu." (Güney, 2019, s. 93).

Hazcılık: Masalın başında şehzadenin hayattan tat alan biri olduğu görülmektedir. Bir gün gizemli bir şekilde değişen şehzade artık hayattan tat alamamaktadır. Masalın sonunda derdinin dermanını bulan şehzadenin eski mutlu günlerine döndüğü tespit edilmiştir:

"Gün olmuş, daldan dala şahin uçurmuş; gün olmuş, dağdan dağa ceylan kaçırmış. O böyle gününü gün ettikçe anasıyla babasının da yüreği yağ bağlıyormuş ama bir akşam yorgun argın dönmüş saraya ve bir daha da eşikten adımını atmamış…" (Güney, 2019, s. 88).

"Bundan sonrası düğün bayram… Onlar da bir zaman bermurat olup demlerini, devranlarını sürdürmüşler ama bu fani dünya kime kalmış ki…" (Güney, 2019, s. 95).

Uyarılım: Masalda kocakarının otoriteye karşı cesur bir şekilde yaklaştığı görülmektedir. Planını başarıyla uygulamak amacıyla kadının cesurca davranması olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır:

> *"Günlerden bir gün Bey oğlu, kafes arkasında oturmuş da kara kara düşünüp duruyormuş. Saray bu, kapısının önünden bir kuş bile uçmaz ama o gün bir kocakarı, kellesini koltuğuna mı almış, ne yapmışsa bir aşağı bir yukarı mekik dokumaya başlamış oralarda." (Güney, 2019, s. 88).*

Özyönelim: Masalda kocakarının yaratıcılığını kullanarak şehzadenin derdini öğrendiği görülmektedir. Kocakarı, ipsiz sapsız oğlunu yola getirmek için dünyasına küsmüş birinden yedi damla kan alması gerektiği yalanını uydurmakta ve şehzadenin ağzından derdini bu sayede öğrenmektedir:

> "*Neyse, sabrını tüketmeyim oğul, saçımı başımı bir yolsuzun yolunda ağarttığımı bilenlerden biri, yaşıma başıma acıdı da "Koca nine!" dedi. "Ebeden dededen kalma bir devadır; dünyasına küsmüş birini bulur da kan alacak damarından yedi damla kan alır, yedi sabah bal şerbetine katar da içirirsen oğluna, yetmiş iki damarından bir damarı ona çeker, yetmiş iki günde bir olsun, dizini kırar da dizinin dibinde oturur."*

Ha işte oğul, verdikleri bu sağlık üstüne dört bir yanı aradım, taradım ya bulamadım senden gayrı birini." (Güney, 2019, s. 91).

Kocakarının yaratıcılığını kullanması olumlu bir davranışken, batıl inanç olgusunun varlığı ve sözlerinin korku ögesini içinde barındırması, özyönelim değerinin başarılı bir şekilde ele alınmadığını göstermektedir.

Geleneksellik: Masalda Türk gelenek ve göreneklerinden birine yer verilmektedir. Masallar nesilden nesile toplumların gelenek ve göreneklerini aktarırlar. Bu masalda da evlilikle alakalı eski bir gelenekten bahsedilmektedir:

"Kala kala o günlerden bir bu gelenek kalmış; Gelincik Bağı olmazsa Müderris Bahçesi'nde, o da olmazsa, Çağlak Deresi'ne yılda bir kız anaları kızlarını, oğlan anaları oğullarını alıp götürüyor. O gün, orada kaçgöç olmadığı için bir yanda gelinlik kızlar salınıp seyran eyliyor; bir yanda ergen delikanlılar dolanıp devran eyliyor. Gayrı Allah kimi kime yazmışsa orada göz göze geliyorlar." (Güney, 2019, s. 95).

Güvenlik: Masalda padişahın yapılan iyiliğe karşılık verdiği ve kocakarıyı ödüllendirdiği görülmektedir. Şehzade de derdini anlattıktan sonra derdinin dermanını söylerse kocakarının iyiliğini karşılıksız bırakmayacağını söylemektedir:

"Şu benim oğlumun derdini kim anlar, dermanını kim bulursa ahretine karışmam ama evvelallah dünyalığını tutarım, dilesin benden dilediğini." (Güney, 2019, s. 88).

"Germen Beyi, kocakarının dünyalığını verip uğurladıktan geri, çıkaracağı fermanı çıkarmış." (Güney, 2019, s. 94).

"Doğrunun doğrusunu söylersen, yedi damla değil, yetmiş damla kanım helal olsun sana, diye eline eteğine sarılmasın mı?" (Güney, 2019, s. 94).

4.2.4. Hamur Bebek Masalında Yer Alan Değerler

Masalda işlenen değerlerin diğer masallara göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Masal okurlara, anne babaya değer verme ve yardımsever olma gibi güzel davranışlar kazandırmayı amaçlamaktadır. Ancak 21. yüzyıl becerileriyle paralellik gösteren uyarılım, özyönelim değerlerinin yanı sıra güç, başarı ve güvenlik değerlerinin işlenmemesinin bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.

Hazcılık: Masallar mutlu sonla bittikleri için bu değer genellikle masalların sonunda karşımıza çıkmaktadır. Bu masalın sonunda da kahramanların hayattan doyum almak için

amaçlarını gerçekleştirmelerine ya da kendilerini geliştirmelerine bağlı olarak değil masalın mutlu sonla bitmesiyle değerin işlendiği görülmektedir:

"Öyle vermeyen Allah böyle verdi, hem öyle bir evlat verdi ki her eve nasip olmaz bunun gibisi… Yaşarsak elimize bir tas su verir, ölürsek arkamızdan mevlit okur, bizim de istediğimiz bu değil miydi? Muradımız hasıl oldu işte, der. O günden sonra yer, içer, muratlarına geçerler." (Güney, 2019, s. 108).

Evrenselcilik: Masaldaki varlıkların Hılı ile Dılı'nın derdine üzülmesi ve bunu derinden hissetmeleri erdemli olma davranışının varlığını göstermektedir:

"Sorma Keloğlan sorma! Çıtçıtıl Bey süte düşmüş, süt köpürüp yere taşmış; anası babası saçını başını yolmuş, bülbülün feryadı dağı taşı yandırmış; Gülfidan rengini, kokusunu dağıtmış; servi kavak bile dalını, yaprağını dökmüş; ben de için için kan ağlıyorum böyle, deyince Keloğlan da vurur taşa, kırar testisini ve iki gözü iki pınar ağlamaya başlar." (Güney, 2019, s. 106).

İyilikseverlik: Masalda Çoban Baba'nın öğütlerinden sonra Keloğlan'ın değişim gösterdiği ve Hılı ile Dılı'nın kapısına giderek bundan sonra onların çocukları olduğunu söylediği görülmektedir. Keloğlan geçirdiği değişimle yardımsever birine dönüşmüş ve anlamlı bir hayatı seçmiştir. Hılı ile Dılı'nın da onu sevgiyle karşılamaları olgun sevginin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Keloğlan derler bana, her evin oğluyum ben! İlle velakin bundan geri bir sizin oğlunuz olacağım, öl dediğiniz yerde ölüp kal dediğiniz yerde kalacağım!" (Güney, 2019, s. 108).

"Aman oğul, seni bize Allah gönderdi, derler. Biri boynuna sarılır, biri bağrına basar…" (Güney, 2019, s. 108).

Geleneksellik: Masalda toplumun bir çocuktan neler beklediği Hılı tarafından dile getirilmektedir. Bu da geleneğimizden izleri taşımaktadır:

"Öyle vermeyen Allah böyle verdi, hem öyle bir evlat verdi ki her eve nasip olmaz bunun gibisi… Yaşarsak elimize bir tas su verir, ölürsek arkamızdan mevlit okur, bizim de istediğimiz bu değil miydi?" (Güney, 2019, s. 108).

Geleneğimizde anne babaya ve büyüklere saygı duyulmaktadır ve büyüklerin elleri öpülmektedir. Keloğlan'ın bu davranışı yerine getirdiği görülmektedir:

"Cındılpıt, der açılır kapı ve hemen ikisinin de eline eteğine varır:

—Ver elini öpeyim baba, der; öper Hılı'nın elini…

—Ver elini öpeyim ana, der; öper Dılı'nın eteğini ve oturur dizlerinin dibine." (Güney, 2019, s. 108).

Hılı ile Dılı'nın dindar oldukları tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olmak için dinî çarelerle ellerinden geleni yaptıkları belirtilmektedir:

"Malda, maşatta gözleri yokmuş ama ahir ömürlerinde olsun, ellerine su dökecek bir evlat verseymiş Allah, dünyalar onların olacakmış. Hani ne demişlerse yapmış, adaklar adamış, oruçlar tutmuşlar ya, veren Allah vermemiş işte!" (Güney, 2019, s. 100- 101).

Uyma: Masalda Keloğlan'ın anne ve babası olarak gördüğü Hılı ve Dılı'ya değer verdiği ve onların sözlerine karşı itaatkâr olduğu görülmektedir:

"İlle velakin bundan geri bir sizin oğlunuz olacağım, öl dediğiniz yerde ölüp kal dediğiniz yerde kalacağım!" (Güney, 2019, s. 108).

4.2.5. Tasa Kuşu Masalında Yer Alan Değerler

Masalda güç, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik değerlerine yer verilmediği tespit edilmiştir.

Başarı: Masalda iki kadın karakterin evin babası vefat edince üretken bir şekilde geçimlerini sağlamak adına çalıştığı görülmektedir. Masalda kadınlar kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel masal anlatılarında genellikle kadınların hayırlı bir kısmet bulup evlendiklerinde zengin olduklarını, statülerinde değişim yaşadıklarını görmekteyiz. Bu masalda ise kadınların çalışıp çabalayarak başarıya ulaşmaları başarı değerinin işlevsel bir şekilde ele alındığını göstermektedir:

"Ne diye kara düşünüp durursun? İki el bir baş içindir, geçinmeyecek ne başımız var! Ben çulha dokurum, sen gergef işlersin, gül gibi geçinip gideriz…" (Güney, 2019, s. 380).

"Bu söz üstüne, korkuyu dallarından atıp işlerinin başına geçmişler; gece dememişler, gündüz dememişler, dokuyacaklarını dokuyup işleyeceklerini işlemişler; gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp bir güne bir gün muhannete avuç açmamışlar üstelik dişlerinden, tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstünde bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar, kurmuşlar ama bu defa da kızın yüreğine bir kuruntu düşmüş…" (Güney, 2019, s. 385).

"Ana sözü yerde kalır mı, Sülün Kız bu kuruntuyu da yüreğinden atıp koşulacağı gibi koşulmuş işe, kara toprağı alın teriyle öyle bir yoğurmuşlar, öyle bir yoğurmuşlar ki aldıkları gövermiş gelmiş, dedikleri yeşermiş gitmiş, dağda dağ olmuş, bağda da bağ olmuş ya…" (Güney, 2019, s. 380).

Hazcılık: Masalda hazcılık değeri, kızın kısmetinin çıkıp evlenmesiyle mutlu mesut yaşadığı bölümde karşımıza çıkmaktadır. Üretken anne kızın kişisel başarılarından dolayı hayattan tat aldıklarının dile getirilmediği aksine evlilik ile bu değerin masalda yer aldığı görülmektedir. Bu durumun masal için bir eksiklik olduğu söylenebilir. Kızın yaşadığı olağanüstü olaylarla değişim gösterip kaygılarından kurtulması da bir başarıdır. Ancak bu başarıyı kendi eliyle elde etmemiştir. Mistik ögelerin yardımı sonucu başarıya ulaşmıştır. Bu başarı sonunda da kızın artık hayattan tat alan birine dönüştüğü görülmektedir:

"Oh Dede'nin yerinde yeller esiyormuş ama güldükçe güller açıyormuş yanağında, söyledikçe bülbüller şakıyormuş dudağında… Gayrı Tasa Kuşu gelip de dalına konabilir mi! O günden geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler; gel zaman git zaman, kısmeti de açılmış kızın; kırk gün kırk gece toy, düğün etmişler; balı kaymağa katıp yemiş içmiş, muratlarına ermişler." (Güney, 2019, s. 385).

Uyarılım: Sülün Kız ve annesinin korkularından sıyrılıp kendi ayakları üzerinde durmak için çalışmaya başlamaları cesur olduklarının göstergesidir. Cesur kadın karakterlerin masallarda yer alması çocuk okurlara duyarlık kazandırmak için önemlidir. Başarı ve uyarılım değerlerinin bu masalda birbirlerini destekleyen değerler olarak yer aldığı görülmektedir:

"*"Bu söz üstüne, korkuyu dallarından atıp işlerinin başına geçmişler; gece dememişler, gündüz dememişler, dokuyacaklarını dokuyup işleyeceklerini işlemişler; gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp bir güne bir gün muhannete avuç açmamışlar üstelik dişlerinden, tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstünde bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar, kurmuşlar ama bu defa da kızın yüreğine bir kuruntu düşmüş…" (Güney, 2019, s. 385).*

Uyma: Masalda bu değer Sülün Kız'ın annesine verdiği kıymet olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne babaların sözlerinin dikkate alınması gerektiği ve onlara değer vermenin önemi ile duyarlık kazandırıldığı söylenebilir:

"Ana sözü yerde kalır mı, Sülün Kız bu kuruntuyu da yüreğinden atıp koşulacağı gibi koşulmuş işe…" (Güney, 2019, s. 380).

"Oh Dede, oh; güler yüz de isterim tatlı dil de… İlle hepsinden üstün anamı isterim, anamı!" (Güney, 2019, s. 385).

Güvenlik: Masalda bu değer Sülün Kız'ın kendi huzurunu sağlamak amacıyla yersiz tasalarından kurtulmayı seçme davranışında karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ruhsal açıdan sağlıklı olmayı seçmekle de ilişkilidir. Kişilerin iç huzurunun öneminin dile getirilmesinin duyarlık sağlayacağı söylenebilir:

"Ah anamın aşı, kuyunun başı… Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu… Ya evde otur, gergef işle ya bağa git, toprağı avuçla, dahası ne umurun!" (Güney, 2019, s. 385).

"Oh Dede'nin yerinde yeller esiyormuş ama güldükçe güller açıyormuş yanağında, söyledikçe bülbüller şakıyormuş dudağında… Gayrı Tasa Kuşu gelip de dalına konabilir mi!" (Güney, 2019, s. 385).

4.2.6. Köse Dağı Masalında Yer Alan Değerler

Masalda uyarılım, evrenselcilik, uyma ve güvenlik değerlerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Masalda işlenen akıllı olmanın önemi ve söylenenlere farklı bir bakış açısı ile yaklaşmanın çözümde rol oynadığı mesajlarıyla çocuk okurlara duyarlık kazandırılacağı söylenebilir.

Güç: Masalda bu değer Türkmen Beyi'nin konumu gereği otorite sahibi olması, Köse'nin ve Ese'nin kızının Bey'in çocuklarıyla evlenip sosyal güç sahibi ve zengin olması durumlarında karşımıza çıkmaktadır. Türkmen Beyi karar verici konumundadır ve iki kişiyi ilgilendiren evlilik kararının bile kimseye sorulmadan Türkmen Beyi tarafından verildiği görülmektedir. Bu durum geleneksel masal anlatılarının çoğunda aynı şekilde işlenmektedir. Geleneksel masal anlatılarında anne ve babaların uygun gördüğü kişilerle evlilik yapılmakta ve kızın ya da oğlanın görüşü alınmamaktadır. Bu da masalın geçmiş zamandaki toplumların yaşayış tarzından, geleneklerden izler taşıdığını göstermektedir:

"Bir memleketin birinde bir Türkmen Beyi varmış. Kimsenin bir çöpüne el sürmez, kendi dağından, bağından ne gelirse onunla geçinir gidermiş. Doğrusu, ekilip dikileni kendine değil, yedi köye yetermiş ama gel gelelim, kâhyaları ellerine, eteklerine temiz değilmiş yoksa…" (Güney, 2019, s. 114).

"Türkmen Beyi kızın aklına dilini ısırmış. Köse'ninkine de dudağını ve o günden geri niyetini değiştirmiş. Köse'yi ne kâhya yapmış ne vezir, kızını verip kendini güveyi yapmış…" (Güney, 2019, s. 120).

Geleneksel masal anlatılarında genellikle kadın karakterlerin çok güzel oldukları için kısmetleri açılır ve padişah, bey, şehzade gibi karakterlerle bu sayede evlenirler. Bu masalda Ese'nin kızının güzelliğiyle değil de aklıyla statüsünün değişmesi önemlidir. Masalda akla değer verildiği görülmektedir:

"Bu devlete erince Köse'nin sakalı bitmiş, bitmiş ya suyun asıl başı, Ese Kızı… O da bir devlete, bir mürüvvete ermez olur mu? Türkmen Beyi al bayrak kaldırıp davullar dövdürerek getirtmiş onu köyden ve tam kırk gün kırk gece toy, düğün edip almış oğluna…" (Güney, 2019, s.120).

Başarı: Masalda akıllı olma davranışı yüceltilmektedir. Türkmen Beyi, Köse ve Ese'nin kızı zeki karakterlerdir. Karşılaştıkları sorunlara çözüm aramak için etkili bir şekilde akıl yürütmektedirler. Başarı değerinin bu şekilde ele alınmasının çocuk okurlara duyarlık kazandıracağı düşünülmektedir:

"Şimdi, yüreğin atıyorsa seni bir sınayacağım. İşte sana bir koyun parası. Bununla beğen, beğendiğin koyunu al; ister ağıla kapa, ister çobana sal. Kırk gün sonra bu koyunun yününden kürk, canından can isterim. Gene de koyunumu diri, paramı geri isterim." (Güney, 2019, s. 115).

Köse de aynı yöntemle Ese'ye derin anlamlı sözler söyler ve bu sözleri anlayanın Türkmen Beyi'nin sözlerini de anlayacağını düşünür. Ese bu sözlere anlam veremez ancak kızı, Köse'nin ne demek istediğini babasına anlatır. Ese kendini kanıtlamak için kızının dediklerini kendisi düşünmüş gibi söylemek istese de beceremez. Köse'nin burada da akıllı davrandığı ve olayın iç yüzünü anladığı görülmektedir:

"Köse rüzgârın başka yerden estiğini anlamış:

—Bre Ese! Birbirimizi tartıp teraziledik gayrı… Senin ne yokuş yukarı dökecek dillerin ne ekilip dikileni ölçecek tellerin ne de adı kalanları destan edecek dillerin var sanırım. Olsaydı daha yolda iken sözüme söz koşar da başını öte yana çevirmezdin. Demek sonradan sonraya bunları bir söyleten var sana. O, benim elime de bir geçse, şu çözemediğim kördüğümü bir çözse alimallah cennetin kapıları açılır." (Güney, 2019, s. 119).

"Sen âleme akıl dağıtıyorsun da buna mı bir kulp takamadın? Bu para ile akşama sabaha doğuracak bir koyun alırsın, yünlü yapağılı bir koyun. Karamanın karasından olursa bir yerine iki kuzu verir sana. Kırk gün koyunu sağar, sütünü sağar, parasını para edersin beyin. Yününü, yapağısını da okutup dokutur, bir kürk yaptırırsın ona. Ha, iki kuzudan birini "Canından candır." der verirsin. Birini de "Kanından kandır." der, yatırıp kesersin; derisinden börk, etinden de kebap yapar, götürürsün. Böylece beyin her dediği yerini aldıktan sonra koyununu diri, parasını da geri verirsin, olur biter." (Güney, 2019, s. 119).

Hazcılık: Diğer masallarda olduğu gibi masalın sonunda karakterlerin mutlu mesut bir hayat yaşadıkları görülmektedir. Hazcılık değeri masalın sonunda evlilik olgusuyla karşımıza çıkmaktadır:

"Türkmen Beyi al bayrak kaldırıp davullar dövdürerek getirtmiş onu köyden ve tam kırk gün kırk gece toy, düğün edip almış oğluna… Onlar da yemiş içmiş, muratlarına geçmişler." (Güney, 2019, s. 120).

Özyönelim: Masalda bu değer yaratıcı olma alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Türkmen Beyi'nin iyi bir kâhya bulmak için anlamı çözülmesi gereken sözle Köse'yi sınaması, Köse'nin de aynı yöntemle Ese'yi sınaması masalın kurgusunun yaratıcı olmasını sağlamaktadır.

İyilikseverlik: Masalda bu değer dürüst olma davranışıyla karşımıza çıkmaktadır. Köse, Türkmen Beyi'ne dürüst olup sözlerin anlamını Ese'nin kızının bulduğunu söylemektedir. Çıkarlarımız olsa bile dürüst davranmamız gerektiği mesajının çocuk okurlara duyarlık kazandıracağı söylenebilir:

"*Yalana borcum ne! Ben de az çok kaldırım çiğnedim ama doğrusu şu, koyunu diri, parayı geri getirme işine akıl sır erdirememiştim. Adam sen de deyip kulağımın ardına da atamazdım ya bunu. Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp deyip düştüm yollara… Şura senin, bura benim derken köyün birinde Allah, bir kız çıkardı uğruma, meğer her sözün manası onun dilinin ucunda imiş. O söyledi, ben yaptım. Gayrı, kâhyalığı kime istersen ona ver. Ben bu yüzden yeni bir akıl öğrendim ya bu bana yeter!" (Güney, 2019, s. 120).*

Geleneksellik: Masalda bu değer Türk toplumunda misafir ağırlama geleneğine yer verilmesi ve Köse'nin alçakgönüllü olma davranışıyla karşımıza çıkmaktadır. Türkmen Beyi'nin sözlerinin gizemini Ese'nin kızı çözdüğü için Köse kâhyalıkta gözünün olmadığını şu sözlerle dile getirmektedir:

"Buyur, bir yorgunluk kahvesi içelim de gideceğin yere sonra gidersin." (Güney, 2019, s. 118).

"*Şura senin, bura benim derken köyün birinde Allah, bir kız çıkardı uğruma, meğer her sözün manası onun dilinin ucunda imiş. O söyledi, ben yaptım. Gayrı, kâhyalığı kime istersen ona ver. Ben bu yüzden yeni bir akıl öğrendim ya bu bana yeter!" (Güney, 2019, s. 120).*

4.2.7. Ak Gün Kara Gün Masalında Yer Alan Değerler

Değerler aracılığıyla çocukların iyi ve güzel davranışlara yönelmeleri amaçlanmaktadır. Masalda özyönelim ve uyma değerlerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Masalda yer alan olumsuz ögelerin varlığı çocuk okurlar için uygun değildir. Dil, düşüncelerimizi ve davranışlarımızı şekillendiren bir unsurdur. Masalda kadınlardan *"eksik etek" (Güney, 2019, s. 354)* diye bahsedilmesi olumsuz bir kalıptır. Kadınlara yönelik kullanılan bu olumsuz söylemi çocukların bilinçaltına örtük bir şekilde göndermek tehlikelidir. Ayrıca aile güvenliğinin sarsıldığı masalın yapısında değerler eğitiminin zayıf olduğu düşünülmektedir.

Güç: Masalda bu değer zengin olmak, sözü geçen otorite sahibi biri olmak alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Allahverdioğlu masalın başında zengin biriyken olay örgüsü ilerledikçe başına gelen kötü olaylardan dolayı zenginliğini ve gücünü kaybetmektedir. Masalın sonunda Allahverdioğlu'nun kaybettiği gücü fazlasıyla geri kazandığı ve padişah olduğu görülmektedir:

"...Memleketin birinde "Allahverdioğlu" derler biri varmış. Eloğlu yakıştırmış da söylemiş doğrusunu, ne muradı varsa vermiş Allah. Ektiği yeşermiş, diktiği gövermiş, toprak diye avuçladığı altın olmuş... Gayrı mal çok, maşat çok; elden günden bitecek dert yok mihnet yok; ne yapsın adam?" (Güney, 2019, s. 344).

Güç elindeyken Allahverdioğlu'nun toplumdaki diğer insanlara karşı sözünün geçtiği ve otorite sahibi olduğu görülmektedir:

"Ağam, demiş. Söylemeye dilim varmıyor ama bir gün bir kara bulut, peyda oldu. Başım gözüm! diyene kadar yeşil ovayı sel aldı; ne ekilmişin kaldı ne dikilmişin; koca sürüden de bir tek baş kurtulmadı. Benim bir suçum varsa kement ola, boynuma dolana! deyip boynunu bükmüş..." (Güney, 2019, s. 2019).

"Padişahım, demiş. Boynum kıldan ince, fermanın kılıçtan keskin ama ne günahım var benim? Alnım açık yüzüm ak..." (Güney, 2019, s. 354).

Hilekâr bir tip olarak karşımıza çıkan Tüyübozuk'un da zengin biri olduğu görülmektedir:

"Bakmış ki ölüm bile ona bal şerbetinden tatlı geliyor. O zaman işi tatlılığa döküp her yorulduğu yere bir han yapmış; "Acep gönlünü elde edebilir miyim?" diye..." (Güney, 2019, s. 352).

"Bu söz üstüne kesenin de ağzını açınca subaşı, yiğitlerden iki yiğit karakullukçu vermiş ona, o da o gün düzülmüş yola..." (Güney, 2019, s. 352).

Tüyübozuk'un subaşına söyledikleri sözlerden subaşının otorite sahibi biri olduğu anlaşılmaktadır:

"Ağa pullum, demiş. Ben bezirgân kullarınızdanım. Kervanımı karşılamaya çıkacağım ama evimde baha yetmez matahım var! İki gün için iki karakullukçu verirsen kapıma, gözüm arkada kalmaz." (Güney, 2019, s. 352).

Masalda güç değeri padişah, bey gibi statülerde olan ve erkek kahramanlarda toplanmaktadır. Çocukların kavramsal dünyasıyla bu karakterler örtüşmemektedir. Güç değerinin, insanlar tarafından benimsenmek için çalışıp çabalayarak ya da herhangi olumlu bir davranışla saygı ve kabul gören karakterlerle yer aldığı örnekler çocuk dünyasına daha uygundur. Eşitlik ve adalet kavramlarıyla büyütülmesi istenen çocuklara güç değerinin

padişah ve kulları anlayışıyla işlendiği ve yalnızca erkek kahramanlarda toplandığı örnekleri sunmanın doğru olmadığı düşünülmektedir.

Başarı: Masalda bu değer hilekâr tip olan Tüyübozuk'un hırslı ve Allahverdioğlu'nu uzaklaştırıp amacına ulaşmak için zekice plan yapma davranışlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Allahverdioğlu ve ailesinin tekrar bir araya gelmesi, Allahverdioğlu'nun padişah olması gibi olaylar başarıyı simgelese de bu başarılar rastlantılar sayesinde gerçekleşmektedir. Zeki olma ve plan yapma davranışının kötü karakterle yansıtıldığı görülmektedir. Ancak bu başarı kalıcı değildir. Başarı değeri bu yönden işlevsel bir şekilde ele alınmamaktadır:

"... Bir gün Tüyübozuk, nasıl bir tüyü bozukluk etse beğenirsiniz? Arkası mühür mumlu bir kâğıt verip eline, göndermek istemiş Kafdağı'nın ardında birine..." (Güney, 2019, s. 349).

"Tüyübozuk hatuncuğu dağa kaldırdıktan sonra kâh esmiş kâh tozmuş ama yel kayadan ne koparır? Bir tüyüne bile dokunamamış. Bakmış ki ölüm bile ona bal şerbetinden daha tatlı geliyor. O zaman işi tatlılığa döküp her yorulduğu yere bir han yapmış; "Acep gönlünü elde edebilir miyim?" diye ama gönül dediğin bir sarp kale, kolay kolay elde edilir mi, hele evi ocağı gözünde tüten bu hatuncuğun gönlü gibi olursa..." (Güney, 2019, s. 352).

"Tüyübozuk, bu defa da muradına eremeyince büsbütün kalbini bozup bir büyü yaptırmayı kurmuş. Bir var ki büyücünün kulübesi yedi köy ötedeymiş. Gidip onu görecekmiş ama ya hatuncuk kapı bacayı açık bulur da kaçıp giderse... Ne tüyü bozuk ki o... Bu korku ile subaşının katına çıkmış:

Ağa pullum! Ben bezirgân kullarınızdanım. Kervanımı karşılamaya çıkacağım ama evimde baha yetmez matahım var! İki gün için iki karakullukçu verirsen kapıma, gözüm arkada kalmaz, demiş." (Güney, 2019, s. 352).

Hazcılık: Masalda bu değer bireysel zevke yönelim ve hayattan tat alma kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Masalın başı ve sonu Allahverdioğlu'nun ak günlerini temsil etmektedir:

"Dil bedestenine gidip de baha bilmezlere cevahir satacak değil ya; eller oturup çene yarıştırırken o, daldan dala şahin uçurur, ömrünü gününü av peşinde geçirirmiş..." (Güney, 2019, s. 344).

"... Öte yanda da vurmuş davullar gümbür gümbür!.. Tam üç gün, üç gece öyle bir şenlik şadumanlık yapmışlar, öyle bir şenlik şadumanlık yapmışlar ki felek bile girmiş yeniden bir yaşına, Allah da bereket üstüne bereket yağdırmış toprağına taşına, memleketin de yüzü

gülmüş, onların da… Artık ne bir dert ne bir mihnet… Devlet üstüne devlet sürüp mürüvvet üstüne mürüvvet görmüşler; yemiş içmiş, muratlarına ermişler." (Güney, 2019, s. 356).

Uyarılım: Masalda olay örgüsüne hâkim olan değişkenlik, karakterlerin de değişken bir hayat yaşadıklarını göstermektedir. Allahverdioğlu'nun hayatının iki evresi vardır. Ak ve kara gün olduğu evrelerde karakterin hayatında sürekli değişimler yaşanmaktadır. Ancak karakterin yaşadığı bu değişimler kendi eliyle değil rastlantısal ve mistik ögelerle gerçekleşmektedir.

Evrenselcilik: Masalda bu değer açık fikirli olma ve toplumsal adalet alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Masalın başında Allahverdioğlu kuşun sözlerini karısına anlatır. Allahverdioğlu'nun karısının fikirlerine önem verdiği ve onu dinlediği söylenebilir. Allahverdioğlu'nun karısına *"A evimin direği!" (Güney, 2019, 346)* diye seslenmesi dikkat çekicidir. Türk geleneklerinde evin direği diye kastedilen genellikle erkeklerdir. Masalda kadının evin direği olarak adlandırılması olumlu bir söz kalıbı olarak nitelendirebilir. Allahverdioğlu'nun karısının söylediklerini dikkate aldığı *"Doğru hatuncuğum, doğru.." (Güney, 2019, s. 346)* sözleriyle ifade edilmektedir. Masalın ilerleyen bölümlerinde Allahverdioğlu'nun karısının fikrini dinlediği ve kuştan ne gelecekse başına erinde gelmesini istediği görülmektedir. Aynı zamanda Allahverdioğlu'nun adaletli bir yönetici olduğu anlatılmaktadır:

"Padişah, kimsenin hakkını, kimsede koymazmış ama ille bir eksik eteğe yan gözle bakanlara aman zaman vermezmiş." (Güney, 2019, s. 354).

"O gün bugün tacın tahtın başındaymış. Elinden geldiği kadar da memleketin ağzını yüzünü düzenlemeye çalışıyormuş ama ille harama el uzatanlar oldu mu ne kadıyı bırakıyormuş ne müftüyü…" (Güney, 2019, s. 356).

İyilikseverlik: Masalda bu değer sadık olma ve olgun sevgi alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Allahverdioğlu'nun karısının kaçırılmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen eşine ve çocuklarına sadık olduğu görülmektedir:

"Tüyübozuk, hatuncuğu dağa kaldırdıktan sonra kâh esmiş kâh tozmuş ama yel kayadan ne koparır? Bir tüyüne bile dokunamamış. Bakmış ki ölüm bile ona bal şerbetinden daha tatlı geliyor. O zaman işi tatlılığa döküp her yorulduğu yere bir han yapmış: "Acep gönlünü elde edebilir miyim?" diye ama gönül dediğin bir sarp kale, kolay kolay elde edilir mi, hele evi ocağı gözünde tüten bu hatuncuğun gönlü gibi olursa..." (Güney, 2019, s. 352).

Masalda yer alan aile bireyleri arasında olgun sevgi bağının olduğu söylenebilir. Seloğlu ve Kurdoğlu'nun kardeş olduklarını bilmeden birbirlerini çok sevdiği, Allahverdioğlu ve karısı arasında sevgi, saygı ve sadakate dayanan bir evliliğin olduğu görülmektedir:

"A Seloğlu! Şu ağa kapısına kapılandığım günden beri niceleriyle düşüp kalktım ama hiçbirine senin kadar kanım kaynamadı. Sen de benim huyumu suyumu beğeniyorsan kan kardeşi olalım seninle!" (Güney, 2019, s. 352).

"Sevgi dediğin iki başlıdır Kurdoğlu; ben de seni canım kadar seviyorum ama kardeşten yana kaderim yok ki…" (Güney, 2019, s. 352).

Geleneksellik: Masalda bu değer hayatın verdiklerini kabullenmek ve Türk geleneklerine yer verme alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Hayatın verdiklerini kabullenme davranışı masalda kadercilik olarak işlenmektedir. Ancak nitelikli çocuk edebiyatı eserleri çocukları kadercilik ve boş yazgıcılığa yönlendirmemeyi ilke edinmelidir.

"A yüzümün akı! Bir yazı yazılmaya görsün insanın başına; kadere engel olacak perde yoktur, karşı durulmaz ki duralım." (Güney, 2019, s. 346).

"Bre kervanbaşı; yalana borcun ne, o kara yel benim başımdan esti, olan oldu bir kere, kadir Mevla'm beterinden saklasın! deyip buna da boynunu bükmüş." (Güney, 2019, s. 347).

"Kime ne denir, bu kara duman benim başımdan çıktı. Ama ne gelirse mala gelsin cana gelmesin de… deyip buna da boynunu bükmüş." (Güney, 2019, s. 347).

"A Seloğlu! Şu ağa kapısına kapılandığım günden beri niceleriyle düşüp kalktım ama hiçbirine senin kadar kanım kaynamadı. Sen de benim huyumu suyumu beğeniyorsan kan kardeşi olalım seninle!" (Güney, 2019, s. 352).

Güvenlik: Masalda güvenlik değeri toplumsal düzenin sürmesini isteme ve aile güvenliği alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Allahverdioğlu av avlarken bir kuşun yuvasını bilmeden dağıttığı için kendi ailesi dağılmıştır:

"Evet padişahım, benim kocam bir kulun bir tüyüne dokunmamıştı ama av avlarken bir yuva mı dağıtmış, ne yapmışsa bir gün bir kuş, 'Huuu Allahverdioğlu! Başında bir kara bulut dolaşıyor, başına bir gelecek var, gençlikte mi gelsin, kocalıkta mı?' diye sormuş." (Güney, 2019, s. 356).

Allahverdioğlu'nun toplumsal düzeni korumak adına adaletli bir yönetici olduğu özellikle kendi ailesi dağıldığı için başkasının evliliğinde gözü olanları cezalandırdığı ve aile güvenliğine önem verdiği görülmektedir:

"Padişah kimsenin hakkını, kimsede koymazmış ama ille bir eksik eteğe yan gözle bakanlara aman zaman vermezmiş." (Güney, 2019, s. 354).

"Elinden geldiği kadar da memleketin ağzını yüzünü düzenlemeye çabalıyormuş ama ille harama el uzatanlar oldu mu ne kadıyı bırakıyormuş ne müftüyü..." (Güney, 2019, s. 356).

4.2.8. Perili El Masalında Yer Alan Değerler

Değerler eğitimi ile çocukların duyarlık kazanması amaçlanmaktadır. Masalların geleneksel halk yaşayışını, toplumsal değerleri de içinde barındırdığı bilinmektedir. Bu masalda da toplumun evlilikte kadından ve erkekten beklediği davranışlar, toplumsal roller anlatılmaktadır. Masalda Gül Kız'ın hiçbir iş bilmemesi sonucu eşi her ne kadar bir çift söz dokundurmasa da zamanla bu durumdan rahatsız olduğunu ima eden davranışlar sergilemektedir:

"İyi ama güzellik dediğin peynir ekmekle yenmez ki... Son sonu, o da alnını kırıştırıp yüzünü kızartmaya başlamış." (Güney, 2019, s. 128).

"Hasılıkelam evin yüzüne bakılmaz olmuş. Eee, evin yüzüne bakılmazsa bu evi çekip çevirenin yüzüne bakılır mı, gül değil, isterse gülden gönüllü olsun... Konu komşu çoktan ayağını kesmiş ya kocası ne yapsın?" (Güney, 2019, s. 128).

Masalda Gül Kız'ın kocası için kullanılan şu sözler dikkat çekicidir:

"Velakin alnının teriyle geçindiği için evin bütün işi Gül Kız'a bakıyormuş." (Güney, 2019, s. 128)

Masal iç mekândaki sorumluluğu kadına yüklerken dış mekândaki sorumluluktan alın teriyle geçinmek olarak bahsetmekte ve bu sorumluluğu erkeğe yüklemektedir. Günümüz modern çağında kadınların iş hayatında aktif olarak yer alması ev sorumluluğunu yalnızca kadına değil erkeklere de paylaştırmaktadır. Masalda yer alan *"Konu komşu çoktan ayağını kesmiş ya kocası ne yapsın?" (Güney, 2019, s. 128)* sorusuna ise ev işlerinde yardımcı olmalı, bilmediği şeyleri öğretmeli, yeni hayatına uyum sağlamasını kolaylaştırmalı cevaplarına yer vermek daha doğru olacaktır.

Güç: Masalda bu değer insanlar tarafından benimsenmek alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Gül Kız'ın ev işlerinden anlamadığı için önce komşuları sonra da eşi tarafından onaylanmadığı görülmektedir. Hatta yuvası yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Masalın sonunda perilerin yardımıyla Gül Kız'ın kocası tarafından ve dolayısıyla insanlar tarafından da benimsendiği görülmektedir:

"Eee, evin yüzüne bakılmazsa bu evi çekip çevirenin yüzüne bakılır mı, gül değil, isterse gülden gönüllü olsun… Konu komşu çoktan ayağını kesmiş ya kocası ne yapsın? Evin

dirliği, düzeni bozulmasın diye yağlı yavan dememiş, katlanacağı kadar katlanmış, bir güne bir gün ağzını açıp da karısına bir çift söz dokundurmamış. İyi ama güzellik dediğin peynir ekmekle yenmez ki… Son sonu, o da alnını kırıştırıp yüzünü kızartmaya başlamış." (Güney, 2019, s. 128).

"Akşam olup da kocası dönünce bakmış ki ne görsün! Evin şekli şemaili değişmiş, Gül Kız gül gibi yapmış her tarafı… Adamcağızın gözü gönlü açılıp baktıkça bakası gelmiş. Hele o yemekler, misk gibi, ömründe tatmadığı şeyler, yedikçe yiyesi gelmiş." (Güney, 2019, s. 132).

"İlahi, evimin gülü, ocağımın bülbülü, demiş. Elin kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun, gayrı evimiz eve benzeyip ocağımızın tadı tuzu yerine geldi." (Güney, 2019, s. 132).

Başarı: Masalda Gül Kız'ın mistik güç yardımıyla başarılı olduğu görülmektedir. Karakterin çabalayarak başarılı olduğu eserler çocuk okurlar için değerler eğitiminin başarıyla gerçekleşmesini sağlamaktadır. Burada karakterin başarılı olma durumunda edilgen bir tavır sergilemesi başarı değerinin işlevsel bir şekilde ele alınmadığını göstermektedir:

"İşte o günden beri güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp saadetleri dillere destan olmuş." (Güney, 2019, s. 132).

Hazcılık: Bu değer masalın sonunda Gül Kız ve eşinin mutlu bir hayat yaşadığının belirtilmesiyle karşımıza çıkmaktadır:

"İşte o günden beri güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp saadetleri dillere destan olmuş." (Güney, 2019, s. 132).

İyilikseverlik: Masalda nur yüzlü hatuncuk, Gül Kız'ın vefat eden annesinin yardımsever bir insan olduğunu söylemektedir. Bu değer yardımsever olmak alt kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. İnsanın dünyadaki yaşamı son bulsa da yaptığı iyiliklerin hatırlandığı ve bu iyiliklerin onların sevdiklerine iyilik olarak geri döneceği belirtilmektedir. Bu değerin işlevsel bir şekilde ele alınmasının çocukları iyi ve güzel davranışlara yönlendireceği söylenebilir:

"Bereket versin ki sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!" (Güney, 2019, s. 128).

Geleneksellik: Masalın genelinde geleneksellik değeri karşımıza çıkmaktadır. Masalda toplumun evlilik yaşamında kadından beklediği roller, ailelerin çocuklarını nasıl yetiştirmesi gerektiği gibi konulara değinildiği görülmektedir. Gül Kız'ın dua etmesi dindar olma alt kavramına da yer verildiğini göstermektedir:

"Gelgelelim Gül Kız el üstünde büyütüldüğü için ömründe ne ocak başı görmüş ne tandır aşı… Ne elleri işe varıyormuş ne parmakları dikişe… Ocaklar is bağlamış süpürülmeye süpürülmeye… Örümcekler ağ bağlamış silinmeye silinmeye… Hasılıkelam evin yüzüne bakılmaz olmuş. Eee, evin yüzüne bakılmazsa bu evi çekip çevirenin yüzüne bakılır mı, gül değil, isterse gülden gönüllü olsun…" (Güney, 2019, s. 128).

"Anan rahmetli, seni gül yerine koyup da göğsünde taşıyacağına, önüne iş verip de parmaklarını işletseydi ellerin her işe yatardı şimdi. Sen de evini, ocağını gül gibi yapar; kendi yüzünü de ağartırdın, kocanın yüzünü de…" (Güney, 2019, s. 128).

"Bundandır, kendi kendine yanıp yakılır, göğü yaradana yalvarıp yakarırmış…" (Güney, 2019, s. 128).

Güvenlik: Masalda bu değer temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek alt kavramlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Evin temiz olmasının öneminden bahsedilmektedir. Evdeki düzen eksikliğinin aile güvenliğini tehlikeye soktuğu görülmektedir:

"Eee, bir ima, bin mana demişler! Gül Kız kocasının da levni döndüğünü sezmez olur mu, sezmiş ama ne yapsın? Elinden gelse elini saçak, saçını süpürge edip her tarafı ayna gibi yapacak; pişireceğini tadıyla tuzuyla pişirip kocacağızının da yüzünü güldürecek, güldürecek ama yürekte var, elinde yok!" (Güney, 2019, s. 128).

"Hey Allah'ım, iki elim on parmağım var, var ama işe güce varmıyor, varsa bile yaramıyor; ya kaş yapayım derken göz çıkarıyorum ya da yaptığım işi ağzıma yüzüme bulaştırıyorum. Bu gidişle evim ocağım başıma yıkılacak, görüp güvendiğim sensin. Sen bana bir çare halk et Allah'ım!" (Güney, 2019, s. 128).

Zamanında Gül Kız'ın annesinin yaptığı yardımlara karşılık nur yüzlü hatuncuğun Gül Kız'a yardım ettiği, yapılan iyiliğe karşılığın mistik bir güçten geldiği görülmektedir:

"Velakin ne malum olmaz ki analara! Bugün şu başına gelenler, onu da rahat uyutmuyor kabrinde. Bereket versin ki sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!" (Güney, 2019, s. 128).

4.3. Çalışmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt problemi *"Geleneksel masal anlatılarında bilgi/ ileti nasıl sunulmaktadır?"* olup bu doğrultuda kitaptan seçilen sekiz masal *"İleti doğrudan/ dolaylı sunulmaktadır?", "İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır?"* alt kategorilerine göre sırasıyla incelenmiştir.

Tablo 3

İncelenen masalların iletileri

MASAL	İLETİ	İLETİ DOĞRUDAN/ DOLAYLI VERİLMİŞTİR.	İLETİ DERS VE ÖĞÜT VERİCİ BİR NİTELİK TAŞIMAKTADIR.
Üç Elma	Sabrın sonu selamettir.	İleti doğrudan kurumuş ağacın sözleriyle verilmiştir: *"Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver…" (Güney, 2019, s. 154).*	İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır. Sabredersek ve beklersek dileklerimizin gerçekleşeceği belirtilmiştir.
Sedef Bacı	İyilik eden iyilik bulur, kötülük eden kötülük bulur. Başkalarının kötülüğünü istememeli, kimseye iftira atmamalıyız.	İletiye doğrudan masalın sonunda şu sözlerle yer verilmiştir: *"Eee, eden bulur, etmeyenler erer muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma daha düştü, başkalarının alnına kara sürmeyenlerin başına!" (Güney, 2019, s. 83).*	İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır. Masalın sonunda üvey annenin yaptığı kötülükler cezalandırılmakta, Sedef Kız ve kardeşlerinin yaptığı iyilikler ise ödüllendirilmektedir. *"Bunlar kırk gün kırk gece düğün eylerken öte yandan da üvey anaları olacak kara vezir kızının kırk katıra mı, kırk satıra mı verildiği haberi gelmesin mi!" (Güney, 2019, s. 83).*
Gelincik Günü	Herkesin bir nasibi vardır ve er geç kişi nasibiyle karşılaşır.	İletiye doğrudan masalın sonunda şu sözlerle yer verilmiştir: *"Gayrı Allah kimi kime yazmışsa orada göz göze geliyorlar." (Güney, 2019, s. 95).*	İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır. Masal evlilik konusunu ele almaktadır. Herkesin bir nasibinin olduğu ve kişilerin nasipleriyle elbet bir gün karşılaşacağı söylenmektedir. Masalın sonunda *"Darısı yurdumuzun güzelleri başına." (Güney, 2019, s. 95)* ifadesi de bunu desteklemektedir.

Hamur Bebek	Derdi olanın derdiyle üzülmeli, mutlu olanın sevincini birlikte paylaşmalıyız.	İletiye doğrudan şu sözlerle yer verilmiştir: *"Şimdi sen de adam olayım dersen ne nefsini kayır ne de el alemden kendini ayır; ağlayanla ağla, gülenle gül!" (Güney, 2019, s. 108).*	Çoban Baba'nın Keloğlan'a söylediği sözlerde iletinin doğrudan verildiği görülmektedir. Bu sözler ders ve öğüt verme amacı taşımaktadır.
Tasa Kuşu	Olur olmaz her şeye tasalanmamak ve olayları akışına bırakmak gerekir. Çünkü her şey olacağına varır.	İleti Sülün Kız'ın annesinin öğütlerinde doğrudan verilmiştir: *"Aman kızım, dünyada her şey insanın elinde avucunda değil, ne diye olur olmaz şeylerin tasasına düşüyorsun? Tasa dediğin ne korkuya benzer ne kuruntuya; ismi var, cismi yok bir kuştur o! Nerede avare varsa gidip onu bulur. Gayrı ne dur bilir ne durak, üzüntüden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan eder adamın!" (Güney, 2019, s. 380-382).*	Sülün Kız'ın annesinin sözleri öğüt verici bir nitelik taşımaktadır. Masaldaki şu sözler de bu durumu desteklemektedir: *"... Sülün Kız hangi şeytana uymuşsa bu öğüdü kulağının ardına atıp kendini avareliğe vermiş..." (Güney, 2019, s. 382).*
Köse Dağı	Akıllı olanlar fırsatları iyi değerlendirir.	İletiye doğrudan şu sözlerle yer verilmiştir: *"Bu dünya bir gemi, akıl yelkeni, fikir dümeni; kullan kendini, göreyim seni." (Güney, 2019, s. 120).*	Doğrudan verilen ileti ders ve öğüt verme amacı taşımaktadır. Türkmen Beyi, Köse'ye verdiği öğütle tüm okurlara seslenmektedir.

Ak Gün Kara Gün	Yapılan en ufak iyilik ya da en ufak kötülük karşılıksız kalmaz.	İletiye doğrudan şu sözlerle yer verilmiştir: *"Gökten üç elma düştü, yerini yuvasını dağıtmayanların başına…" (Güney, 2019, s. 356).*	İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır. Allahverdioğlu bilmeden de olsa bir kuşun yuvasını dağıtmış ve başına türlü dertler gelmiştir. Ancak iyi biri olduğu için zor günlerin ardından güzel günler de kendisini bulmuştur.
Perili El	Çocukları küçük yaşta sorumluluk vererek yetiştirmeliyiz.	İletiye doğrudan nur yüzlü hatuncuğun şu sözlerinde yer verilmiştir: *"Anan rahmetli, seni gül yerine koyup da göğsünde taşıyacağına, önüne iş verip de parmaklarını işletseydi ellerin her işe yatardı şimdi." (Güney, 2019, s. 128).*	İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır. Evliliğin yürümesinde kadına düşen rollerin ne olduğu ve bunların yerine getirilmediğinde sorunlara sebep olacağı dile getirilmiştir.

Tablo 3'e bakıldığında masalların tümünde iletinin doğrudan verildiği ve iletilerin öğretici bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinde iletinin dolaylı olarak verilmesi ve çocuk okurun çıkarım yoluyla bu iletiye ulaşması sağlanmalıdır. İletinin doğrudan verilmesinin, kötü karakterlerin cezalandırılıp iyi karakterlerin kazanmasının iletinin ders ve öğüt verici bir nitelik taşımasına sebep olduğu tespit edilmiştir.

Masalların iletileri genellikle masalın dilek bölümünde karşımıza çıkmaktadır. Dilek bölümündeki temennilerde iletinin doğrudan yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durumun da iletinin öğretici ve ders verici bir nitelik kazanmasına neden olduğu söylenebilir.

4.4. Çalışmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt problemi *"Geleneksel masal anlatılarında karakterler nasıl gelişim göstermektedir?"* olup bu doğrultuda kitaptan seçilen sekiz masal *"Karakterlerin geliştirilmesi", "Karakterlerin doğallığı", "Karakterlerin yaşadığı çatışmalar"* alt kategorilerine göre sırasıyla incelenmiştir.

4.3.1. Üç Elma Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.1.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 4

Üç Elma masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Gün görmüş adam, kurumuş ağaç kapalı karakter özelliği taşımaktadır.	Padişah baş kahraman olduğu için açık karakterdir. Padişahın karısı da açık karakter özelliği taşımaktadır. Masalın başında padişahın nasıl bir yönetici olduğundan, gün görmüş adamla olan diyaloğunda kendini üzen derdinden, öfkesinden, sevincinden ve ruh hâlinden bahsedilmesi padişah hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır.	Padişah ve karısının çocuk sahibi olmaları, bahçedeki ağacın önce güzelken sonra kuruması ve filizinden yeniden büyüyüp meyve vermesi devingen özelliklerdir.	Gün geçirmiş adam durağan bir karakterdir.

Tablo 4'e bakıldığında gün görmüş adam ile kurumuş ağacın kapalı karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Her iki karakter de ana karakterlere yardımcı olma işleviyle karşımıza çıkmaktadır. Bu karakterlerin olay örgüsünün devamlılığında anahtar görevi üstlendikleri söylenebilir. Gün görmüş adam sözü geçen biridir ve padişahla dertleştiği sırada ona bir bahçe yapmasını ve dertlendiğinde bu bahçede vakit geçirmesini öğütlemektedir:

"Her şeyin bir çaresi var, bu dert sizi üstelemesin, siz bu derdi üsteleyin, efkâr dağıtacak öyle bir bahçe yaptırın, öyle bir bahçe yaptırın ki göllerinde kuğular, köşklerinde ahular… Ne sümbüller saçını yolsun ne menekşeler boynunu büksün, vursun davullar gümbür gümbür, çalsın sazlar nazlı nazlı, güller gün eylesin, bülbüller düğün eylesin, böylesine bir bahçe… Şimdi, günün birinde bir efkâr bastı mı bir iki deme; var git bu cennet katına… İster bir havuz başına kurul ister bir ağaç altına uzan, daha da istersen suların sesiyle uyu, yeşilin rüyasına dal ve uyanabilirsen kuşların türküsüyle uyan… Evelallah, gözün gönlün açılır, gayrı ne gam kalır ne efkâr!" (Güney, 2019, s. 153).

Kurumuş ağacın da olayın çözülmesinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Karakterin padişahın karısına yardım ederek çocuk sahibi olmalarını sağladığı görülmektedir:

"Derdini biliyorum, dağ olsa dayanamaz; eski hâlim olsaydı sana öyle bir elma verirdim, öyle bir elma verirdim ki ne muradın varsa yerini alırdı ama hani bende o dal, hani dalımda o elma? Padişahın öfkelenip de her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım, bir filizcikten geri, kalmadı yeşilim alım… Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim veremediğimi o verir sana. Adam sen de, deme; vereceği elma murat elmasıdır. Yarısını sen ye, yarısını padişaha yedir." (Güney, 2019, s. 154).

Masalın baş kahramanı olan padişah ve padişahın karısı açık karakter özelliği göstermektedir. Açık karakterlerin kişisel özellikleri okura sunulur ve bu karakterle okurun özdeşleşmesi kolaylaşır. Masaldaki olayların da açık karakterlerin etrafında şekillendiği görülmektedir. Padişahın kişisel özelliklerine şu şekilde yer verilmektedir:

"Bir varmış bir yokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken bir memleketin birinde bir padişah varmış. Ötekiler gibi tacın tahtın delisi değil, o soydan gelenlerin iyisi mi dedim iyisi imiş. Memleketi öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş, öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş ki hangi kırk haramiler, hangi kapı ardı bezirgânları… Ne devler top oynayabilir ne cinler cirit atabilirmiş. Herkes kendi işinde, kendi aşında; kendi toprağında, kendi taşında ekeceğini eker, dikeceğini diker; güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp gidermiş." (Güney, 2019, s. 148).

Padişahın iyi bir yöneticide bulunması gereken özellikleri taşıdığı ve ülkesindeki insanların mutlu bir hayat sürdüğü belirtilmektedir. Aynı zamanda padişahın açık fikirli biri olduğu ve kendisine verilen tavsiyeleri dikkate aldığı görülmektedir. Ancak ülkesindeki herkes mutluyken padişahın bir derdi vardır:

"Öyle bir devirde böyle bir padişaha kim kurban olmaz amma ne çıkar, felek insanı güldürmedikten geri…" (Güney, 2019, s. 148).

"Öyle ya, Allah ona devlet üstüne devlet vermiş amma gelgelelim yerini yurdunu tutacak bir evlat vermemiş. Bu yüzden yaşı başı ilerledikçe gamı kasaveti de artıp gece dememiş, gündüz dememiş; yeri göğü yaradana yalvarıp yakarmış amma yer demir gök bakırmış, duası yerini bulmamış." (Güney, 2019, s. 149).

Masalda padişahın karısının da nasıl biri olduğuna dair kişisel özellikler şu şekilde yer almaktadır:

"Zaten bu hatuncuğun bir ayağı bahçeden çıkmıyormuş ama o günden beri büsbütün kendini oraya vermiş. Toprağıyla toprak olmuş, yaprağıyla yaprak olmuş, hele gül fidanları üstüne öyle bir titrer, öyle bir titrermiş ki bir tomurcuğunu solmuş görse onun da beti benzi solar, bir dalını eğilmiş görse onun da boynu bükülürmüş." (Güney, 2019, s. 154).

"A benim dalım, yaprağım! Saraylar yaptırdım, altın eşikli; içinde yatmadım, yanı beşikli; ne siz muradımı verip benim yüzümü güldürdünüz ne de ben padişahın yüzünü güldürebildim. Bu olmadıktan geri, ne deseniz, ne yapsanız nafile!" (Güney, 2019, s. 154).

Padişahın karısı doğayla bütünlük içinde yaşayan, doğaya saygılı ve sabırlı biridir. Ancak çocukları olmadığı için kendini sorumlu tuttuğu ve bu derde çok üzüldüğü görülmektedir. Açık karakterlerin ikisinin de olumlu kişilik özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Padişahın öfkesine yenik düşüp bahçeyi dağıtmış olması ise olumsuz bir örnek durumdur.

Masalın baş kahramanı olan padişah ve karısının devingen karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Özellikle açık karakterler kurgu boyunca değişim geçirdikleri için devingen karakter özelliği taşımaktadırlar. Masalın sonunda padişah ve karısının çocuk sahibi olduğu görülmektedir:

"Daha durur mu hatuncuk, almış elmayı, bölmüş elmayı, yarısını kendi yemiş, yarısını da padişaha yedirmiş… Şimdi, sözü uzatıp da ne biz günaha girelim ne de sizin başınızı ağrıtalım. Aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş geçmemiş; nur topu gibi bir oğulları dünyaya gelmiş, gayrı sevinçlerine payan olur mu! İkisinin de deli divane olası gelmiş!" (Güney, 2019, s. 155).

Kapalı karakter olarak karşımıza çıkan kurumuş ağacın da devingen karakter özelliği gösterdiği söylenebilir. Padişahın öfkelenip bahçeye zarar vermesinden önce canlı bir ağaçken ardından kurumuş bir ağaca dönüşmüştür. Canlı kalan tek filizciğe padişahın karısının emek vermesiyle de tekrar koskoca bir ağaç karşımıza çıkmaktadır:

"Derdini biliyorum, dağ olsa dayanamaz; eski hâlim olsaydı sana öyle bir elma verirdim, öyle bir elma verirdim ki ne muradın varsa yerini alırdı ama hani bende o dal, hani dalımda o elma? Padişahın öfkelenip de her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım, bir filizcikten geri, kalmadı yeşilim alım… Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim veremediğimi o verir sana. Adam sen de, deme; vereceği elma murat elmasıdır. Yarısını sen ye, yarısını padişaha yedir." (Güney, 2019, s. 154).

Padişaha bahçe yapmasını tavsiye eden gün görmüş adamın ise durağan karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Gün görmüş, umur görmüş biri olarak tasvir edilen karakter padişahla konuşmasından sonra olay örgüsünde yer almamaktadır. Karakterin herhangi bir değişim yaşadığı gözlenmemiştir.

4.3.1.2. Karakterlerin Doğallığı

Masaldaki baş kahramanların padişah ve padişahın karısı olduğu görülmektedir. Günümüzde padişah kavramı çocukların yaşantısında karşılığı bulunmayan bir karakterdir. Çocukların özellikle kendi yaşıtlarının başlarından geçen maceraları anlatan eserlere yakınlık duyduğu bilinmektedir. Çocuk kendi yaşantısından izler taşıyan, kendi sorunlarının yansımasını bulduğu eserleri okuma eylemine girecektir. Bu masalda çocuk sahibi olmak isteyen iki yetişkinin başından geçenler anlatılmaktadır. Masalların ilk başta yetişkinlere yönelik ortaya çıktığı düşünüldüğünde masalın kendi yapısında bu olayın anlatılması doğal olsa da çocuk dünyası ve çocuk edebiyatı göz önüne alındığında karakterlerin doğallıktan uzaklaştığı söylenebilir. Bu da masaldaki karakterlerin çocuk edebiyatı ilkeleri doğrultusunda değerlendirildiğinde çocukların özdeşleşmesini sağlayacak nitelikte olmadıklarını göstermektedir.

4.3.1.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda kişi ve doğa arasındaki çatışmadan kaynaklanan bir olay örgüsünün geliştiği görülmektedir. Padişah, dertlerini düşünmemek ve rahatlamak için yaptırdığı bahçenin de sıkıntısına iyi gelmediğini görünce sinirlenip bahçeyi dağıtmıştır. Ancak bahçedeki her ağaç bir derde şifadır ve padişah öfkesine yenik düşüp bahçeyi dağıttığı için çocuk sahibi olmalarını sağlayacak ağacın da kurumasına neden olmuştur. Çatışmanın padişahın karısının bahçeye emek veren biri olmasından dolayı kurumuş ağacın iyiliğe iyilikle karşılık vermesiyle çözümlendiği tespit edilmiştir. Çatışma yaşayan karakterlerin iyi ve kötü şeklinde kutuplara ayrılmaması olumlu bir özelliktir. Padişahın da aslında ülkesini başarılı bir şekilde yöneten iyi bir yönetici olduğu ancak anlık öfkeye yenik düşüp bahçeye zarar verdiği belirtilmektedir.

4.3.2. Sedef Bacı Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.2.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 5

Sedef Bacı masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Padişah, padişahın vefat eden eşi, Kara Vezir, üvey anne, cariyeler, yedilerden ya da kırklardan olduğu düşünülen biri, padişah, padişah oğlu, padişah	Masalın baş kahramanı olan Sedef Kız ve kardeşleri açık karakter özelliği göstermektedir.	Sedef Kız ve kardeşleri masalın başından sonuna kadar değişim yaşayan karakterlerdir. Üvey annenin de masal sonunda kaybettiği görülmektedir. Padişah ve şehzadenin Sedef Kız'ın büyücü olduğunu sanıp	Padişahın vefat eden eşi, Kara Vezir, cariyeler, yedilerden ya da kırklardan olduğu düşünülen biri, gözdelerden biri,

kızları, gözdelerden biri, cellatbaşı kahramanları kapalı karakter özelliği göstermektedir.	ölmesine karar vermeleri, gerçekleri anlayınca affetmeleri de tutumlarında devingenlik gerçekleştiğini göstermektedir.	cellatbaşı durağan karakter özelliği göstermektedir.

Tablo 5'e bakıldığında masalda birçok karakterin yer aldığı ve çoğunun kapalı karakter özelliği ile geliştirildiği görülmektedir. Masalda kapalı karakterler baş kahramana/ açık karakterlere yardım eden ya da engelleyen konumunda karşımıza çıkmaktadır. Kapalı karakterlerin, tek bir yönden ele alındığından dolayı çocuk okurları karakter hakkında ön yargılı olma davranışına yönlendirdiği söylenebilir. Üvey anne karakteri bu duruma örnek verilebilir. Masalda üvey annenin Sedef Kız ve kardeşlerine kötülük yaptığı ve bu kötülüğün büyücülüğe kadar gittiği görülmektedir:

"A devletlim! Kara gün kararıp kalmaz ya, gayrı on parmağını kandil edip yakacak bir ana lazım bunlara!" demiş ve allayıp pullayıp Karakız'ını padişaha vermiş. Vermiş ama hangi parmağını kandil edip yakacak, Kara Vezir kızının on parmağında on kara! Allah böylelerinin şerrine uğratmasın. Padişahı avucunun içine alıncaya kadar cariyelerin bile yüzüne gülmüş velakin yavaş yavaş saman altından su yürüterek karasını bulaştırmadık birini bırakmamış; ille üvey kızına, ille üvey kızına… Öyle bir yağlı kara sürmüş, öyle bir yağlı kara sürmüş ki kırk dereden su getirmişler de yine çıkaramamışlar; öyle ya, iftira dediğin Kafdağı'ndan yüce! Babasının bile gözünden düşüp ocak başına attırmış onu." (Güney, 2019, s. 77).

"Günlerden bir gün, yine birbirlerine dert yanarken üvey anaları olacak uğrun uğrun gelip de kapıyı bacıyı dinlemesin mi! Kuzgun misali üstlerine yürüyerek:

"Bre baş belaları!" demiş, "Yine baş başa verdiniz de ne çorap örüyorsunuz başıma? Durun bir, öyle bir ayın oyun edeceğim ki size, felek de beğensin!"

Meğer Kara Vezir kızının sadece on parmağı kara değil, büyücülük de geliyormuş elinden… Önce nasıl büyülemişse büyülemiş onları… Sabah sabah üç şehzadenin üçü de birer kuş olup kanatlanmasın mı! Kara yazılı bacıları neye uğradığını bilememiş." (Güney, 2019, s. 77).

Kapalı karakterlerin geri kalanlarının ise olay örgüsünde yardım edici ya da engelleyici bir rol üstlendikleri, karakter özellikleri hakkında betimleme yapılmadığı, diyaloglarının sınırlı olduğu görülmektedir. Ancak olay örgüsünün ilerlemesine yardımcı oldukları söylenebilir. Padişah ve eşi çocuklarını çok seven bir çifttir. Sedef Kız ve kardeşlerinin anneleri ölünce Kara Vezir, kızını padişahla evlendirmiş ve Sedef Kız ile kardeşleri üvey annenin kötülükleriyle karşı karşıya kalmıştır. Sedef Kız, kuşa dönüşen

kardeşlerini nasıl kurtaracağını düşünürken yedilerden mi kırklardan mı olduğu bilinmeyen biri Sedef Kız'a görünmüş ve ona çözüm yolunu söylemiştir:

"Ayrık otundan birer gömlek örer de giydirirsen kardeşlerine, evvellah büyüleri bozulur, yine insan olup insan içine çıkarlar ama bir var ki bunları örüp bitirinceye kadar kimseyle dünya kelamı etmeyeceksin. Haydi şimdi, anla, dinle, güveniyorsan başla!" (Güney, 2019, s. 80).

Masalın ilerleyen bölümlerinde başka bir padişahın oğlu Sedef Kız'ı görünce âşık olmuş ve evlenmek için Sedef Kız'ı saraya götürmüştür. Sedef Kız'ın hareketlerini gözlemleyen gözdelerden biri, gördüğü tuhaflığı şehzadeye söylemiştir. Bunun üzerine Sedef Kız'ın büyücü olduğu düşünülmüş ve öldürülmesine karar verilmiştir:

"A benim şehzadem, şu senin nişanlın olacak kız, ne bir peri ne de dil bilmez biri… Lâmı cimi yok, ya büyücü ya sihirbaz! Gündüzleri üç kuş gelip pencereye 'tık' diyor, geceleri has bahçeye 'çık' diyor. O da o saatte çıkıyor ve neden sonra ayrık otu toplayıp dönüyor, dönüyor ama kim bilir başınıza ne çoraplar örüyor?" (Güney, 2019, s. 81).

Masalın sonunda cellatbaşının son vasiyetini Sedef Kız'a sorduğu sırada üç kuşun başlarına toplanması üzerine herkes şaşırmaktadır. Sedef Kız gömlekleri örmeyi bitirip kardeşlerinin üstüne atınca üç kuş, üç oğlana dönüşür ve Sedef Kız olan biten her şeyi padişaha anlatır. Kardeşlerini büyüden, kendisini ölümden kurtaran Sedef Kız ve kardeşlerinin masalın sonunda padişahın çocuklarıyla evlendiği ve üvey annelerinin de cezalandırıldığı belirtilmiştir.

Masaldaki olayların Sedef Kız ve kardeşlerinin başından geçtiği görülmektedir. Sedef Kız ve kardeşlerinin karşılıklı konuşmalarından birbirlerine olan sevgileri, kardeşlik bağları okurlara sunulmaktadır. Sedef Kız yardımsever, sorumluluk sahibi, fedakâr ve cesur kişilik özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Masalda iyi, güzel davranış ve duyguların açık karakterler ile çocuk okurlara kazandırılabileceği düşünülmektedir:

"Bir var ki bacı kardeş ciğerdir, birbirinden ayrılır mı? Geceleri baş başa verip başlarına gelenleri bir söyler, iki dökerlermiş." (Güney, 2019, s. 77).

"Ya dağ dağ dolaşır bulurum ya da araya araya yollarında ölürüm, dünyaya geldim de ne buldum sanki! demiş ve o gece sular uyurken bir fedai gibi başını alıp yollara düşmüş." (Güney, 2019, s. 77).

"Ha işte o gün döne döne yorulan, yorula yorula dönen bu üç kuş, ortalık kararınca üç kardeş olup bacılarının etrafını almış. Başlamışlar birbirlerinin yüzünü gözünü öpmeye ve başlamışlar başlarına gelenleri sayıp dökmeye, gayrı gözlerine uyku girer mi?" (Güney, 2019, s. 80).

"Cellatbaşı, son vasiyetini sormuş kızın. Yine bir ses çıkarmamış dilinden… 'Vaktine hazır ol!' demiş, yine örgüsünü bırakmamış elinden… Derken derken üç kuş gelip başının üstünde dönmeye başlamış." (Güney, 2019, s. 83).

Masaldaki açık karakterlerin devingen karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda kapalı karakterlerden bazılarının de devingen karakter özelliği göstermesi dikkati çekmektedir. Sedef Kız ve kardeşleri masalın başında soyluyken üvey annelerinin yaptıkları kötülükler ile değişime uğramışlardır. Erkek kardeşler kuşa dönüşmüş, Sedef Kız'a ise iftira atılmış ve babası tarafından ocak başına attırılmıştır. Kapalı karakter olarak karşımıza çıkan babanın masalın başında çocuklarını çok sevdiği belirtilirken *"Babaları dünyayı verseler vermez, tacından tahtından üstün tutarmış onları." (Güney, 2019, s. 77)* üvey annenin oyununa gelip kızını ocak başına attırdığı görülmektedir: *"Babasının bile gözünden düşüp ocak başına attırmış onu." (Güney, 2019, s. 77).* Bu durumun çocuk okurlarda aile üyelerinin güvenilir olma durumunu sarsıp olumsuz etkilere sebep olabileceği düşünülmektedir.

Masalın devamında Sedef Kız şehzade ile evlenmek üzereyken kendisinin büyücü olduğu düşünülüp ölmesine karar verilmiştir. Üvey annenin büyüsünü bozacak gömlekleri kardeşlerinin üzerine atmasıyla kardeşleri tekrar insana dönüşmüştür. Böylece Sedef Kız ölmekten kurtulmuş, şehzade ile mutlu mesut yaşamıştır. Kardeşleri de şehzadenin kız kardeşleri ile evlenmiştir. Hepsi tekrar refah içindeki yaşamlarına dönmüşlerdir. Üvey annenin cezalandırılması da masalın başında başarılı olmuşken masalın sonunda kaybettiğini göstermektedir:

"Padişah, Sedef Kız'ın sedeften de arı bir kız olduğunu anlayıp kendi oğluna almış. Üstelik, üç kızını da Sedef Kız'ın üç kardeşine vermiş. Bunlar kırk gün kırk gece düğün eylerken öte yandan da üvey anaları olacak Kara Vezir kızının kırk hatıra mı, kırk satıra mı verildiği haberi gelmesin mi!" (Güney, 2019, s. 83).

Padişahın vefat eden eşi, Kara Vezir, cariyeler, yedilerden ya da kırklardan olduğu düşünülen biri, gözdelerden biri, cellatbaşı gibi durağan karakterlerin masal boyunca olay örgüsünde yardımcı ya da engelleyici işlevleriyle karşımıza çıktığı ve herhangi bir değişim yaşamadıkları tespit edilmiştir.

4.3.2.2. Karakterlerin Doğallığı

Masaldaki baş kahramanların Sedef Kız ve kardeşleri olduğu görülmektedir. Kardeşlik kavramının önemi ve sevgi bağı bu karakterler üzerinden anlatılmaktadır. Çocuk okurların gündelik yaşantılarından izler taşıyan bu karakterlerin davranış biçimi olarak doğal oldukları söylenebilir. Ancak masalda çocukların yaşantısında karşılığı bulunmayan padişah, şehzade, cariyeler, gözdeler gibi karakterlerin de yer aldığı görülmektedir. Bu karakterlerin

doğallıktan uzak ve çocuk dünyasına ait izler taşımayan karakterler olduğu düşünülmektedir. Ayrıca üvey anne karakterinin sadece üvey olduğu için Sedef Kız ve kardeşlerine yaptığı kötülükler karakteri doğallıktan uzaklaştırmaktadır. Üvey anne karakterinin ele alınışının günümüzde boşanmaların ve ikinci evliliklerin artışı göz önünde bulundurulduğunda çocukları ön yargıya ve kalıp düşüncelere yöneltebileceği düşünülmektedir.

4.3.2.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda kişi ve kişi arasındaki çatışmadan kaynaklanan bir olay örgüsünün geliştiği görülmektedir. Sedef Kız'ın annesinin ölmesi üzerine padişah babası, Kara Vezir'in kızıyla evlenir. Üvey anne, Sedef Kız ve kardeşlerine masal boyunca türlü kötülüklerde bulunmaktadır. Çatışmanın Sedef Kız'ın kuşa dönüşen kardeşlerini kurtarmak için ayrık otundan gömlekleri örüp kardeşlerini üvey annesinin büyüsünden kurtarmasının ardından çözümlendiği tespit edilmiştir. Masalın sonunda üvey annenin yaptığı kötülükler sonucunda cezalandırıldığı belirtilmektedir. Masalda çatışma yaşayan karakterlerin iyi ve kötü şeklinde kutuplara ayrılmasının karakter gelişimini zayıflattığı düşünülmektedir. Üvey anne, Sedef Kız ve kardeşleri ona bir şey yapmamasına rağmen sadece kötü biri olduğu için kötülükler yapmaktadır. Çocuk okurun iyi karakterle özdeşim kurabilmesi adına masallardaki karakterlerde iyi ve kötü ayrımının keskin bir şekilde yer aldığı örnekler karşımıza çıkmaktadır. Çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri düşünüldüğünde masaldaki çatışma kavramının okurları kalıp yargılara yöneltecek şekilde kurgulandığı tespit edilmiştir.

4.3.3. Gelincik Günü Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.3.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 6

Gelincik Günü masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Şehzadenin badelisi kapalı karakterdir. Bu karakter yardımcı karakterdir ve hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır.	Masalın baş kahramanları şehzade, Koca Nine ve Germen Beyi açık karakter özelliği göstermektedir.	Şehzade ve badelisinin masal boyunca geçirdikleri değişimler sonucu devingen karakter özelliği taşıdıkları görülmektedir.	Germen Beyi'nin masal boyunca herhangi bir değişiklik yaşamadığı için durağan karakter özelliği gösterdiği görülmektedir.

Tablo 6'ya bakıldığında şehzadenin âşık olduğu badelisinin kapalı karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Karakter, olay örgüsünde şehzadenin derdinin sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak masalda kendisiyle ilgili sadece *"Bakın Allah'ın işine, bunun badelisi anadan öksüz, babadan yetim bir kız değil miymiş…" (Güney, 2019, s. 94)* bilgisi yer almaktadır. Herhangi bir karşılıklı konuşma, monolog ya da betimleme yoluyla karakterin tanıtılmadığı tespit edilmiştir.

Masaldaki olay örgüsünün şehzade ve Koca Nine etrafında geliştiği söylenebilir. Şehzade ve Koca Nine okurların özdeşim kurabilmesi adına karşılıklı konuşma ve karakterin tanıtılması yoluyla açık karakter özelliği göstermektedir:

"Bu beyin de darıdünyada bir oğlu varmış. Gel zaman git zaman büyümüş, boy atmış, tığ gibi bir delikanlı olmuş, gayrı köşke saraya sığar mı? Gün olmuş, daldan dala şahin uçurmuş; gün olmuş, dağdan dağa ceylan kaçırmış. O böyle gününü gün ettikçe anasıyla babasının da yüreği yağ bağlıyormuş ama bir akşam yorgun argın dönmüş saraya ve bir daha da eşikten adımını atmamış, oturduğu yerde oturup kalıyor, başı avucunda düşünüp duruyormuş." (Güney, 2019, s. 88).

"Eee, kocakarı demişler ona, ne efsuncu ne düzenbaz kimseler eline su dökemez onun. Gördünüz ya, ta nereden atmış kılıcı, varıp nerede oynamış bir ucu! Bey oğlunun ağzından alacağını alınca gözleri velfecri okumaya başlamış…" (Güney, 2019, s. 94).

Şehzadenin babası Germen Beyi'nin de açık karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Germen Beyi'nin güç sahibi biri olduğu, oğlunun derdine üzüldüğü ve derman bulmaya çalıştığı, Koca Nine ile konuşmasında kapalı sözleri anlamakta zorlandığı gibi özellikleri okura sunulmaktadır:

"Be hatun kişi, sen iki tekerleyip bir yuvarlıyorsun ama ben böyle kapalı sözlere anahtar uyduramam; nedir bu derdin başı?" (Güney, 2019, s. 94).

Olay örgüsünün merkezinde yer alan şehzadenin devingen karakter özeliği taşıdığı görülmektedir. Masalın başında şehzadenin neşe dolu ve hareketli biri olduğundan bahsedilmiştir. Derde düştükten sonra içine kapanan şehzade masalın sonunda badelisini bularak tekrar eski mutlu günlerine dönmüştür. Şehzadenin Koca Nine'ye karşı tutumu da devingenlik göstermektedir. Başta Koca Nine'nin sarayın etrafında dolaşmasından rahatsız olan şehzadenin, Koca Nine sayesinde derdinin dermanını öğrenince ona saygılı davrandığı görülmektedir:

"Günlerden bir gün bey oğlu, kafes arkasında oturmuş da kara kara düşünüp duruyormuş. Saray bu, kapısının önünden bir kuş bile uçmaz ama o gün bir kocakarı, kellesini

koltuğuna mı almış, ne yapmışsa bir aşağı bir yukarı mekik dokumaya başlamış oralarda. Bir, iki derken bey oğlunun canı ağzına gelmiş olacak ki:

'Bre eksik etek, başından da mı korkmuyorsun, ne arıyorsun buralarda?' diye bir söz dökülmesin mi ağzından." (Güney, 2019, s. 88).

"Sen hâlden yoldan anlar, gün görmüş birine benziyorsun; acep şu beni yakıp yandıran vefasız da Gelincik Günü'ne katıldı mı dersin? Doğrusunun doğrusunu söylersen, yedi damla değil, yetmiş damla kanım helal olsun sana, diye eline eteğine sarılmasın mı?" (Güney, 2019, s. 94).

Masalda şehzadenin badelisinin öksüz ve yetim bir kız olduğu belirtilmiştir. Şehzade ile evlenerek badelisinin de sosyal statüsünde bir değişiklik yaşayarak devingen karakter özelliği gösterdiği söylenebilir.

Masalın başından sonuna kadar oğlunun derdine çare bulmak için elinden geleni yapan Germen Beyi'nin davranışlarında, tutumlarında ya da sosyal statüsünde herhangi bir değişiklik yaşamamasından dolayı durağan karakter özelliği gösterdiği tespit edilmiştir.

4.3.3.2. Karakterlerin Doğallığı

Bir eserdeki karakterlerin doğal olması karakterlerin çocuk gerçekliği ve gündelik hayat ile örtüşmesine bağlıdır. Günümüzde çocuklar bey, şehzade gibi karakterleri gündelik hayatlarında tanımadıkları için bu karakterlere yabancılık çekmektedirler. Bu durumun da karakterleri doğallıktan uzaklaştırdığı söylenebilir. Ayrıca masalda işlenen konunun çocukların ilgisini çeken, onların hayatlarından kesitler sunan bir yapıda olmadığı görülmektedir. Masalda geçmişte evlilik ile ilgili bir gelenekten bahsedilmektedir:

"Kala kala o günlerden bir bu gelenek kalmış; Gelincik Bağı olmazsa Müderris Bahçesi'nde, o da olmazsa, Çağlak Deresi'ne yılda bir kız anaları kızlarını, oğlan anaları oğullarını alıp götürüyor. O gün, orada kaçgöç olmadığı için bir yanda gelinlik kızlar salınıp seyran eyliyor; bir yanda ergen delikanlılar dolanıp devran eyliyor. Gayrı Allah kimi kime yazmışsa orada göz göze geliyorlar." (Güney, 2019, s. 95).

Günümüzdeki sosyal yaşam ve evlilik konusu göz önüne alındığında da masaldaki olayların günümüz dünyası ile örtüşmediği tespit edilmiştir. Bu sebeple masalda işlenen konu ve karakterlerin doğal olmadıkları düşünülmektedir.

4.3.3.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda Germen Beyi'nin tek oğlu şehzadenin kendisiyle yaşadığı içsel çatışma anlatılmaktadır. Pınar başında uyuyakalıp badelisini rüyasında görmeden önce dışadönük biri olan şehzade, rüyadan sonra içe kapanık biri hâline gelmiştir. Şehzadenin yaşadığı bu çatışma

kocakarı diye bahsedilen bir kadının akılcı davranıp derdini öğrenmesi üzerine, etkili bir iletişim sonucunda çözülmektedir. Çatışmanın çözüme giden yolunda kocakarı karakterinin akılcı düşünerek plan yapması ve etkili iletişimin vurgulanması olumluyken, o gün tam da Gelincik Günü'nün olması ve şehzadenin badelisinin de orada karşısına çıkması rastlantısallığa sebep olmaktadır. Bu da olay örgüsünü ve kurguyu olumsuz etkilemektedir.

4.3.4. Hamur Bebek Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.4.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 7

Hamur Bebek masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Çıtçıtıl Bey, bülbül, Gülfidan, servi kavak, pınar, çoban çeşmesi ve Çoban Baba kapalı karakter özelliği göstermektedir.	Masalın baş kahramanları Hılı, Dılı ve Keloğlan açık karakter özelliği göstermektedir.	Keloğlan başta bencil biridir. Hılı ile Dılı'nın derdine değil de kendisine ağlamaktadır. Masalın sonunda ise Hılı ile Dılı'nın oğlu olmaya karar verir ve bundan sonra onlar için yaşayacağını söyler. Bencil kişilik özelliği yerini fedakârlığa bırakmıştır.	Keloğlan dışındaki karakterlerin hepsi durağandır. Tutum ve davranışlarında herhangi bir değişiklik yaşanmamaktadır.

Tablo 7'ye bakıldığında masaldaki çoğu karakterin kapalı karakter özelliğine göre geliştirildiği görülmektedir. Masaldaki kapalı karakterlerin hepsinin baş kahramanlara yardım ettiği tespit edilmiştir. Çıtçıtıl Bey'in süte düşmesi üzerine yardımcı karakterlerin üzüldüğü ve bu haberin Keloğlan'a kadar ulaşmasını sağladıkları görülmektedir. Kapalı karakterler tek bir yönden ele alınmaktadır. Burada da bülbül, Gülfidan, servi kavak, pınar, çoban çeşmesi ve Çoban Baba başkasının dertleriyle üzülen, empati kuran karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Sorma Çoban Baba sorma! Çıtçıtıl Bey süte düşmüş, beysiz, efendisiz kalırsam diye ağlarım. Süt köpürüp yere taşmış; yağsız, kaymaksız kalırsam diye ağlarım. Hılı ve Dılı saçını başını yolmuş; başları benim başıma dönerse diye ağlarım. Bülbülün feryadı dağı taşı yandırmış; bizim tarlalar da tutuşursa diye ağlarım. Gülfidan rengini, kokularını dağtmış; bayrama gül yağı sürünemezsem diye ağlarım. Servi kavak dalını, yaprağını dökmüş;

gölgesinde gövem bitmezse diye ağlarım. Çıban çeşmesi de kan akmaya başlamış; karlı, buzlu sular içemezsem diye ağlarım." (Güney, 2019, s. 106).

Masaldaki olay örgüsünün merkezinde yer alan Hılı, Dılı ve Keloğlan açık karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Keloğlan'ın açık bir karakter olmasına rağmen tek bir yönden ele alındığı görülmektedir. Davranış ve tutumlarında yaşanan değişimle ve karşılıklı konuşmalarda yer almasıyla açık karakter kategorisinde değerlendirilse de Keloğlan karakterinin başarılı bir açık karakter olarak geliştirilmediği düşünülmektedir.

Hılı ile Dılı ise masalın başında anlatıcı tarafından tanıtılmış, karşılıklı konuşmalarıyla nasıl biri oldukları okura yansıtılmıştır:

"... Memleketin birinde Hılı ile Dılı derler bir karı koca varmış. İkisinin de ağzı var dili yokmuş, kimseye gözünün üstünde kaşın var demez, yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırlarmış. Bundandır, yedi mahalle onların üstüne titrer, bir dediklerini iki etmezlermiş ya, başkalarına yük olmaktan korktukları için midir, nedir 'Kaygısız aşım, ağrısız başım!" der, tavada pişirip kulpunda yer, kendi yağlarıyla kavrulup giderlermiş. Malda, maşatta gözleri yokmuş ama ahir ömürlerinde olsun, ellerine su dökecek bir evlat verseymiş Allah, dünyalar onların olacakmış. Hani ne demişlerse yapmış, adaklar adamış, oruçlar tutmuşlar ya, veren Allah vermemiş işte!" (Güney, 2019, s. 100-101).

Masalda Keloğlan'ın devingen karakter özelliği taşıdığı görülmektedir. Keloğlan başta bencil biridir. Hılı ile Dılı'nın derdine değil de kendi derdine ağlamaktadır. Masalın sonunda ise Çoban Baba'nın öğütlerinden sonra Keloğlan'ın Hılı ile Dılı'nın oğlu olmaya karar verdiği ve bundan sonra onlar için yaşamak istediği görülmektedir. Bencil kişilik özelliği yerini fedakârlığa bırakmıştır. Keloğlan'ın geçirdiği bu değişimin çocukları iyi ve güzel davranışlara yönlendireceği söylenebilir:

"*İlahi Çoban Baba! Ya ne diye ağlayacak mışım? Eloğlu gibi benim de ardımdan ağlasınlar diye ağlayacak hâlim yok ya! Ben gözyaşımı ödünç veremem doğrusu… İnsanın tırnağı varsa oturup kendi başını kaşımalı; iki gözü varsa biri ile kendi derdine ağlamalı; bitip tükenmiyor ki dünyanın derdi, mihneti…" (Güney, 2019, s. 106).*

"Tanımadınız mı beni, der. Keloğlan derler bana, her evin oğluyum ben! İlle velakin bundan geri bir sizin oğlunuz olacağım, öl dediğiniz yerde ölüp kal dediğiniz yerde kalacağım!" (Güney, 2019, s. 108).

Masalın sonunda Hılı ile Dılı'nın çocuk sahibi olmaları da aile yaşantılarında bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Keloğlan, Hılı ve Dılı'nın oğlu olmaya karar vermiştir:

"Gördün mü karıcığım, ben sana Allah'tan umut kesilmez dememiş miydim? Öyle vermeyen Allah böyle verdi, hem öyle bir evlat verdi ki her eve nasip olmaz bunun gibisi…

Yaşarsak elimize bir tas su verir, ölürsek arkamızdan mevlit okur, bizim de istediğimiz bu değil miydi? Muradımız hasıl oldu işte, der." (Güney, 2019, s. 108).

Masalda Keloğlan dışındaki karakterlerin hepsi durağan karakter özelliği göstermektedir. Olay örgüsü boyunca davranış, tutum ve yaşantılarında herhangi bir değişim yaşanmayan durağan karakter özelliğine sahip karakterlerin olumlu kişilik özelliklerine sahip oldukları tespit edilmiştir.

4.3.4.2. Karakterlerin Doğallığı

Masalda işlenen konunun çocukların ilgisini çekecek ve okuma eyleminin devamlılığını sağlayacak bir konu olmadığı düşünülmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyen bir karı kocanın başından geçenlerin anlatıldığı masalın konu yapısı gereği yetişkinlere daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Empati kurma, bencillikten uzak durma gibi güzel davranışlara yer verilmesi masal için olumlu olsa da çocuk dünyasını yansıtmayan karakter ve konu seçimi ile okuma eyleminin tamamlanamama durumunun olumlu mesajlarla duyarlık kazandırılma işlevinin yerine getirilmemesine yol açabileceği düşünülmektedir. Ayrıca masalda anne ve babaların çocuklarından beklediği görevlerin geleneksel bir bakış açısıyla ele alındığı tespit edilmiştir.

4.3.4.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmadan kaynaklanan bir olay örgüsünün geliştiği görülmektedir. Hılı ve Dılı çocuk sahibi olmak için hamurdan bir bebek yaparlar. Ancak bu bebeği kollarından çekiştirirken süt tenceresine düşürürler. Bunun üzerine Hılı ve Dılı saçını başını yolduğu sırada bir bülbül dertlerini işitir ve bülbülden güle, gülden servi kavağa, servi kavaktan çoban çeşmesine, pınardan Keloğlan'a kadar bu dert herkese zincirleme bir şekilde ulaşır. Keloğlan dışındaki tüm karakterler Hılı ve Dılı'nın derdine üzülüp perişan olurken Keloğlan bencil bir tutumla sadece kendisi için üzülmektedir:

"Sorma Çoban Baba sorma! Çıtçıtıl Bey süte düşmüş, beysiz, efendisiz kalırsam diye ağlarım. Süt köpürüp yere taşmış; yağsız, kaymaksız kalırsam diye ağlarım. Hılı ve Dılı saçını başını yolmuş; başları benim başıma dönerse diye ağlarım. Bülbülün feryadı dağı taşı yandırmış; bizim tarlalar da tutuşursa diye ağlarım. Gülfidan rengini, kokularını dağtmış; bayrama gül yağı sürünemezsem diye ağlarım. Servi kavak dalını, yaprağını dökmüş; gölgesinde gövem bitmezse diye ağlarım. Çıban çeşmesi de kan akmaya başlamış; karlı, buzlu sular içemezsem diye ağlarım." (Güney, 2019, s. 106).

Keloğlan, Çoban Baba ile konuşmasından sonra bencilliği bırakır ve yaptığı davranışın doğru olmadığının farkına varır. Çatışmanın Çoban Baba'nın öğütlerinden sonra Keloğlan'ın Hılı ve Dılı'nın çocukları olmak istemesiyle çözüldüğü görülmektedir:

"O zaman elini başına vurur ve pınarın taşına oturur. Bir çobanın sözünü düşünür, bir de kendi gözünü… Derken efendim, gaflet uykusundan uyanır, sonra varır Hılı ile Dılı'nın kapısına dayanır." (Güney, 2019, s. 108).

Masalda kişinin kendisiyle yaşadığı bir çatışma kaynaklandığından karakterlerin iyi ve kötü olarak kutuplara ayrılmaması olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Masalın sonunda Keloğlan'ın olumlu davranış özelliklerini kazandığı görülmektedir. Bu durumun karakteri doğallığa yaklaştırdığı ve özdeşim kurmayı kolaylaştırdığı söylenebilir. Gerçek dünyada da çok iyi birinin olumsuz davranışlara sahip olabileceği, önemli olanın bunun farkına varıp doğru davranışa yönelmeye çalışması gerektiği mesajı verilmektedir. Ancak Keloğlan'ın yer aldığı çatışmayı içsel bir hesaplaşma ile çözmediği, mistik ögelerden yardımcı bir karakter yardımıyla çözdüğü ve bir anda değişime uğradığı tespit edilmiştir. Bu durumun çocuk okur gözünde inandırıcılığı olumsuz etkileyeceği söylenebilir. Kişinin kendisiyle yaşadığı çatışmanın etkili bir sorun çözme yöntemiyle ele alınmasının çağdaş çocuk edebiyatı ilkelerine göre daha doğru olduğu düşünülmektedir.

4.3.5. Tasa Kuşu Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.5.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 8

Tasa Kuşu masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Tasa Kuşu ve Oh Dede karakterleri kapalı karakter özelliği göstermektedir. Yardımcı karakterlerdir.	Masalın baş kahramanı Sülün Kız ve annesi açık karakter özelliği göstermektedir. Sülün Kız diğer karakterlere göre monolog da yaptığı için bu durum onu daha iyi tanımamızı sağlamaktadır. Sülün Kız açık karakterdir.	Sülün Kız masalın başında her şeyi kendine kuruntu etmekte ve olur olmadık şeylere tasalanmaktadır. Masalın sonunda Sülün Kız'ın bu tasalarından kurtulduğu görülmektedir. Sülün Kız devingen bir karakterdir.	Sülün Kız'ın annesinin düşünceleri ve öğütleri tasalanmaması yönündedir. Masalın sonuna kadar da bu düşünceleri savunduğu için tutarlıdır ve durağan bir karakterdir.

Tablo 8'e bakıldığında Tasa Kuşu ve Oh Dede'nin kapalı karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Yardımcı karakterlerden Tasa Kuşu'nun baş kahramanla çatışma yaşayan

engelleyici bir karakter, Oh Dede'nin ise baş kahramana yardım eden bir karakter olduğu tespit edilmiştir. Tasa Kuşu her şeye kuruntu eden avare kişilerin başına konan bir kuş olarak karşımıza çıkmaktadır. Sülün Kız her şeye kuruntu yaptığı için Tasa Kuşu'nun onun da başına konduğu görülmektedir:

"Tasa Kuşu'nun gözlediği de bu değil mi! Kaşla göz arasında varıp kanatları arasına almış onu…" (Güney, 2019, s. 382).

Tasa Kuşu'nun Sülün Kız'ı getirdiği bahçede Sülün Kız, tasalarının sonucunda bahçede de sıkıntılar yaşadıktan sonra aklı başına gelir. Sülün Kız, Tasa Kuşu'nun başkalarının başına konmaya gittiğini görünce bir rahatlama yaşar ve Oh Dede karşısına çıkar:

"O zaman, yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki Sülün Kız'ın; rahat bir nefes alıp 'Ooh!' demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş: 'Oh Dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?' diye sormuş." (Güney, 2019, s. 385).

Masalın baş kahramanı Sülün Kız'dır. Olay örgüsünün Sülün Kız'ın etrafında geliştiği görülmektedir. Sülün Kız'ın kişilik özellikleri annesiyle olan karşılıklı konuşmalarında, kendisiyle olan iç hesaplaşmalarında monolog olarak karşımıza çıkmaktadır. Sülün Kız açık karakter özelliği göstermesine rağmen onunla ilgili üzerinde durulan en önemli özellik her şeye kuruntu yapan biri olduğudur. Tek bir özellik ile ele alınan karakterler kapalı karakter olarak adlandırılmaktadır. Açık karakterler için daha tanıtıcı bilgilerin yer alması gerekmektedir. Masalda Sülün Kız ile ilgili annesine çok değer veren biri olduğu ve çalışkan bir şekilde annesiyle el ele verip geçimlerini sağladıklarından söz edilmiştir. Ancak başarılı bir açık karakter yapılandırılmasının olmadığı düşünülmektedir.

Sülün Kız'ın annesi de kızına verdiği öğütler ile okura tanıtılmaktadır. Açık karakter özelliği gösterdiği söylenebilir:

"Aman kızım, dünyada her şey insanın elinde avucunda değil, ne diye olur olmaz şeylerin tasasına düşüyorsun? Tasa dediğin ne korkuya benzer ne kuruntuya; ismi var, cismi yok bir kuştur o! Nerede avare varsa gidip onu bulur. Gayrı ne dur bilir ne durak, üzüntüden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan eder adamın!" (Güney, 2019, s. 380-382).

Masalda Sülün Kız'ın devingen bir karakter özelliği taşıdığı tespit edilmiştir. Sülün Kız'ın olur olmadık her şeye tasalanan biriyken masalın sonunda bu tasalarından kurtulduğu görülmektedir. Bu değişim ile okurlara duyarlık kazandırılacağı düşünülmektedir:

"Oh Dede'nin yerinde yeller esiyormuş ama güldükçe güller açıyormuş yanağında, söyledikçe bülbüller şakıyormuş dudağında… Gayrı Tasa Kuşu gelip de dalına konabilir mi!" (Güney, 2019, s. 385).

Tasa Kuşu, Oh Dede ve Sülün Kız'ın annesinin durağan karakterler olduğu tespit edilmiştir. Karakterlerin davranış ve tutumlarında herhangi bir değişiklik yaşanmamaktadır.

4.3.5.2. Karakterlerin Doğallığı

Masalda Sülün Kız ve annesi, babanın kaybedilmesinden sonra birlikte el ele vererek geçimlerini sağlayan, ayakları üzerinde duran karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Saray hayatıyla özdeşleşmiş karakterlerin değil sıradan bir anne kızın masalda yer almasının karakterleri doğallığa yaklaştırdığı düşünülmektedir.

4.3.5.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masaldaki kurgunun iki çatışma temelinde gerçekleştiği görülmektedir. Sülün Kız annesinin söylediklerini dinlemeye çalışıp her ne kadar tasalanmamaya çalışsa da başarılı olamaz ve Tasa Kuşu ile arasındaki çatışma başlar. Sülün Kız'ın kendisiyle olan iç hesaplaşması ile içsel çatışmasının ardından Oh Dede'nin de yardımıyla Tasa Kuşu ile arasındaki çatışmayı çözdüğü görülmektedir:

"Ah anamın aşı, kuyunun başı… Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu… Ya evde otur gergef işle ya bağa git, toprağı avuçla, dahası ne umurun, demeye başlamış." (Güney, 2019, s. 385).

"Oh Dede'nin yerinde yeller esiyormuş ama güldükçe güller açıyormuş yanağında, söyledikçe bülbüller şakıyormuş dudağında… Gayrı Tasa Kuşu gelip de dalına konabilir mi!" (Güney, 2019, s. 385).

Çatışmanın iyi kötü kutuplaşmasının temelinde gerçekleşmemesi başarılı bir çatışma yaratıldığını göstermektedir. Kişinin kendisiyle ilgili eksik davranışlarını değiştirme mesajının verildiği masalda, çatışma kavramının çocuk edebiyatı ilkelerine göre başarılı bir şekilde ele alındığı düşünülmektedir.

4.3.6. Köse Dağı Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.6.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 9

Köse Dağı masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Türkmen Beyi, Ese ve Ese'nin kızı kapalı karakter özelliği göstermektedir.	Köse açık karakter özelliği göstermektedir.	Köse'nin ve Ese'nin kızının sosyal statülerinde, Ese'nin Köse'ye karşı bakış açısında değişikler yaşanmasından dolayı karakterler devingen karakter özelliği göstermektedir.	Türkmen Beyi durağan karakter özelliği göstermektedir.

Tablo 9'a bakıldığında Türkmen Beyi, Ese ve Ese'nin kızının baş kahraman olan Köse'ye yardım eden, baş karakteri tanımamıza fırsat veren kapalı karakterler olarak geliştirildiği görülmektedir. Masaldaki kapalı karakterlerin incelenen diğer masallardaki kapalı karakterlere göre daha başarılı geliştirildiği düşünülmektedir. Kapalı karakterlerin karşılıklı konuşma içerisinde fikirlerini belirttikleri, sadece yüzeysel bir şekilde ele alınmadıkları tespit edilmiştir. Türkmen Beyi'nin güvenilir bir kâhya araması kurguyu başlatmaktadır. Masalın başında okura sunulan bölümde okurun Türkmen Beyi'nin akıllı, pratik zekalı ve adaletli biri olduğuna çıkarım yoluyla ulaşması sağlanmaktadır:

"Bir memleketin birinde bir Türkmen Beyi varmış. Kimsenin bir çöpüne el sürmez, kendi dağından, bağından ne gelirse onunla geçinir gidermiş. Doğrusu, ekilip dikileni kendine değil, yedi köye yetermiş ama gel gelelim, kâhyaları ellerine, eteklerine temiz değilmiş yoksa…" (Güney, 2019, s. 114).

Türkmen Beyi'nin karşısına daha önce hep kötü kâhyalar çıktığından dolayı güvenilir biri olup olmadığını anlamak üzere Köse'yi sözleriyle sınadığı görülmektedir:

"Sen, özü sözü doğru bir adama benziyorsun ama kâhyalık dediğin kıldan incedir. Otun çöpün dilinden bilmeli, ağızsız dilsizlerin halinden anlamalısın ki emeğin boşa gitmesin. Şimdi, yüreğin atıyorsa seni bir sınayacağım. İşte sana bir koyun parası. Bununla beğen, beğendiğin koyunu al; ister ağıla kapa, ister çobana sal. Kırk gün sonra bu koyunun yününden kürk, canından can isterim. Gene de koyunumu diri, paramı geri isterim." (Güney, 2019, s. 115).

Masalın sonunda da okur tarafından Türkmen Beyi'nin zalim biri olmadığı çıkarımının yapılması sağlanmaktadır:

"Benim padişahlar gibi ne kırk katırım var ne de kırk satırım var. Ölüm yok ya ucunda, doğrunun doğrusunu söyle. Köse olalı bir kuş tutmuşsun ama kimin ağzıyla tuttun bunu?" (Güney, 2019, s. 120).

Ese ve Ese'nin kızı da kapalı karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ese'nin Köse'ye doğrudan yardım etmese de kızıyla tanışmasına aracı olduğu için dolaylı olarak yardım edici bir işlevle sunulduğu söylenebilir. Ese'nin kızının ise akıllı ve pratik zekalı olmasıyla tek bir yönden ele alınan kapalı bir karakter özelliği gösterdiği tespit edilmiştir:

"Sen âleme akıl dağıtıyorsun da buna mı bir kulp takamadın? Bu para ile akşama sabaha doğuracak bir koyun alırsın, yünlü yapağılı bir koyun. Karamanın karasından olursa bir yerine iki kuzu verir sana. Kırk gün koyunu sağar, sütünü sağar, parasını para edersin beyin. Yününü, yapağısını da okutup dokutur, bir kürk yaptırırsın ona. Ha, iki kuzudan birini "Canından candır." der verirsin. Birini de "Kanından kandır." der, yatırıp kesersin; derisinden börk, etinden de kebap yapar, götürürsün. Böylece beyin her dediği yerini aldıktan sonra koyununu diri, parasını da geri verirsin, olur biter." (Güney, 2019, s. 119).

Olayların Köse karakteri etrafında geliştiği görülmektedir. Köse'nin masal boyunca olayların merkezinde yer almasıyla ve karşılıklı konuşmalar yapmasıyla açık karakter özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Köse karakteri masalda akıllı, pratik zekalı, dürüst ve alçakgönüllü olma gibi olumlu kişilik özellikleri ile karşımıza çıkmaktadır:

"Köse rüzgârın başka yerden estiğini anlamış:

—Bre Ese! Birbirimizi tartıp teraziledik gayrı… Senin ne yokuş yukarı dökecek dillerin ne ekilip dikileni ölçecek tellerin ne de adı kalanları destan edecek dillerin var sanırım. Olsaydı daha yolda iken sözüme söz koşar da başını öte yana çevirmezdin. Demek sonradan sonraya bunları bir söyleten var sana. O, benim elime de bir geçse, şu çözemediğim kördüğümü bir çözse alimallah cennetin kapıları açılır." (Güney, 2019, s. 119).

"Yalana borcum ne! Ben de az çok kaldırım çiğnedim ama doğrusu şu, koyunu diri, parayı geri getirme işine akıl sır erdirememiştim. Adam sen de deyip kulağımın ardına da atamazdım ya bunu. Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp deyip düştüm yollara… Şura senin, bura benim derken köyün birinde Allah, bir kız çıkardı uğruma, meğer her sözün manası onun dilinin ucunda imiş. O söyledi, ben yaptım. Gayrı, kâhyalığı kime istersen ona ver. Ben bu yüzden yeni bir akıl öğrendim ya bu bana yeter!" (Güney, 2019, s. 120).

Masalın sonunda Köse'nin, Türkmen Beyi'nin kızıyla; Ese'nin kızının ise Türkmen Beyi'nin oğluyla evlendiği görülmektedir. İki karakterin sosyal hayatlarındaki bu değişiklik devingen karakter özelliği taşıdıklarını göstermektedir:

"Türkmen Beyi kızın aklına dilini şaşırmış. Köse'ninkine de dudağını ve o günden geri niyetini değiştirmiş. Köse'yi ne kâhya yapmış ne vezir, kızını verip kendine güveyi yapmış…" (Güney, 2019, s. 120).

"Bu devlete erince Köse'nin sakalı bitmiş, bitmiş ya suyun asıl başı, Ese kızı… O da bir devlete, bir mürüvvete ermez olur mu? Türkmen Beyi al bayrak kaldırıp davullar dövdürerek getirtmiş onu köyden ve tam kırk gün kırk gece toy, düğün edip almış oğluna…" (Güney, 2019, s. 120).

Ese'nin başta Köse'nin dediklerine anlam veremediği için sözlerini anlamsız bulduğu, kızının anlattıklarından sonra Köse'ye karşı bakış açısının değiştiği görülmektedir. Ese'nin tutumundaki bu değişiklik de karaktere devingen bir özellik katmaktadır:

"Bilmem ki kızım, Köse'nin biri… Akıllı desem, akıllı değil; deli desem, deli değil! Yokuşu gördü, böyle dedi… Ekinleri gördü, şöyle dedi… Mezarlığı gördü, öyle dedi… Hasılı, fındık kabuğunu doldurmayan şeyler söyledi durdu yolda. Kimine gülüp geçtim, kimine dönüp geçtim; kimini de duydum, duymazlıktan geldim." (Güney, 2019, s. 118).

"İlahi aklına yaşayasın kızım, Köse olacak, herhâlde dediğin gibi eğirip dokumuştur ya ben o bezlere bir tarak uyduramadım yoksa… Gördün mü bir, kim bilir beni ne yerine koymuştur Köse? Nasıl etsem de aklımı peynir ekmekle yemediğimi göstersem ona!" (Güney, 2019, s. 119).

Kapalı karakterlerden biri olan Türkmen Beyi'nin masal boyunca düşüncelerinde, davranışlarında veya sosyal statüsünde herhangi bir değişiklik yaşanmadığı için durağan karakter özelliği gösterdiği tespit edilmiştir.

4.3.6.2. Karakterlerin Doğallığı

Köse karakteri masallarda genellikle hilekâr bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu masalda Köse karakteri aklını kullanan, dürüst bir kişidir. İyi biri olduğu için masalın sonunda ödüllendirildiği görülmektedir. Karakter hakkında kalıp yargılara yer verilmemiş olması karakterin doğallığına katkıda bulunmaktadır. Ancak yer yer Türkmen Beyi ve Ese'nin sözlerinde Köse'ye karşı olumsuz bir bakış açısının varlığı da tespit edilmiştir:

"Köse olalı bir kuş tutmuşsun ama kimin ağzıyla tuttun bunu?" (Güney, 2019, s. 120).

"Köse olacak, herhâlde dediğin gibi eğirip dokumuştur ya ben o bezlere bir tarak uyduramadım yoksa..." (Güney, 2019, s. 119).

Masalda idealize edilmiş bir açık karakterin yer almadığı görülmektedir. Köse akıllı olmasıyla bilinirken Türkmen Beyi'nin sözlerindeki derin anlama akıl sır erdirememiştir. Bu sözleri kendisinden yaşça küçük bir kadının çözdüğü görülmektedir. Köse de bu durumu *"Akıl yaşta değil, baştadır. Belli ki sen ince eleyip sık dokumasını biliyorsun." (Güney, 2019, s. 119)* sözleriyle ifade etmiştir. Özdeşim kurulması istenen baş karakterin çözüm için zorlanması ve kendisinden daha akıllı birine danışmasının karakteri doğallığa yaklaştırdığı söylenebilir. Masalda olumlu kişilik özelliklerinin yer alması, akıllı olmanın değerli görülmesi,

karakterlerin gündelik yaşamda karşılığı olan sıradan insanlardan seçilmesi gibi özelliklerin masaldaki karakterlerin başarılı bir şekilde geliştirilmesine yardımcı olduğu düşünülmektedir.

4.3.6.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda kurgunun gerçekleşmesini sağlayan çatışmanın Köse ve Türkmen Beyi arasında yaşandığı görülmektedir. Türkmen Beyi'nin kendisine güvenilir bir kâhya bulmak için ince eleyip sık dokuduğu ve Köse'yi gözünün tuttuğu belirtilmiştir. Köse'yi sınamak için derin anlamlı sözler söyleyen Türkmen Beyi'nin Köse'den istedikleri çatışmayı başlatmaktadır.

Kendisine yardım edebilecek birini Türkmen Beyi'nin uyguladığı yöntemle arayan Köse de derin anlamlı sözleriyle Ese'yi sınamaktadır. Köse'nin sözlerine anlam veremeyen Ese ile arasında kişi- kişi çatışmasının yaşandığı görülmektedir. Her iki çatışma da Ese'nin kızı tarafından çözülmektedir. Önce Köse'nin babasına söylediklerini açıklayan kız, ardından Türkmen Beyi'nin sözlerinin anlamına ulaşmıştır. Çatışmanın akıl ile çözüldüğü görülmektedir. Çatışma yaşayan kişilerin iyi kötü, doğru yanlış gibi kutuplara ayrılmamasının masalın karakter gelişimini olumlu bir şekilde desteklediği düşünülmektedir.

4.3.7. Ak Gün Kara Gün Masalında Karakterlerin Gelişimi

4.3.7.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 10

Ak Gün Kara Gün masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Tüyübozuk, Allahverdioğlu'nun karısı, Seloğlu, Kurdoğlu, kuşlar, çoban, kervanbaşı, Kafdağı'nın ardındaki adam, subaşı, ak sakallı vezirler kapalı karakter özelliği göstermektedir.	Allahverdioğlu açık karakter özelliği göstermektedir.	Allahverdioğlu'nun zenginliğini ve ailesini yitirmesi, sonrasında ailesine ve güce kavuşması ona devingen karakter özelliği kazandırmaktadır. Tüyübozuk'un da başarısız olması ve cezalandırılması devingen karakter özelliği taşıdığını göstermektedir.	Diğer karakterler durağandır.

Tablo 10'a bakıldığında baş karakter dışındaki karakterlerin kapalı karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Masaldaki karakter kadrosunun incelenen diğer masalların karakter kadrosuna göre daha kalabalık olduğu tespit edilmiştir. Bu durum masalın yapı bakımından da

incelenen diğer masallardan daha uzun olmasından kaynaklanmaktadır. Kapalı karakterlerden Tüyübozuk, Allahverdioğlu'nun karısı, Seloğlu ve Kurdoğlu'nun olay örgüsünün merkezinde yer aldıkları görülmektedir. Çoban, kervanbaşı, Kafdağı'nın ardındaki adam, subaşı, ak sakallı vezirler ve kuşların ise olayların gelişmesinde, hareketliliğin devam etmesinde rol üstlenen kapalı karakterler olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel ve kişisel özelliklerinden bahsedilmeden yüzeysel bir şekilde ele alınan karakterlerin bazıları engelleyen, bazıları yardım eden konumunda karşımıza çıkmaktadır.

Kapalı karakterlerden Tüyübozuk'un hilekâr bir tip olduğu görülmektedir. Masalda kötü biri olma yönüyle ele alınmaktadır:

"O memlekette Tüyübozuk derler, bir bezirgân varmış. Dört paralık adammış ama allem edip kallem etmiş, yedi dereden su getirip yedi tepede çevirmediği dolap kalmamış. Vay geldi onun dolabına düşenlere… İnsanın kanını, iliğini emer, iflahını kesermiş…" (Güney, 2019, s. 347).

"Kim demiş ki koca öküz düş görmez diye; bu Tüyübozuk'un da gözü, Allahverdioğlu'nun karısındaymış. Gel zaman git zaman, adam varını yoğunu kaybedip de geçim derdine düşünce Tüyübozuk'un ekmeğine bir dilim yağ sürülmüş." (Güney, 2019, s. 347).

Allahverdioğlu'nun karısı, kocasına ve çocuklarına sadık biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüyübozuk'un onu kaçırmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen gönlünü kazanamadığı belirtilmektedir:

"Tüyübozuk hatuncuğu dağa kaldırdıktan sonra kâh esmiş kâh tozmuş ama yel kayadan ne koparır? Bir tüyüne bile dokunamamış. Bakmış ki ölüm bile ona bal şerbetinden daha tatlı geliyor. O zaman işi tatlılığa döküp her yorulduğu yere bir han yapmış; "Acep gönlünü elde edebilir miyim?" diye ama gönül dediğin bir sarp kale, kolay kolay elde edilir mi, hele evi ocağı gözünde tüten bu hatuncuğun gönlü gibi olursa…" (Güney, 2019, s. 352).

Kurdoğlu ve Seloğlu, Allahverdioğlu'nun öldüğü sandığı çocuklarıdır. Seloğlu'nu çoban, Kurduoğlu'nu oduncular kurtarmıştır. İki kardeşin karakullukçu olarak masalın ilerleyen bölümlerinde karşılaştıkları ve kardeş olduklarını anladıkları görülmektedir. Karşılıklı konuşmalarla başlarından geçenler karakterlerin ağzından anlatılmaktadır.

Masalın baş kahramanı olan Allahverdioğlu'nun açık karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Olayların merkezinde Allahverdioğlu bulunmaktadır. Masalın başında Allahverdioğlu'nun nasıl biri olduğundan şu şekilde bahsedilmektedir:

"… Memleketin birinde 'Allahverdioğlu' derler biri varmış. Eloğlu yakıştırmış da söylemiş doğrusunu, ne muradı varsa vermiş Allah. Ektiği yeşermiş, diktiği gövermiş, toprak

diye avuçladığı altın olmuş... Gayrı mal çok, maşat çok; elden günden bitecek dert yok mihnet yok; ne yapsın adam? Dil bedestenine gidip de baha bilmezlere cevahir satacak değil ya; eller oturup çene yarıştırırken o, daldan dala şahin uçurur, ömrünü gününü av peşinde geçirirmiş..." (Güney, 2019, s. 344).

Baş karakter olan Allahverdioğlu'nun masal boyunca geçirdiği değişimler devingen karakter özelliği taşıdığını göstermektedir. Ak Gün Kara Gün adını taşıyan masalda baş karakterin de yaşadığı değişimlerin ak ve kara olarak ikiye ayrıldığı tespit edilmiştir. Masalın başında Allahverdioğlu zengin biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Avcılık yaptığı bir gün bilmeden bir kuşun yuvasını dağıttığından dolayı başında kara bulutlar eser. Allahverdioğlu, kuştan derdin erinde gelmesini isteyince önce malını mülkünü kaybeder, sonra karısını Tüyübozuk kaçırır. Çocuklarıyla birlikte karısını aramaya çıkan Allahverdioğlu'nun bir çocuğunu sular, diğer çocuğunu kara kurt alır. Bu bölümün Allahverdioğlu ve ailesinin kara günlerini simgelediği görülmektedir. Masalın devamında Allahverdioğlu'nun karısı hâlâ Tüyübozuk'un elindeyken, Tüyübozuk'un kapıya gözetlemesi için tuttuğu karakullukçular Allahverdioğlu'nun öldüğü sandığı oğulları çıkar. Anne ve oğullarının böylece birbirine kavuştuğu görülmektedir. Tüyübozuk ise karakullukçuları padişaha şikâyet eder. Allahverdioğlu bu bölümde padişah olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümün ise hem ailesine hem de zenginliğe tekrar kavuşan Allahverdioğlu'nun ak günlerini simgelediği görülmektedir.

Tüyübozuk'un planlarının ortaya çıkması ve ailenin tekrar bir araya gelmesiyle başarısızlığa uğradığı tespit edilmiştir. Tüyübozuk'un başarısızlığa uğraması karaktere devingen özellik katmaktadır:

"Tüyübozuk akı karayı yitirip kırk katırı mı, kırk satırı mı düşünürken öte yanda da vurmuş davullar gümbür gümbür!.." (Güney, 2019, s. 356).

Masaldaki diğer kapalı karakterlerin durağan karakter özelliği gösterdikleri tespit edilmiştir. Karakterlerin bir kısmı hakkında okura fiziksel ya da kişisel özelliklerine dair tanıtıcı bir bilgi verilmediği görülmektedir. Allahverdioğlu'nun karısının her zaman ailesine sadık olduğu, Tüyübozuk'a hiçbir zaman yakınlık göstermemesi davranışlarında tutarlılığı ve durağanlığı göstermektedir. Tüyübozuk'un masal boyunca kötülük yapmaktan vazgeçmemesi ve pişman olmaması da onun davranışları yönünden durağan karakter özelliği taşıdığını belirtmektedir.

4.3.7.2. Karakterlerin Doğallığı

Masalın padişah, bey, bezirgân, karakullukçu gibi çocuk okurun gündelik yaşantısında ve çevresinde karşılığı bulunmayan karakterlerden oluştuğu görülmektedir. İşlenen konunun

aile güvenliğinin sarsılmasını esas alan dramatik bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Bir erkeğin başkasının eşini kaçırması, çocukların birini kurdun diğerini suyun kapması gibi olayların çocuk okurlarda travmalar oluşmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Masalın çocuk okurları eğlendiren, hoşça vakit geçirmesini sağlayan bir yapıda olmaması ve karakterlerin gündelik yaşantıdan seçilmemesinden dolayı karakterlerin doğal olmadığı düşünülmektedir.

4.3.7.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda kişi- kişi ve kişi- doğa çatışmasının yaşandığı görülmektedir. Masaldaki kurgunun başlangıcını Allahverdioğlu ve kuş arasındaki çatışmanın oluşturduğu tespit edilmiştir. Avcılıkla uğraşan Allahverdioğlu'nun bilmeden yuvasını dağıttığı kuş, Allahverdioğlu ve ailesinin yaşayacağı kötü günlerin nedeni ve habercisi olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Huuu, Allahverdioğlu! Üstünde bir kara bulut dolaşıyor, er geç başına bir gelecek var; erinde mi gelsin, gecinde mi?" (Güney, 2019, s. 345).

Olay örgüsünün devamlılığını sağlayan ikinci çatışma ise Allahverdioğlu ile Tüyübozuk arasında yaşanmaktadır. Tüyübozuk'un kötü ve hilekâr bir karakter olduğu görülmektedir. Allahverdioğlu ise iyi karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışmanın iyi kötü kutuplarına ayrılarak oluşturulması ve bu karakterlerin idealize edilmiş olmasının çatışmanın zayıflamasına neden olduğu düşünülmektedir:

"Tüyübozuk, adamcağızı Kafdağı'na yolladıktan sonra, karısının sağına geçmiş, soluna geçmiş; hatuncuğu yoldan çıkarmak için her yolsuzluğu ele almış ama bir teline bile dokunamayınca büsbütün gözleri dönmüş ve gecenin birinde elini kolunu bağlayıp bir atın terkisine atmış." (Güney, 2019, s. 351).

Çatışmaların çözümü rastlantılar yardımıyla gerçekleşmektedir. Çözümlerin akılcı değil de rastlantılara dayanmasının çatışma unsurunu zayıflattığı söylenebilir. Allahverdioğlu'nun tesadüfen padişah olması, erinde istediği kara günlerin bittiğini göstermektedir.

Tüyübozuk'un kapıya gözetlemeleri için tuttuğu iki karakullukçunun kardeş oldukları anlaşılmıştır. Karakullukçuların konuşmalarını duyan Allahverdioğlu'nun karısının da çocuklarıyla kavuşmasının tesadüfen gerçekleştiği görülmektedir. Anne ve oğullarını sarılarak gören Tüyübozuk bundan kötü anlamlar çıkarınca karakullukçuları şikâyet etmek üzere padişaha gitmiştir. Padişahın Allahverdioğlu çıkmasıyla Tüyübozuk ve Allahverdioğlu arasındaki çatışmanın son bulduğu ve ailenin tekrar kavuştuğu görülmektedir:

"Huuu, Allahverdioğlu! Kara gün kararıp kalmaz, gün üstüne gün doğacak başına, hele bir başını kaldır da karşına bak, karşına!" (Güney, 2019, s. 356).

4.3.8. Perili El Masalında Karakter Gelişimi

4.3.8.1. Karakterlerin Geliştirilmesi

Tablo 11

Perili El masalında yer alan karakterlerin gelişimi

Kapalı	Açık	Devingen	Durağan
Gül Kız'ın annesi, babası, kocası, nur yüzlü hatuncuk ve on peri kapalı karakter özelliği göstermektedir.	Masalın baş kahramanı Gül Kız açık karakterdir. Gül Kız'ın evlenmeden önce ve evlendikten sonra nasıl bir hayatı olduğundan bahsedilmiştir.	Gül Kız devingen bir karakterdir. Evlenmeden önce el bebek gül bebek büyütülmüş ve varlıklı bir ailedeyken annesi ve babasını kaybedince hayatı değişmiştir.	Gül Kız ve kocası dışındaki karakterler durağan karakter özelliği göstermektedir.

Tablo 11'e bakıldığında masaldaki karakterlerin çoğunun kapalı karakter özelliği gösterdiği görülmektedir. Kapalı karakterlerin baş kahramana yardım ettikleri tespit edilmiştir. Masalda Gül Kız'ın annesini ve babasını kaybettikten sonra evlenmesi, evliliğinde yaşadığı sorunlar ve bu sorunların nur yüzlü hatuncuk ve on peri ile çözümlenmesi anlatılmaktadır. Nur yüzlü hatuncuk dışındaki kapalı karakterlerden sadece bahsedilirken, nur yüzlü hatuncuğun Gül Kız ile karşılıklı konuşturulduğu tespit edilmiştir. Anne ve babanın kızlarına verdiği önem *"Anası babası gözlerini gözünden ayırmaz, ellerini sıcak sudan soğuğa vurdurmazlarmış ama feleğin gözü kör olsun, daha bir bülbül gelip de dalına konmadan ecel gelip kapılarını çalmış." (Güney, 2019, s. 126)* ve annesinin yardımsever biri olduğundan *"Bereket versin ki sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!" (Güney, 2019, s. 128)* sözleriyle bahsedilmektedir. Nur yüzlü hatuncuk getirdiği hamarat perilerle Gül Kız'ın evliliğini kurtaran bir yardımcı karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Perilerin de sadece hamaratlık özelliğiyle tasvir edildiği görülmektedir:

"Gördün ya bunları kızım, bu on perinin onu da birbirinden işgüzardır. Bir var ki ele güne görünmeye gelmez bunlar! Ben şimdi okuyup, üfleyip her birini bir parmağına saklayacağım senin… Hangi vakit hangisine bir iş yaptırmak istersen o parmağını şöyle bir kımıldat, dahasına karışma! Doğrusu hamarat mı dedin, hamarattır bunlar; öyle işsiz, güçsüz durup dururlarsa can sıkıntısından çekilip giderler de haberin bile olmaz. İyisi mi

parmaklarını avucunun içinde hapsedeceğine, gece gündüz deme, çalıştır onları; bu perilerin neyin nesi olduğunu o zaman anlayacaksın." (Güney, 2019, s. 131).

Masalın baş kahramanı olan Gül Kız açık karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Gül Kız olay örgüsünün temelinde yer almaktadır. Karakterin karşılıklı konuşmalarına, monologlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Gül Kız masal boyunca yaşadığı değişimlerle de devingen karakter özelliği taşımaktadır. Gül Kız'ın varlıklı bir ailedeyken varlıklı olmayan bir adamla evlenmesi, elinden bir iş gelmediği için komşuları ve kocasının olumsuz tavırlarının on perinin yardımıyla masalın sonunda değişmesi ve Gül Kız'ın benimsenmesi yaşantısında geçirdiği değişimler olarak tespit edilmiştir. Okurun özdeşleşmesi için oluşturulan Gül Kız karakteri ile evlilikte kadına düşen görevlerin ne olduğu anlatılmaktadır. Aynı zamanda anne babaların çocuklarını özellikle kız çocuklarını nasıl yetiştirmesi gerektiğine yönelik mesajlar da açık karakter yoluyla okura sunulmaktadır:

"Varlı vakitli bir evin yarlı yakışıklı bir kızı varmış, dil ile tarif edilmez ki edeyim. Güle benziyormuş allar içinde, serviye benziyormuş dallar içinde, acaba insan bakmaya kıyar mı ki? Anası babası gözlerini gözünden ayırmaz, ellerini sıcaktan soğuğa vurdurmazlarmış…" (Güney, 2019, s. 126).

"Gelgelelim Gül Kız el üstünde büyütüldüğü için ömründe ne ocak başı görmüş ne tandır aşı… Ne elleri işe varıyormuş ne parmakları dikişe…" (Güney, 2019, s. 128).

Gül Kız'ın kocasının da Gül Kız'a karşı tutumlarında yaşadığı değişimler sonucunda devingen karakter özelliği taşıdığı görülmektedir:

"İyi ama güzellik dediğin peynir ekmekle yenmez ki… Son sonu, o da alnını kırıştırıp yüzünü kızartmaya başlamış." (Güney, 2019, s. 128).

"İlahi, evimin gülü, ocağımın bülbülü! Elin kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun, gayrı evimiz eve benzeyip ocağımızın tadı tuzu yerine geldi." (Güney, 2019, s. 132).

4.3.8.2. Karakterlerin Doğallığı

Masalda konu olarak toplumsal bir olgu olan evlilik işlenmektedir. Masalın konusu gereği çocuklardan çok yetişkinlere uygun olduğu düşünülmektedir. Çocukların kahramanları kendi yaşıtları olan, gündelik yaşantılarından izler taşıyan, eğlenceli konuları içeren eserleri okudukları bilinmektedir. Evlilikte toplumun kadından beklediği görevler, anne babaların kız çocuklarını yetiştirirken dikkat etmesi gereken unsurlar gibi mesajların çocuk dünyasına ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygun olmadığı söylenebilir. Bu durumun da okurun karakterlerle özdeşim kurmasını zayıflatacağı ve karakterlerin doğallıktan uzaklaşmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

4.3.8.3. Karakterlerin Yaşadığı Çatışmalar

Masalda kişi- toplum çatışmasına bağlı olarak kişi- kişi çatışmasının yaşandığı görülmektedir. Masaldaki çatışmanın temelini Gül Kız'ın evliliğinde kendisinden beklenen görevleri yapamaması üzerine önce komşularından sonra kocasından tepki görmesinin oluşturduğu tespit edilmiştir:

"Ocaklar is bağlamış süpürülmeye süpürülmeye… Örümcekler ağ bağlamış silinmeye silinmeye… Hasılıkelam evin yüzüne bakılmaz olmuş. Eee, evin yüzüne bakılmazsa bu evi çekip çevirenin yüzüne bakılır mı, gül değil, isterse gülden gönüllü olsun… Konu komşu çoktan ayağını kesmiş ya kocası ne yapsın? Evin dirliği, düzeni bozulmasın diye yağlı yavan dememiş, katlanacağı kadar katlanmış, bir güne bir gün ağzını açıp da karısına bir çift söz dokundurmamış. İyi ama güzellik dediğin peynir ekmekle yenmez ki… Son sonu, o da alnını kırıştırıp yüzünü kızartmaya başlamış." (Güney, 2019, s. 128).

Ev içindeki işlerden yalnızca kadının sorumlu tutulması, komşularının ya da kocasının yardımcı olup işleri ve yemek yapmayı öğretmek yerine Gül Kız'ı benimsemediklerini gösteren tepkilerinin çatışmayı zayıflatan unsurlar olduğu düşünülmektedir. Nur yüzlü hatuncuğun ve masalın sonunda Gül Kız'ın kocasının sözlerinde kadının evindeki düzenin hem kendisinin hem kocasının yüzünü ağarttığı belirtilmektedir. Günümüz modern çağı düşünüldüğünde geleneksel bir bakış açısıyla ele alınan bu yaklaşımın doğru olmadığı düşünülmektedir:

"Anan rahmetli, seni gül yerine koyup da göğsünde taşıyacağına, önüne iş verip de parmaklarını işletseydi ellerin her işe yatardı şimdi. Sen de evini, ocağını gül gibi yapar; kendi yüzünü de ağartırdın, kocanın yüzünü de…" (Güney, 2019, s. 128).

"İlahi, evimin gülü, ocağımın bülbülü! Elin kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun, gayrı evimiz eve benzeyip ocağımızın tadı tuzu yerine geldi." (Güney, 2019, s. 132).

4.5. Çalışmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın beşinci alt problemi "Geleneksel masal anlatılarının dil ve anlatım özellikleri nasıldır?" olup bu doğrultuda kitaptan seçilen sekiz masalın *"Anlaşılır bir dil kullanılmıştır.", "Anlatım durudur.", "Anlatım yalındır.", "Türkçenin söz varlığını ve anlatım gücünü yansıtmaktadır.", "Kip ve anlatıcı konunun inandırıcılığını desteklemektedir.", "Cümleler söz dizimsel açıdan uyumludur."* alt kategorilerine göre genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Masallarda genel olarak açık, anlaşılır, duru ve yalın bir dil kullanıldığı söylenebilir. Aynı zamanda sözlü kültürü yansıtan geleneksel yapıları dolayısıyla masallarda samimi bir üslubun yer aldığı tespit edilmiştir:

"Derdini söylemeyen derman bulamaz. Ne derdin, kederin var? Yanlış bir dala taş atan mı oldu, bir komşu kapısına yan gözle bakan mı? N'oldu, ne hâl oldu size?" (Güney, 2019, s. 149).

"Allah'tan olacak, bir de bakmış ki ne görsün? Üç kuş, üçü de ak kuş, başının üstünde dönüp dolanıyor! Hemen kollarını açmış ama hiçbiri gelip de dalına konmamış, döndükçe dönmüşler başında…" (Güney, 2019, s.79).

Masalların başlangıcında Türkçenin anlatım gücünü ve zenginliğini yansıtan, çocukların okurken eğlenmelerine ve konuşma becerilerine katkıda bulunacak tekerlemeler yer almaktadır:

"Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer top oynarken eski harman içinde… Yuvarlandım, yumak oldum; toparlandım, toprak oldum; toprak evde buldum kazı… Kazı hancıya verdim, hancı bana mazı verdi… Mazıyı avcıya verdim, avcı bana tazı verdi… Tazıyı çobana verdim, çoban bana kuzu verdi… Kuzuyu kâtibe verdim, kâtip bana yazı verdi… Yazıyı dervişe verdim, derviş bana sazı verdi… Kimseye vermem bu sazı, ben çalarım bazı bazı, dinle benden, ince telden, söyleşelim tatlı dilden…" (Güney, 2019, s. 113).

Masallarda deyim ve atasözlerinin sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Çocuk okurların Türkçenin anlatım gücünü ve zenginliğini yansıtan deyim ve atasözlerinin örnekleriyle karşılaşmasının söz varlıklarının gelişmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Söz sanatlarından özellikle benzetme sanatının örnekleri incelenen masallarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle çocukların kahramanları zihinlerinde canlandırmaları kolaylaşmakta ve hayal dünyalarının gelişmesine katkıda bulunulmaktadır.

"*Pınar başları tekin değildir, derler, bir pir gülmüş yüzüne ve bir peri görünmüş gözüne; serviye benziyormuş dallar içinde, kokuya benziyormuş güller içinde…" (Güney, 2019, s. 93).*

"Bir var ki bacı kardeş ciğerdir, birbirinden ayrılır mı?" (Güney, 2019, s. 77).

"Kuzgun misali üstlerine yürüyerek…" (Güney, 2019, s. 77).

"Hikmetihüda, bu üç kuşun üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış." (Güney, 2019, s. 83).

"Varlı vakitli bir evin yarlı yakışıklı bir kızı varmış, dil ile tarif edilmez ki edeyim. Güle benziyormuş allar içinde, serviye benziyormuş dallar içinde, acaba insan bakmaya kıyar mı ki?" (Güney, 2019, s. 126).

Yukarıdaki alıntıda yakışıklı sözcüğünün kadın için kullanılması dikkati çekmektedir. Günümüzde kullanılışı farklılaşsa da eskiden halk dilinde kadınlar için de yakışıklı sözcüğünün kullanımına örnek bir cümlenin masalda yer aldığı görülmektedir.

Masallar olay ağırlıklı olduğundan dolayı incelenen masalların tümünde öyküleyici anlatım ön plandadır. Masallarda işlenen olayların yüzeysel bir şekilde ele alındığı, kahramanlar, çevre ve olaylarla ilgili detaylara yer verilmediği için betimleyici anlatımın geri planda kaldığı görülmektedir. Farklı anlatım türlerinin özellikle betimleyici anlatımın geri planda kalması masalların bir portre sunmasını engellemekte ve dolayısıyla bu durum masallarda tekdüze bir anlatıma sebep olmaktadır.

Masallarda yer alan cümlelerin sözdizimsel açıdan Türkçenin kurallarına uygun olduğu, cümlelerde yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin doğru kullanıldığı tespit edilmiştir. Cümle yapıları genellikle çocuk okurların anlayacağı düzeyde açık ve anlaşılır sözcükleri içerse de masallarda gündelik hayatta fazla kullanılmayan sözcüklerin bulunduğu cümle yapılarına da rastlanılmıştır:

"*Aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş geçmemiş; nur topu gibi bir oğulları dünyaya gelmiş, gayrı sevinçlerine* ***payan*** *olur mu!" (Güney, 2019, s. 155).*

"Tam kırk gün kırk gece şenlik, ***şadımanlık*** *etmişler; yiyip içip muratlarına ermişler." (Güney, 2019, s. 155).*

"Günlerden bir gün, yine birbirlerine dert yanarken üvey anaları olacak ***uğrun uğrun*** *gelip de kapıyı bacayı dinlemesin mi!" (Güney, 2019, s. 77).*

"Güvendiği dağlara kar yağınca gözlerinden ***süyüm süyüm*** *yaş döküp öyle bir* ***ahuzar*** *etmiş ki bu bahtı kara kız, acep yürek olur da dayanır mı ola?" (Güney, 2019, s. 77).*

"Gayrı vakit, fırsat ***fevt*** *eder mi?" (Güney, 2019, s. 80).*

"Boş gezen pabuç, başa bela getirir diye diye dilimde tüy bitti ya, ne öğüt kâr ediyor ne ***öğendire****; o gene kendi hey heyinde ama n'eylersin, ad benim, ar benim; satılmaz ki satasın, atılmaz ki atasın." (Güney, 2019, s. 88).*

"Malda, ***maşatta*** *gözleri yokmuş ama ahir ömürlerinde olsun, ellerine su dökecek bir evlat verseymiş Allah, dünyalar onların olacakmış." (Güney, 2019, s. 100).*

"... kara toprağı alın teriyle öyle bir yoğurmuşlar, öyle bir yoğurmuşlar ki aldıkları ***gövermiş*** *gelmiş, dedikleri yeşermiş gitmiş, dağda dağ olmuş, bağda da bağ olmuş ya..." (Güney, 2019, s. 380).*

"Yine ***mehanete*** *avuç açmadan kıt kanaat geçinmeye başlamışlar ama felek bunu da çok görmüş onlara..." (Güney, 2019, s. 347).*

*"Kervanımı karşılamaya çıkacağım ama evimde **baha yetmez matahım** var!" (Güney, 2019, s. 352).*

*"Subaşının adamları suyu baştan bozarsa kırk haramiler ne yapmaz ne **hanümanlar** yıkmaz!" (Güney, 2019, s. 353).*

*"... başlarından geçeni **firaklı firaklı** hikâye edince Tüyübozuk'un bir tüyü oynadı mı, oynamadı mı orasını o kadar bilmem ama padişahın alı al, moru mor olmaya başlamış!" (Güney, 2019, s. 354).*

Bir dildeki sözcükleri, söz kalıplarını, deyimleri, özdeyiş ve atasözlerini, dilin kullanımını ve dil estetiğini öğretmek için halk edebiyatı ürünlerinden ve özellikle masallardan yararlanılmaktadır. Aynı zamanda masallarda çocuk okurların kelime hazinesini geliştirebilmek amacıyla bağlamdan yola çıkılarak anlaşılabilen, anlamı bilinmeyen sözcüklere de yer verilebilir. Ancak incelenen masallarda yer alan bazı sözcüklerin gündelik hayatta kullanılmamasından ötürü bağlamdan hareketle anlamının tahmin edilemediği görülmektedir. İncelenen masallarda konu olarak eski yaşamdaki gelenekler, padişah ve şehzade gibi kahramanların hayatları anlatıldığı için günümüzde kullanılmayan sözcük örnekleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Çocuk okurların söz varlığı geliştirilirken masallarda, kullanımı yitirilmiş sözcüklerdense çocuk dünyasına uygun konulara yer veren ve günümüzde daha sık kullanılan sözcüklere yer verilmelidir.

Yazınsal metinlerde bakış açısı, okurların olayların içinde yer almasını ve sürükleyiciliğini etkileyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. "Metinde varlıkları ve nesneleri betimlemek için seçilen bakış açısına odaklayım denir. Anlatıcı (kim konuşuyor) ile odaklayımı (kim görüyor) karıştırmamak gerekir." (Kıran ve Kıran, 2003, s. 104). İncelenen masallarda geçmiş ve geniş zamanın ağırlıklı ve ilahi bakış açısının hâkim olduğu tespit edilmiştir. Böylece kip ve anlatıcının inandırıcılığı sağladığı söylenebilir.

4.6. Çalışmanın Altıncı Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın altıncı alt problemi *"Geleneksel masal anlatıları ile öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak mümkün müdür?"* olup bu doğrultuda P21 becerilerinden *"Öğrenme ve Yenilenme Becerileri", "Yaşam ve Meslek Becerileri"* alt kategorilerine göre sekiz masal sırasıyla incelenmiştir.

4.6.1. Üç Elma Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.1.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Masaldaki kahramanların karşılaştıkları sorunları etkili akıl yürütme becerilerini kullanarak çözmedikleri, rastlantılar sonucu mistik ögelerin yardımıyla sorunların çözüldükleri görülmektedir. Bu durumun çocuk okurları kaderciliğe yönlendirebileceği söylenebilir. Masalda padişahın karısının bahçeye sitemi üzerine ağacın dile geldiği ve bu sayede sorunun çözümünü söylediği görülmektedir:

"Bu söz üstüne, utancından koca bir ağacın dili tutulmuş ama hikmetihüda, kuru ağacın biri, lisanıhâl ile:

'İnsan bacı!' demiş, 'Derdini biliyorum, dağ olsa dayanamaz; eski hâlim olsaydı sana öyle bir elma verirdim, öyle bir elma verirdim ki ne muradın varsa yerini alırdı ama hani bende o dal, hani dalımda o elma? Padişahın öfkelenip de her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım, bir filizcikten geri, kalmadı yeşilim alım… Şimdi, sabretmesini biliyorsan üstümdeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim veremediğimi o verir sana. Adam sen de, deme; vereceği elma murat elmasıdır. Yarısını sen ye, yarısını padişaha yedir. Dilerim Allah, her ne muradın varsa veriri inşallah!' demiş." (Güney, 2019, s. 154).

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yalnızca iletişim ve iş birliği becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Masallarda padişahlar gücün ve otoritenin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Otorite sahibi olduklarından dolayı halk, padişahın kulları olarak görülmektedir. Padişah emreden, hüküm veren kişi konumundadır. Bu masalda ise padişahın otoritesine rağmen gün geçirmiş adamla iletişim kurması, derdini paylaşması ve ondan akıl almasının etkili iletişim kurma becerisine örnek olduğu düşünülmektedir.

4.6.1.2. Yaşam ve Meslek Becerileri

Masalda yaşam ve meslek becerilerinden esneklik ve uyum, girişimcilik ve özyönelim, sosyal ve kültürlerarası yetkinlik, üretkenlik ve hesap verilebilirlik becerilerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Yalnızca liderlik ve sorumluluk becerisine yer verildiği görülmektedir. Padişahın davranışlarıyla iyi bir yönetici olduğundan bahsedilmesi ve benzerlerinden bu iyi yönleriyle ayrılması, iyi bir önder olduğunun belirtilmesi liderlik ve sorumluluk becerisi kapsamında değerlendirilmektedir:

"… Memleketin birinde bir padişah varmış. Ötekiler gibi tacın tahtın delisi değil, o soydan gelenlerin iyisi mi dedim iyisi imiş. Memleketi öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş, öyle bir

dirlik düzenliğe kavuşturmuş ki hangi kırk haramiler, hangi kapı ardı bezirgânları… Ne devler top oynayabilir ne cinler cirit atabilirmiş. Herkes kendi işinde, kendi aşında; kendi toprağında, kendi taşında ekeceğini eker, dikeceğini diker; güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp gidermiş." (Güney, 2019, s. 148).

4.6.2. Sedef Bacı Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.2.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Üvey annenin yaptığı büyüyle Sedef Kız'ın erkek kardeşleri birer kuşa dönüşmüştür. Sedef Kız'ın kardeşlerini bu büyüden kurtarmasının mistik ögelerin yardımıyla, rastlantısal bir şekilde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Karakterin karşılaştığı soruna eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini kullanmadan çözüm bulduğu görülmektedir. Masalın olağanüstü yapısından kaynaklanan düşsel ögelerin varlığı çocuk okurların hayal dünyasını besleyecek nitelikleri barındırsa da karakterlerin yaratıcı düşünme becerilerini kullanarak olay örgüsünün ilerlemesinde etkili oldukları ve karşılaşılan engellerin düşünme becerilerinin kullanılarak çözüldüğü herhangi bir duruma rastlanılmamıştır:

"İnsan, ne hülya ile yatarsa o rüya ile uyanır derler… Önce yedilerden mi, kırklardan mı biri görünmüş Sedef Kız'ın gözüne:

'Kızım!' demiş, 'Ayrık otundan birer gömlek örer de giydirirsen kardeşlerine, evvelallah büyüleri bozulur, yine insan olup insan içine çıkarlar ama bir var ki bunları örüp bitirinceye kadar kimseyle dünya kelamı etmeyeceksin. Haydi şimdi, anla, dinle, güveniyorsan başla!" (Güney, 2019, s. 80).

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yalnızca iletişim ve iş birliği becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Sedef Kız ve kardeşleri arasındaki sevgi ve kardeşlik bağının çocuk okurlara olumlu mesajlar verdiği görülmektedir. Sedef Kız'ın kardeşlerini büyüden kurtarmak için fedakârlıkta bulunduğu ve büyücü sanıldığından dolayı ölüm cezası almasına rağmen kardeşlerinin kurtulması adına konuşmadığı görülmektedir:

"Bu kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerde mesken tutup da ne yapacağız? Bu dağın ötesinde bir göl, gölün ortasında bir ada, adanın ortasında da bir oda var, çam kokularıyla örülmüş, kuş sesleriyle döşenmiş bir oda; insan değme saraylara değişmez onu. Gün doğunca seni kanatlarımıza alıp oraya götürsek nasıl olur? Dağda belde seni bir yardan atarız diye korkma sakın; bindiğin kanat, kardeş kanadıdır, üvey ana parmağı değil!" (Güney, 2019, s. 80).

Masalın sonunda Sedef Kız'ın kardeşleri cellatbaşını oyalamaya çalışırken Sedef Kız da gömlekleri bitirmeye çalışmaktadır. Kardeşlerin karşılaştıkları engeli iş birliği ile aşmaları olumlu bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Cellatbaşı, son vasiyetini sormuş kızın. Yine bir ses çıkarmamış dilinden… 'Vaktine hazır ol!' demiş, yine örgüsünü bırakmamış elinden… Derken derken üç kuş gelip başının üstünde dönmeye başlamış. Cellatbaşı akı karayı yitirip ne yapıp yakıştıracağını düşünür dururken Sedef Kız da gömleklerini örüp bitirmiş ve tutup bunları, bir bir kuşların üstüne atmış. Hikmetihüda, bu üç kuşun üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış. Görenler bunu da büyü mü sanmış, ne sanmışlarsa parmakları ağızlarında kalmış." (Güney, 2019, s. 83).

4.6.2.2. Yaşam ve Meslek Becerileri

Masalda yaşam ve meslek becerilerinden girişimcilik ve özyönelim ile liderlik ve sorumluluk becerilerine yer verildiği tespit edilmiştir. Sedef Kız'ın kardeşlerini bulmak için cesur davranıp onları aramaya çıkması ve zamana karşı ayrık otundan gömleklerini örme hedefini gerçekleştirmeye çalışması girişimcilik ve özyönelim becerilerinin örnekleri olarak değerlendirilmektedir:

"Ya dağ dağ dolaşır bulurum ya da araya araya yollarında ölürüm, dünyaya geldim de ne buldum sanki, demiş ve o gece sular uyurken bir fedai başını alıp yollara düşmüş." (Güney, 2019, s. 77).

"Sedef Kız uyanmış, rüyasına inanmış. Gayrı vakit, fırsat fevt eder mi? Kardeşleri uçup gidince, o da tutam tutam ayrık otu toplayıp birim birim gömlekleri örmeye başlamış." (Güney, 2019, s. 80).

"Hemen çağırıp sorgu suale çekmişler ama biçare kız, ne örgüsünü bırakmış elinden ne de bir kelam çıkmış dilinden; her sorulan bir damla yaş olmuş gözünde…" (Güney, 2019, s. 81).

Sedef Kız'ın şehzadeyle düğününün kurulmasına ve ölümüne karar verilmesine rağmen kardeşlerine karşı sorumluluğunu yerine getirmek için çabaladığı görülmektedir. Bu durum liderlik ve sorumluluk becerisine örnek olarak gösterilebilir:

"Daha o akşam davullar dövülmüş, düğünleri kurulmuş ama gelgelelim Sedef Kız, ne allar giymiş yeşil üstüne ne kınalar koymuş sedef üstüne. İlmek üstüne ilmek atıp gömlek üstüne gömlek örmüş; bir gün olur rüyalarım çıkarsa diye…" (Güney, 2019, s. 81).

"Cellatbaşı, son vasiyetini sormuş kızın. Yine bir ses çıkarmamış dilinden… 'Vaktine hazır ol!' demiş, yine örgüsünü bırakmamış elinden…" (Güney, 2019, s. 83).

Masalda esneklik ve uyum, sosyal ve kültürlerarası yetkinlik ile üretkenlik ve hesap verebilirlik becerilerine ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

4.6.3. Gelincik Günü Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.3.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinin tümüne Koca Nine karakterinin davranışlarında yer verildiği tespit edilmiştir. Koca Nine karakterinin yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve iş birliği becerilerinin tümünü kullanan bir karakter olduğu görülmektedir. Koca Nine'nin, şehzadenin derdini öğrenmek amacıyla etkili akıl yürüterek bulduğu yaratıcı çözüm sayesinde etkili iletişim becerilerini de kullanarak başarıya ulaştığı tespit edilmiştir.

Koca Nine halktan birinin yaklaşmasının yasak olduğu saray kapısının önünde şehzadenin dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Şehzadenin dikkatini çekmeyi başaran Koca Nine'nin şehzadenin derdini öğrenebilmek için bir olay kurguladığı görülmektedir:

"Analar ana olacağına, taş doğursalardı! Olmaz olası bir oğlum var, avarenin biri; yazı kuşu, yaban taşı… Kapıdan bir çıktı mı evin yolunu unutuyor. Gayrı şu düğün senin, bu dernek benim; konanı kondurup göçeni göçürüyor. Boş gezen pabuç, başa bela getirir diye diye dilimde tüy bitti ya, ne öğüt kâr ediyor ne öğrendire; o gene kendi hey heyinde ama n'eylersin, ad benim, ar benim; satılmaz ki satasın, atılmaz ki atasın. Neyse, sabrını tüketmeyim oğul, saçımı başımı bir yolsuzun yolunda ağarttığımı bilenlerden biri, yaşıma başıma acıdı da 'Koca Nine!' dedi. 'Ebeden dededen kalma bir devadır; dünyasına küsmüş birini bulur da kan alacak damarından yedi damla kan alır, yedi sabah bal şerbetine katar da içirirsen oğluna, yetmiş iki damarından bir damarı ona çeker, yetmiş iki günde bir olsun, dizini kırar da dizinin dibinde oturur.' Ha işte oğul, verdikleri bu sağlık üstüne dört bir yanı aradım, taradım ya bulamadım senden gayrı birini. Şimdi, dilim varmıyor ama yedi damla kan verirsen bana, yedi yol Kâbe'ye gitmiş gibi olursun." (Güney, 2019, s. 91).

Koca Nine'nin şehzade ile planı ve hazır cevapları sayesinde iletişim kurmayı başardığı ve şehzadenin rüyasında bir kıza âşık olduğunu ve bu yüzden dertlendiğini öğrendiği görülmektedir:

"İlahi Koca Nine, benim dünyama küsmüş bir adam olduğumu ne biliyorsun, diye sormasın mı! Kocakarı, hemen taşı gediğine koyacak zamanı bulup:

'A yiğidin genci, ben adamı gözünden tanırım; dünyasına küsmüş biri olmasan şu kafesin ardında tek başına oturur musun, böylesi günde bağlasalar durmaz insan, Gelincik Günü bugün! Şimdi iğne atsan yere düşmez, kum gibi kaynıyordur orası. Saklayacak ne var

sanki; küsmesine dünyaya küsmüşsün ya nasıl deyim, beyzadelerin giydiği atlas, atlasa iğne batmaz, batmaz ama gani gönüllülük eder de yedi damla kanı çok görmezsen bana, ben de yedi gün, yedi gece dua ederim; belki Allah bir gönül barışıklığı verir sana.' demiş, daha da ne iğneli laflar etmişse bülbül gibi söylemiş onu." (Güney, 2019, s. 91-93).

Koca Nine'nin dert sahibi olduğunu belirtip şehzadenin derdini öğrenmeye çalışması yaratıcı bir fikir olsa da yedi damla kanın alınıp yedi sabah bal şerbetine katılarak içilmesi çocuk okurları batıl inançlara ve düşüncelere yöneltebileceği bakımından olumsuz bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada Koca Nine'nin bulduğu etkili çözümün, içeriğindeki şiddet içerikli ve batıl düşüncelere sevk edici iletisinden dolayı zayıfladığı söylenebilir. Masal kurgusu içerisinde her ne kadar karakter yaratıcı düşünme ve etkili akıl yürütme becerilerini kullansa da kurguyu zayıflatan ve çocuk edebiyatı ilkelerine uymayan unsurların masalda yer alması, çocuk okurların düşünme becerilerini geliştirmede masalın etkisinin zayıflamasına neden olmaktadır.

4.6.3.2. Yaşam ve Meslek Becerileri

Masalda yaşam ve meslek becerilerinden girişimcilik ve özyönelim ile üretkenlik ve hesap verebilirlik becerilerine yer verildiği tespit edilmiştir. Koca Nine'nin şehzadenin derdini öğrenebilmek amacıyla bir plan yapıp hedefini başarıyla gerçekleştirmesinde bu becerilerin örneklerine rastlanıldığı tespit edilmiştir. Koca Nine'nin saray kapısına yaklaşmasının cesaret alt boyutuyla girişimcilik becerisini yansıttığı görülmektedir:

"Saray bu, kapısının önünden bir kuş bile uçmaz ama o gün bir kocakarı, kellesini koltuğuna mı almış, ne yapmışsa bir aşağı bir yukarı mekik dokumaya başlamış oralarda. Bir, iki derken bey oğlunun canı ağzına gelmiş olacak ki:

'Bre eksik etek!' demiş, 'Başından da mı korkmuyorsun, ne arıyorsun buralarda?' diye bir söz dökülmesin mi ağzından." (Güney, 2019, s. 88).

Masalda esneklik ve uyum, sosyal ve kültürlerarası yetkinlik, liderlik ve sorumluluk becerilerine ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

4.6.4. Hamur Bebek Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.4.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yaratıcı düşünme becerisine masalın olağanüstü yapısı göz önüne alındığında yer verildiği tespit edilmiştir. Bebekleri olmayan bir ailenin hamurdan bebek yapma fikri yaratıcı düşünme kapsamında değerlendirilse de etkili bir

akıl yürütme sonucunda gerçekleşmeyen bu fikir, masalda eleştirel düşünme ve problem çözme becerisinin işlenişinde yetersiz kalındığını göstermektedir. Masalda iletişim ve iş birliği becerisine ise yer verilmemiştir.

4.6.4.2. Yaşam ve Meslek Becerileri

Masalda yaşam ve meslek becerilerinden esneklik ve uyum, girişimcilik ve özyönelim, sosyal ve kültürlerarası yetkinlik, üretkenlik ve hesap verilebilirlik becerilerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Yalnızca liderlik ve sorumluluk becerisine yer verildiği görülmektedir. Keloğlan'ın, Hılı ve Dılı'nın oğulları olma isteği ve onlara karşı sorumluluklarını belirtmesi bu kapsamda değerlendirilmiştir:

"Ver elini öpeyim baba, der; öper Hılı'nın elini… Ver elini öpeyim ana, der; öper Dılı'nın eteğini ve oturur dizlerinin dibine. Tanımadınız mı beni, der. Keloğlan derler bana, her evin oğluyum ben! İlle velakin bundan geri bir sizin oğlunuz olacağım, öl dediğiniz yerde ölüp kal dediğiniz yerde kalacağım!" (Güney, 2019, s. 108).

4.6.5. Tasa Kuşu Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.5.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine yer verilmediği tespit edilmiştir. İletişim ve iş birliği becerisine ise yer verildiği görülmektedir. Sülün Kız ve annesinin iş birliği yaparak geçimlerini sağlaması bu kapsamda değerlendirilmiştir:

"İki el bir baş içindir, geçinmeyecek ne başımız var! Ben çulha dokurum, sen gergef işlersin, gül gibi geçinip gideriz..." (Güney, 2019, s. 380).

4.6.5.2. Meslek ve Yaşam Becerileri

Masalda meslek ve yaşam becerilerinden esneklik ve uyum, girişimcilik ve özyönelim, üretkenlik ve hesap verebilirlik becerilerine yer verildiği görülmektedir. Sosyal ve kültürlerarası yetkinlik ile liderlik ve sorumluluk becerilerinin ise yer almadığı tespit edilmiştir.

Sülün Kız ve annesinin evin babasının öldükten sonra geçimlerini sağlamak için hedeflerine uyması, çalışması ve değişen şartlara uyum göstermesi bu kapsamda değerlendirilmiştir:

"… gece dememişler, gündüz dememişler, dokuyacaklarını dokuyup işleyeceklerini işlemişler; gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp bir güne bir gün muhannete

avuç açmamışlar üstelik dişlerinden, tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstünde bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar...” (Güney, 2019, s. 380).

4.6.6. Köse Dağı Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.6.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinin tümüne yer verildiği tespit edilmiştir. Türkmen Beyi’nin seçeceği kâhyayı sınama biçimi ve Köse'nin akıl danışacağı kişiyi bulmak için kullandığı yöntemde yaratıcı düşünme becerisinin örneklerine rastlanılmaktadır. Doğru kişiyi bulmak için her iki karakterin altında derin anlamlar yatan cümlelerin başkaları tarafından anlaşılıp anlaşılmayacağını gözlemlediği görülmektedir.

Türkmen Beyi’nin Köse’yi sınadığı sözler şu şekildedir:

“Sen, özü sözü doğru bir adama benziyorsun ama kâhyalık dediğin kıldan incedir. Otun çöpün dilinden bilmeli, ağızsız dilsizlerin hâlinden anlamalısın ki emeğin boşa gitmesin. Şimdi, yüreğin atıyorsa seni bir sınayacağım. İşte sana bir koyun parası. Bununla beğen, beğendiğin koyunu al; ister ağıla kapa, ister çobana sal. Kırk gün sonra bu koyunun yününden kürk, canından can isterim. Gene de koyunumu diri, paramı geri isterim. Bu sayıp döktüklerimi yerine getirebilirsen gayrı lâmı cimi yok, kâhyalığı avucunda bil.” (Güney, 2019, s. 115-116).

Yaratıcı düşünme becerisi metin içinde karakterin yaratıcı bir çözüm bulmasıyla, metin dışında ise okurların da akıl yürütüp Türkmen Beyi’nin ne demek istediği ve isteklerinin nasıl gerçekleştirilebileceğini düşünmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Masalda “Nitelikli bir çocuk eseri okurda yaratıcı düşünme becerisini nasıl geliştirebilir?” sorusunun başarılı bir örneğinin yer aldığı düşünülmektedir.

Köse de Ese’yi aynı yöntemle sınamaktadır ancak Ese bu sözlerle Köse’nin ne demek istediğini anlamamıştır. Ese’nin kızının söylenenleri etkili bir şekilde dinleyip etkili akıl yürütmesi, masalda eleştirel düşünme ve problem çözme ile iletişim ve iş birliği becerilerinin yer aldığını göstermektedir:

“Haşa akıl öğretmek gibi olmasın ya, bazen bir ima bin mana derler. Senin Köse de öyle üstün akıllı laf etmiş ki bir fındık kabuğuna değil, yedi dünyaya sığmaz ama sen bu kapalı sözlere bir anahtar uyduramamışsın. Yokuşu görünce ‘Yarı yere kadar ben seni taşırım, yarısından sonra da sen beni.’ dedi, öyle mi? Bu sözle o, ‘Biraz ben dereden tepeden bahsederim; biraz da sen, derken, yol yorgunluk duymadan yokuşun başını buluruz.’ demek istemiş, bu bir!” (Güney, 2019, s. 118).

"Ekinleri görünce 'Hepsini yiyip bitirdiniz mi, yoksa daha yiyecek misiniz?' diye mi sordu? Bununla da "Tarlanızdan çıkanları borca harca mı yatıracaksınız, yok yoksa sapı ile, samanı ile hepsi kendi ambarınıza mı girecek?' demek istemiş, bu iki!" (Güney, 2019, s. 118).

"Mezarlığı görünce de 'Bunlar öldü mü, yaşıyor mu?' demesine gelince… Bu daha büyük bir söz! 'Burada yatanların hepsinin adı sanı unutulup gitti mi? Yoksa yaptıkları iyiliklerle, işledikleri işlerle adı kalanlara karışanlar da var mı?" demek istemiş, bu üç!" (Güney, 2019, s. 119).

4.6.6.2. Yaşam ve Meslek Becerileri

Masalda yaşam ve meslek becerilerinden üretkenlik ve hesap verebilirlik becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Türkmen Beyi'nin güvenilir ve işini iyi yapacak bir kâhya bulabilmesi, Köse'nin de Türkmen Beyi'nin sözlerini anlayabilmesi karakterlerin hedeflerini oluşturmaktadır. Karakterlerin hedeflerini gerçekleştirmek adına planlı oldukları tespit edilmiştir. Masalın sonunda Türkmen Beyi'nin sözlerini Ese'nin kızının bulduğunu söyleyen Köse'nin davranışı da sonuçlardan sorumlu olma durumunu örneklendirmektedir:

"Yalana borcum ne! Ben de az çok kaldırım çiğnedim ama doğrusu şu, koyunu diri, parayı geri getirme işine akıl sır erdirememiştim. Adam sen de deyip kulağımın ardına da atamazdım ya bunu. Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp deyip düştüm yollara… Şura senin, bura benim derken köyün birinde Allah, bir kız çıkardı uğruma, meğer her sözün manası onun dilinin ucunda imiş. O söyledi, ben yaptım. Gayrı, kâhyalığı kime istersen ona ver. Ben bu yüzden yeni bir akıl öğrendim ya bu bana yeter!" (Güney, 2019, s. 120).

Köse'nin bu sözlerinde girişimcilik ve özyönelim becerisinin de yer aldığı söylenebilir. Köse'nin hedefine ulaşmak için yollara düşmesi girişimciliğe örnek olsa da masalda Köse'nin kimlerle karşılaştığı, ne kadar zaman geçtiği belirtilmemiştir. Köse'nin karşısına çıkan doğru kişinin Ese olduğu görülmektedir. Bu durumun düşünme becerilerinin kazandırılmasındaki kurguyu zayıflattığı düşünülmektedir:

"Koskoca Bey koyun moyun diye, ayın oyun edecek değil ya, bana bunun da bir yolu yordamı vardır elbet. Velakin bilse bilse o ağızsız dilsizlerin dilinden anlayanlar bilir bunu, deyip köyün yolunu tutmuş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş; derken bir adama rastlamış." (Güney, 2019, s. 116).

Masalda esneklik ve uyum, sosyal ve kültürlerarası yetkinlik ile liderlik ve sorumluluk becerilerinin örneklerine ise rastlanılmamıştır.

4.6.7. Ak Gün Kara Gün Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.7.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Konu ile karakterlerin davranış ve tutumlarına bakıldığında metin içinde öğrenme ve yenilenme becerilerine rastlanılmamaktadır. Karakterlerin karşılaştıkları sorunlara yaratıcı ve etkili akıl yürütme becerilerini kullanarak çözüm bulmadıkları, karşılaştıkları engelleri mistik ögeler ve rastlantılar yoluyla çözdükleri görülmektedir. Kötü olaylar sonucu dağılan aile, rastlantılar yoluyla bir araya gelmektedir. Allahverdioğlu'nun başına talih kuşu konmasından dolayı padişah olması, öldüğü sanılan çocukların kardeş olduklarını bilmeden kulübeyi korumaları, korudukları kulübede annelerinin olması, anne ve oğullarının tesadüfler silsilesi üzerine kavuşmaları, Tüyübozuk'un onları şikâyet ettiği padişahın Allahverdioğlu çıkması gibi rastlantılar sonucunda dağılan ailenin tekrar bir araya geldiği tespit edilmiştir. Metin dışında da okuru aktif kılacak, çözülmesi gereken ögelerin yer almadığı görülmektedir.

Masalda yalnızca iletişim ve iş birliği becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Masalın başında kuşun Allahverdioğlu'na söylediği sözler üzerine, Allahverdioğlu ve eşinin etkili iletişim kurduğu, Allahverdioğlu'nun eşinin sözlerine değer verdiği görülmektedir:

"A evimin direği! Allah, insanı kaptan kaba kor ama sebepsiz sepetsiz değildir elbet. Benim ne bir kulun toprağında dalında gözüm var ne bir dulun yeşilinde alında; kimsenin bir çöpüne el sürmedim, ne verdiyse Allah verdi. Başka ne günahım var ki başımda kara kara bulutlar dolaşıyor, kara kara yeller esiyor, diye inlemiş. Hatuncuk da neye uğradığını bilememiş. Neden sonra kendini toplayıp:

'A yüzümün akı! Bir yazı yazılmaya görsün insanın başına; kadere engel olacak perde yoktur, karşı durulmaz ki duralım. Bari ne verecekse erinde versin Allah. Zira gençlikte başa gelen yaz yağmuruna benzer; yağar, yağar, arkasından gün doğar. Ama kocalıkta bir mihnet çöktü mü, kara kış gibi kararıp kalır başımızda; yine de sen bilirsin, başım yoluna kurban…'

'Doğru hatuncuğum, doğru… Bugüne bugün elimiz, ayağımız tutuyor; gücümüz, kuvvetimiz yerinde… Alnımıza yazılan başımıza gelirse ya dağ olur dayanırız ya dal olur eğiliriz, geçip gider üstümüzden. Allah son günlüğü versin yoksa!' demiş." (Güney, 2019, s. 346).

Allahverdioğlu erinde gelsin cevabından sonra malını mülkünü kaybetmiştir. Eşiyle birlikte bu zorlu günleri atlatmak için iş birliği yaptıkları görülmektedir:

"Öyle ya, iki el bir baş için değil mi? Adamcağız her işe koşmuş, her yüke koşulmuş. Hatuncağız da ellerini saçak etmiş, saçlarını süpürge… Yine mehanete avuç açmadan kıt

kanaat geçinmeye başlamışlar ama felek bunu da çok görmüş onlara…" (Güney, 2019, s. 347).

4.6.7.2. Meslek ve Yaşam Becerileri

Masalda meslek ve yaşam becerilerinden esneklik ve uyum, üretkenlik ve hesap verebilirlik ile liderlik ve sorumluluk becerilerine yer verildiği tespit edilmiştir. Allahverdioğlu'nun başına gelen tüm değişimlere uyum göstermesi ve değişiklikleri kabullenmesi esneklik ve uyum becerisine örnek gösterilebilir. Masalın başında Allahverdioğlu varlıklı biriyken malını mülkünü kaybeder. Ancak Allahverdioğlu'nun bu duruma şikâyet etmediği, çalışmaya ve çabalamaya devam ettiği görülmektedir:

"Öyle ya, iki el bir baş için değil mi? Adamcağız her işe koşmuş, her yüke koşulmuş. Hatuncağız da ellerini saçak etmiş, saçlarını süpürge… Yine mehanete avuç açmadan kıt kanaat geçinmeye başlamışlar ama felek bunu da çok görmüş onlara…" (Güney, 2019, s. 347).

"Allahverdioğlu ayağını taştan esirger mi! Evini barkını bu yolsuza emanet edip yolu tutmuş; yokuşlarda ter dökerek, inişlerde tırnak sökerek varacağı yere varmış, vereceği kğıdı vermiş…" (Güney, 2019, s. 350).

Tüyübozuk'un eşini kaçırması ve çocuklarının öldüğünü düşünmesi üzerine Allahverdioğlu dertleriyle birlikte bir gün padişahı yeni ölmüş memleketin birine gelir. Talih kuşunun onun başına konmasıyla Allahverdioğlu'nun yöneticilik yaptığı görülmektedir:

"Benim derdim bana yeter, tacı tahtı başıma yükleyip de bir dert de siz katmayın, deyip yüzünü öte yana çevirmiş ama ak sakallı vezirler:

'Allah, kullarına kulluklarına göre bir baş verir, seni bize gönderen gönderdi.' deyip de eline eteğine yapışınca istemeye isteme 'Eh!' demiş. O gün bugün tacın tahtın başındaymış. Elinden geldiği kadar da memleketin ağzını yüzünü düzenlemeye çabalıyormuş ama ille harama el uzatanlar oldu mu ne kadıyı bırakıyormuş ne müftüyü…" (Güney, 2019, s. 356).

Ancak Allahverdioğlu'nun karşılaştığı durumlara uyum sağlaması masal içinde kaderciliğin de bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 21. yüzyıl becerileri kapsamında değerlendirilen esneklik ve uyum becerisi değişen koşullara uyum sağlama, karşılaşılan sorunlarla başa çıkma gibi durumlardan oluşmaktadır. Allahverdioğlu ise daha çok kadercilikten dolayı her şeyi kabullenme davranışı sergilemektedir.

Masalda hedefleri için plan yapan Tüyübozuk, hilekâr bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Kötü karakterin aklını kullandığı ve planlı davrandığı, iyi karakterlerin ise saf ve kabullenici karakterler oldukları görülmektedir. Çocuk okurun özdeşim kurması istenilen karakter Allahverdioğlu'dur. Ancak üretkenlik ve hesap verebilirlik becerisini iyi karakterlerin

değil kötü karakterin kullandığı tespit edilmiştir. Tüyübozuk'un, Allahverdioğlu'nun eşini kaçırmak için plan yaptığı ve planı sayesinde başarılı olduğu görülmektedir:

"… Bir gün bu Tüyübozuk, nasıl bir tüyü bozukluk etse beğenirsiniz? Arkası mühür mumlu bir kâğıt verip eline, göndermek istemiş Kafdağı'nın ardında birine…" (Güney, 2019, s. 349.)

"Ay oğul, damdan düşer gibi bir mektup: selam kelam... Başka bir istediği yok ki ne göndereyim? Zaten uzaktan bir merhabamız var onunla... Sakın başından savmış olmak için yokuşuna yormuş olmasın seni?" (Güney, 2019, s. 350).

İyi kötü kutuplaşmasının net bir şekilde ifade edildiği masalda çocuk okurun Tüyübozuk karakteriyle özdeşim kurmak istememesi beklenmektedir. Bundan dolayı üretkenlik ve hesap verebilirlik becerisinin masalda işlevsel bir biçimde ele alınmadığı ve çocuk okurlarda bu becerinin geliştirilmesinde masalın etkisini kaybedeceği düşünülmektedir.

Allahverdioğlu'nun eşini kaçıran Tüyübozuk'un, kadının gönlünü kazanabilmek amacıyla da türlü yöntemlere başvurduğu görülmektedir:

"Tüyübozuk, hatuncuğu dağa kaldırdıktan sonra kâh esmiş kâh tozmuş ama yel kayadan ne koparır? Bir tüyüne bile dokunamamış. Bakmış ki ölüm bile ona bal şerbetinden daha tatlı geliyor. O zaman işi tatlılığa döküp her yorulduğu yere bir han yapmış; 'Acep gönlünü elde edebilir miyim?' diye ama gönül dediğin bir sarp kale, kolay kolay elde edilir mi, hele evi ocağı gözünde tüten bu hatuncuğun gönlü gibi olursa…" (Güney, 2019, s. 352).

"Tüyübozuk, bu defa da muradına eremeyince büsbütün kalbini bozup bir büyü yaptırmayı kurmuş. Bir var ki büyücünün kulübesi yedi köy ötedeymiş. Gidip de onu görecekmiş ama ya hatuncuk kapıyı bacayı açık bulur da kaçıp giderse… Ne tüyü bozuk ki o…" (Güney, 2019, s. 352).

Masalda Allahverdioğlu karakterinin ailesine ve başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi, örnek bir padişah olması, Allahverdioğlu'nun eşinin ailesinin geçimi için destek olması, Tüyübozuk karakteri kendisini kaçırmasına rağmen ailesinden vazgeçmemesi liderlik ve sorumluluk becerisine örnek olarak gösterilebilir:

"Padişah, kimsenin hakkını, kimsede koymazmış ama ille bir eksik eteğe yan gözle bakanlara aman zaman vermezmiş." (Güney, 2019, s. 354).

"Öyle ya, iki el bir baş için değil mi? Adamcağız her işe koşmuş, her yüke koşulmuş. Hatuncağız da ellerini saçak etmiş, saçlarını süpürge… Yine mehanete avuç açmadan kıt kanaat geçinmeye başlamışlar ama felek bunu da çok görmüş onlara…" (Güney, 2019, s. 347).

"O zaman işi tatlılığa döküp her yorulduğu yere bir han yapmış; 'Acep gönlünü elde edebilir miyim?' diye ama gönül dediğin bir sarp kale, kolay kolay elde edilir mi, hele evi ocağı gözünde tüten bu hatuncuğun gönlü gibi olursa…" (Güney, 2019, s. 352).

Masalda girişimcilik ve özyönelim ile sosyal ve kültürlerarası yetkinlik becerilerinin örneklerine ise rastlanılmamıştır.

4.6.8. Perili El Masalında 21. Yüzyıl Becerileri

4.6.8.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri

Masalda öğrenme ve yenilenme becerilerinden hiçbirine yer verilmediği tespit edilmiştir. Masalın baş kahramanı Gül Kız'ın karşılaştığı sorunu etkili bir akıl yürütme ve yaratıcı düşünme süreciyle değil mistik ögelerin yardımıyla çözdüğü görülmektedir. Ev işlerini yapamadığından dolayı eşiyle arası açılan Gül Kız'ın duaları sonucunda nur yüzlü bir hatuncuğun kendisine yardım ettiği belirtilmektedir:

"Bir gün yine böyle ahuvah ederken evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olmuş." (Güney, 2019, s. 128).

"Gördün ya bunları kızım, bu on perinin onu da birbirinden işgüzardır. Bir var ki ele güne görünmeye gelmez bunlar. Ben şimdi okuyup, üfleyip her birini bir parmağına saklayacağım senin… Hangi vakit hangisine bir iş yaptırmak istersen o parmağını şöyle bir kımıldat, dahasına karışma!" (Güney, 2019, s. 131).

Gül Kız'ın parmağını kımıldattığında ortaya çıkıp evi temizleyen, yemek yapan peri kızları teknoloji çağıyla birlikte hayatımıza giren robotları, akıllı ev sistemlerini çağrıştırmaktadır. Bu unsurların metin dışında çocuk okurun hayal dünyasını besleyip yaratıcı düşünme becerisine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak metin içinde baş kahraman sorunlarını çözmek için yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini kullanmadığından dolayı özdeşim kurulan karakterle çocuk okurların bilinçaltına kadercilik, başkalarından yardım bekleme gibi olumsuz davranışların iletisinin veriliyor olmasının yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılmasına katkıda bulunmayacağı düşünülmektedir.

4.6.8.2. Meslek ve Yaşam Becerileri

Masalda meslek ve yaşam becerilerinden yalnızca liderlik ve sorumluluk becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Gül Kız'ın annesinin yaşarken yardıma ihtiyacı olan kişileri düşündüğü ve onlara karşı sorumluluk sahibi olduğu görülmektedir:

"Bereket versin ki sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!" (Güney, 2019, s. 128).

Esneklik ve uyum, girişimcilik ve özyönelim, sosyal ve kültürlerarası yetkinlik ile üretkenlik ve hesap verebilirlik becerilerinin örneklerine rastlanılmamıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitim modellerine uygun olma durumunun araştırıldığı bu çalışmada incelenen geleneksel masal anlatılarının belirlenen ölçütler doğrultusunda çağdaş eğitim modellerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunu destekleyen benzer bulgulara farklı çalışmalarda da rastlanılmıştır. Masalların incelendiği çalışmalarda (Aslan, 2017; Akkaya, 2017; Karatay, 2007; Karagül, 2007; Kıymaz, 2014; Saltık; 2016, Şahin vd., 2020; Yaldız, 2006; Yılmaz, 2012) dil ve değerler eğitiminde masalların eğitsel işlevinden yararlanılabileceği, masalların bilişsel, ahlaki ve sosyal gelişime katkıda bulunduğu, bazı masalların konu yapılandırılmasını zayıflatan abartılmış merak, aşırı duygusallık ve rastlantısallık ögelerini içerdiği, bazı masallarda şiddet ve korku ögelerinin yer aldığı ve kahramanlar arasındaki çatışmaların iletişim kurma yoluyla değil şiddetle çözüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmacılar masalların olumsuz unsurlardan arındırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Güzelküçük (2020) 100 Temel Eser Listesinde yer alan yerli ve yabancı masallardaki korku ve şiddet ögelerinin yer alma durumunu incelediği çalışmasında her iki grupta da sözlü ve fiziksel şiddetin, korku ögelerinin yer aldığını belirtmiş, dünya ve Türk masalları karşılaştırıldığında ise Türk masallarının daha fazla korku ve şiddet ögelerini içerdiği sonucuna ulaşmıştır. Saltık (2016) derlenmiş ve kurgulanmış masalları çocuğa görelik açısından incelediği çalışmasında derlenmiş masallardaki konuların çocuk dünyasına değil daha çok yetişkin dünyasına uygun olduğunu ve toplumun değer yargılarını ele aldığını belirtmiştir. Karagül (2007) de çalışmasında benzer bir sonuca ulaşmış, Oğuz Tansel'in derlediği masalların konu gereği yetişkinlere uygun olduğunu ifade etmiştir.

Aytan (2012) Koza ve MEB Yayınlarına ait öğretmen ve ders kitaplarında yer alan masal ve hikâyelerdeki kahramanları karakter eğitimi açısından incelediği çalışmasında karakterlerin başarılı bir şekilde geliştirilmediğini ve betimlenmediğini, kapalı karakterlerin bazı metinlerde hiç kullanılmadığını ve böylece karakter çeşitliliğinin az olduğunu belirtmiştir. Masallardaki kahramanlar ile çocuklara karakter eğitimi verilebilmektedir. Ancak karakter eğitiminin başarılı olabilmesi için karakterlerin özellikleri duyumsatılmalı, betimlenmeli ve gelişimi çocuk okura sunulmalıdır. Kadın ve erkek karakterlere belirli kalıpsal roller yüklenilmemeli ve çağdaş eğitime uygun bir şekilde karakterler işlenmelidir. Köseler (2009) masal kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunu incelemiş ve kahramanların geleneksel bir

bakış açısıyla geliştirildiği sonucuna ulaşmıştır. Masallarda kız çocuklarının ev işlerine, erkek çocuklarının ise alışveriş işlerine yardım etmesi gerektiğini aşılayan örneklerin yer aldığını belirtmiştir. Bu durum günümüz modern çağın ve çağdaş eğitim modellerinin beklentileriyle çelişmektedir. Araştırmacı bu durumun özgün düşünme, esnek bakış açısı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, yansız değerlendirme gibi durumlar üzerinde de engelleyici bir etmen olduğunu ifade etmiştir.

Alanyazında yer alan, daha önce yapılmış çalışmalar geleneksel masal anlatılarından kültürün değer yargılarını, zengin söz varlığını, olumlu kişilik özelliklerine yöneltme işlevini barındırması bakımından dil ve değerler eğitiminde yararlanılabileceğini göstermektedir. Ancak konu yapılandırılması zayıf, karakterlerin detaylı betimlenmediği, iletinin doğrudan verildiği, korku ve şiddet ögelerini içeren masalların eğitsel işlevinden yararlanmak mümkün değildir. Araştırma da benzer sonuçlara ulaşması bakımından önem taşımaktadır.

Daha önce 21. yüzyıl becerilerinin geleneksel masal anlatılarında yer alma durumunu inceleyen bir çalışmaya rastlanılmadığından çağdaş eğitimin beklentilerine geleneksel masal anlatılarının dahil edilmesi adına bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Eflatun Cem Güney'in "Masallar" adlı kitabından seçilen ve geleneksel masal anlatılarının örnekleri olan sekiz masal çağdaş eğitim modellerine uygunluğu açısından incelenmiştir. Günümüzde çocuklar fantastik, gizem ve mizah ağırlıklı eserleri tercih etmektedir. Konularına göre, incelenen masalların neredeyse tamamında rastlantısallık ögesinin varlığı dikkati çekmektedir. Olayların gelişimi nedensellikten uzak ve tesadüfen gerçekleşmektedir. Çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri ile de çelişen bu durumun masalların kurgusunu zayıflattığı sonucuna ulaşılmıştır. Geleneksel masal anlatılarının en çok eleştirildiği noktalardan biri olan korku ve şiddet ögelerine de incelenen masallarda yer verildiği tespit edilmiştir. Sözlü, psikolojik ve fiziksel boyutlarıyla yer alan şiddet ve korku ögelerinden masalların arındırılması gerekmektedir. Korku ve şiddet ögelerinin örneklerine Tasa Kuşu, Köse Dağı ve Perili El masallarında rastlanılmamıştır. Abartılı ve acıklı olayların yer aldığı masalların çocukların psikolojilerini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Özellikle Ak Gün Kara Gün masalında dram ağırlıklı ve acıklı olaylar anlatılmaktadır. Masalların konularına bakıldığında çocuk gerçekliğindense yetişkinlerin dünyasına gönderimde bulunan evlilik, ev işleri, çocuk sahibi olma gibi durumlara değinildiği tespit edilmiştir. Çocuk okurlar için ilgi çekici olmayan ve onların hayatlarından izler taşımayan konuların işlenmesinin okuma eyleminin devamlılığını da olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. İyiye, doğruya ve güzele

yöneltme amacı taşıyan masalların değerler eğitiminde etkili bir şekilde kullanılabileceği bu çalışmanın da ulaştığı bulgulardandır. Ancak incelenen masallarda değerlerin dengeli bir şekilde dağılmadığı tespit edilmiştir. Özellikle uyarılım, uyma, özyönelim gibi bireysel gelişimi esas alan değer örneklerine masallarda daha az rastlanılmıştır. Masalların yapısı gereği en çok iyilikseverlik ve geleneksellik değerlerinin yanında güç ve başarı değerlerinin örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Başarı değerinin Ak Gün Kara Gün, Sedef Bacı gibi masallarda kötü karakter ile ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Bu durumun değerler eğitiminin işlevselliğini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Masalların hepsinde hazcılık değerinin evlilik olgusu ile ilişkilendirilerek yer aldığı tespit edilmiştir. Kahramanların elde ettikleri başarıdan ya da kendilerini gerçekleştirdiklerinden dolayı hayattan tat aldıklarının belirtildiği örneklere ise rastlanılmamıştır.

İncelenen sekiz masalın tümünün iletileri doğrudan verilmiştir ve iletiler öğretici bir nitelik taşımaktadır. Geçmişten günümüze masallar yetişkinlere ve çocuklara ders vermek, öğüt vermek amacıyla oluşturulduklarından dolayı iletilerin doğrudan verilmesi yapı özelliği olsa da çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri ve çağdaş eğitimin beklentileri düşünüldüğünde iletiyi çocuk okurların çıkarım yoluyla bulması doğru olandır. İncelenen masallarda kıssadan hisse yoluyla iletilerin doğrudan yer aldığı ve didaktiklik taşıdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

İncelenen sekiz masalda da karakterlerin bağımlı ve başlarına gelen her şeyi kabullenme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Günümüz eğitim sistemi ise bizlerden bağımsız, sorumluluk alan, girişimci, lider bireylerin yetiştirilmesini beklemektedir. Çalışmanın sonucunda geleneksel masal anlatılarındaki karakterler ile günümüz dünyasında yetiştirilmesi beklenen insan tipinin çeliştiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen masallarda karakterlerin problemlerini ve yaşadıkları sıkıntıları olağanüstü ya da mistik bir gücün yardımıyla çözdüğü ve bu çözüme tesadüfi bir şekilde ulaştığı görülmektedir. Karakterlerin yaşadıkları çatışmalar yapıcı çözüm yollarıyla değil rastlantılar sayesinde çözülmektedir. Açık karakterlerin yeterince betimlenmediği ve okurlara bir portre örneğinin sunulmadığı, karakter gelişimlerinin aniden olması sebebiyle okur gözünde inandırıcılığın yitirilmesine sebep olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Masallarda yer alan karakterlerin çocukların dünyasına gönderim yapmadığı, hiçbir masalda çocuk bir kahramanın başından geçen olayların anlatılmadığı aksine şehzade, padişah, bey gibi kahramanların yaşadıkları olayların anlatıldığı tespit edilmiştir.

İncelenen masalların atasözü, deyimler, tekerlemeler gibi dilin zenginliklerini içerisinde barındırdığı, sözdizimsel açıdan Türkçenin cümle yapısını doğru yansıttığı, yazım ve noktalama işaretlerinin doğru kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ancak masal

anlatılarında günümüzde kullanımını yitirmiş, çocuk dünyasına gönderim yapmayan ve bağlamdan hareketle anlamının tahmin edilemeyeceği sözcüklerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Dil eğitiminde halk edebiyatının zengin örneklerini içermesi bakımından geleneksel masal anlatılarının eğitsel işlevinden yararlanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde daha sık kullanılan sözcüklerle oluşturulan geleneksel masal anlatılarından daha etkili bir şekilde yararlanılabileceği düşünülmektedir.

İncelenen masallarda 21. yüzyıl becerilerinin örneklerinin oldukça az olduğu, düşünme becerilerini kullanan karakterlerin ise masallarda genellikle kötü karakter olarak karşımıza çıktığı tespit edilmiştir. Masallarda en çok öğrenme ve yenilenme becerilerinden iletişim ve iş birliği, yaşam ve meslek becerilerinden liderlik ve sorumluluk becerilerinin örnekleri yer almaktadır. Yaşam ve meslek becerilerinden sosyal ve kültürlerarası yetkinliğin örneklerine ise hiçbir masalda rastlanılmamıştır. İncelenen masallar arasında Köse Dağı masalı 21. yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilenme becerilerinin tamamını içermesi, başarılı kurgu ve karakter yapılanmasıyla diğer masallardan ayrılmaktadır. Alanyazın incelendiğinde masalların 21. yüzyıl becerilerini yansıtma durumlarının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çağdaş eğitim modellerinin bireylerden en büyük beklentisi 21. yüzyıl becerileriyle donatılıp iş hayatına atılmalarıdır. Bu becerilerin kazandırılmasının materyallerinden biri de çocuk kitapları ve metinlerdir. İncelenen masalların 21. yüzyıl becerileri açısından yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

- Çocuk okurlar çocuk edebiyatı ilkeleri doğrultusunda hazırlanmış masallarla buluşturulmalıdır.
- Geleneksel masal anlatıları konu yapılandırılmasını zayıflatan ögelerden arındırılmalıdır.
- Geleneksel masal anlatıları korku ve şiddet ögelerinden arındırılmalıdır.
- Geleneksel masal anlatıları çağdaş eğitim modelleri ve çocuk edebiyatı ilkeleri doğrultusunda eleştirel bakış açısıyla incelenmeli ve gerekiyorsa yeniden yapılandırılmalıdır.
- Öğretmenler ve ebeveynler geleneksel masal anlatılarından ana dilini sevme ve etkili kullanma konularında yararlanmalıdır.
- Çağdaş eğitim felsefesine uygun olarak düzenlenen ve kurgulanan masallara ders kitaplarında yer verilmelidir.

- İçinde bulunulan toplumun değer algılarına yer verdiğinden değerler eğitiminde masallardan yararlanılmalıdır.
- Masallarda yer alan karakterlerin rolleri modern dünyaya uygun olarak kurgulanmalı, özellikle kadın karakterler geleneksel bakış açısıyla ele alınmamalıdır.
- Masal atölyeleri oluşturulmalı ve masalların eleştirel bakış açısıyla işlendiği teknikler geliştirilmelidir.
- İncelenen sekiz masal arasında yer alan Köse Dağı masalına çağdaş eğitim modellerine uygunluğundan dolayı ders kitaplarında yer verilmeli ve öğretmenler derslerinde bu masaldan yararlanmalıdır.
- Öğretmenler geleneksel masal anlatılarını derslerinde öğrencilere sorgulatacak şekilde işlemeli ve yeniden kurgulama, kahramanın yerine geçme çalışmaları yaptırmalıdır.
- Geleneksel masal anlatılarının eleştirel bir bakış açısıyla ele alındığı uygulamaların öğrencilerin düşünme becerilerine etkisinin değerlendirildiği çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16), 9-27.

Akkaya, N. (2017). Oğuz Tansel'in masal dünyasında değerler. Sever, S. ve Karagül, S (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* içinde s. (99-106). Yer: Ankara Üniversitesi.

Aksoy, P. (2020). Masallarda yer alan çatışmalara ilişkin bir inceleme: Aytül Akal'ın okul öncesi masallar dizisi örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 8*(3), 657-674.

Aslan, C. (2017). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. Sever, S. ve Karagül, S (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* içinde s. (131-152). Yer: Ankara Üniversitesi.

Aytan, N. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal ve Hikâyelerin Karakter Eğitimi Açısından İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Boratav, P. N. (2009). *Zaman Zaman İçinde.* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Boratav, P. N. (2014). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı.* Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21. Yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7*(4), 3112-3134.

Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 13*(1), 55-66.

Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi.* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Çıldır, B. (2017). "Bir masal dünyasında yaşamak": çocuklar ve masallar. Sever, S. ve Karagül, S (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* içinde s. (213-222).

Çiftçi Ö. ve Kaya, M. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki masalların duygusal yön analizine göre değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(1), 799-822.

Dede, C. (2010). Comparing frameworks for 21st century skills. In J. Bellanca ve R. Brandt, *21st century skills: Rethinking how students learn* içinde (s. 51-76). Indiana: Solution Tree.

Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş Çocuk Yazını.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Er, M. (2016). 21.Yüzyıl yükseköğretim sınıflarında öğrenen merkezli öğrenme ortamlarının oluşturulması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(13), 105-118.

Erdal, K. (2016). Keloğlan masallarında çocukların eğitimine yönelik iletiler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5*(4), 1805-1822.

Fadel, C., Bialik, M. ve Trilling, B. (2015*). Four dimension education. The competence learner need to succeed*. Boston: The Center For Curriculum Redesign

Gedik, S. (2020). Masalların eğitimsel işlevleri. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, 3*(1), 356-367.

Geisinger, K. F. (2016). 21st Century Skills: What are they and how do we assess them?. *Applied Measurement in Education*, *29*(4), 245–249.

Gelen, İ. (2017). P21- Program ve öğretimde 21. Yüzyıl beceri çerçeveleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 15-29.

Gezer, A. (2006). *Soyut Kavramların Öğretiminde Hayvan Masallarının Yeri.* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Güney, E. C. (2019). *Masallar.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Güzelküçük, Ş. (2019). *100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masal Kitaplarında Korku ve Şiddet Ögeleri.* (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Hacıoğlu, F. (1990). 21. Yüzyıl İçin Öğretmen Eğitimi. *Eğitim ve Bilim, 14*(77), 48-53.

Harari, Y. N. (2018). *21. Yüzyıl İçin 21 Ders* (S. Siral, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.

Helimoğlu Yavuz, M. (2013). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri.* Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

Kanad, H. F. (1963). *Pedagoji Tarihi II*, 4. *Basım, İstanbul: MEB*.

Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Karagül, S. (2017). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı masallardaki konuların yapılandırılmasını zayıflatan öğelerin incelenmesi. Sever, S. ve Karagül, S (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* içinde s. (273-280). Yer: Ankara Üniversitesi.

Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında karakter kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (33), 60-79.

Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(3), 463-475.

Karatay, H. (2012). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. Şimşek, T. (Ed.). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* içinde (s. 81-129). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kenan, S. (2005). *21. Yy'da Türkiye'de öğretmen olmak (EBSAD - Öğretmenlik Vizyon Programı Seminer Notları). Paper presented at the EBSAD - Öğretmenlik Vizyon Programı* http://www.ebsad.org/img/20140407__2541009784.pdf

Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings.* Massachusetts: Allyn&Bacon Company.

Kıran, A. E., ve Kıran, Z. (2003). *Yazınsal okuma süreçleri.* Ankara: Seçkin.

Kurudayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 5*(2), 483-496.

Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, *15*(45), 59-76.

Medel-Añonuevo, C., Ohsako, T. ve Mauch, W. (2001). *Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century.* UNESCO Institute for Education.

Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Okur, A. (2003). *Hayvan Masallarının Anadili Öğretiminde Dil, Üslup ve Eğitim Yönünden Yeri ve Önemi.* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Ozan Demir, Y. (2009). *Çocuk Masallarında Kişilerarası Çatışma Çözme Süreci.* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Ozan, M. (2015). Eflatun Cem Güney'in kalemiyle fantastik kurgulama: sanat masalı. *International Journal Of Eurasia Social Sciences, 6*(20), 164-182.

Özcan, M. (2013). *Okulda üniversite: Türkiye'de öğretmen eğitimini yeniden yapılandırmak için bir model önerisi.* İstanbul: TÜSIAD.

Özdemir, B., Karakuş Tayşi E., Dedeoğlu Orhun B. (2012). Edebiyat temelli karakter eğitimi yaklaşımında çocuk edebiyatının yeri. Sever, S (Ed.), *3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde s. (213-217). Yer: Ankara Üniversitesi.

Rölleke, H. (2000). "Kunstmärchen." *Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft,* Band II (366-369). Berlin, New York: Walter de Gruyter Verlag

Sakaoğlu, S. (2012). *Masal Araştırmaları.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Saltık, O. (2016). *Derlenmiş Masallar ile Kurgulanmış Masalların Çocuğa Göreliği.* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Saltık, O. (2017). Oğuz Tansel'in masallarında özdeşim ögesi olarak kahramanı kadın olan karakterlerin sunuluşu. Sever, S. ve Karagül, S (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* içinde s. (393-407). Yer: Ankara Üniversitesi.

Saltık, O. (2019). Masalların eğitimdeki yeri. Karagül, S (Ed.), *Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı* içinde s. (461-467). Yer: Ankara Üniversitesi.

Sartre, J. P. (1988). *"What is literature?" and other essays.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues, 50*(4), 19-45.

Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat.* İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sezer, M. Ö. (2010) *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet.* İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Sezer, Ö. (2004). *Masallarda Toplumsal Cinsiyetin İşlenişi.* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Şen, E. ve Doğan Güldenoğlu, B. N. (2017). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı çocuk masallarının iletiler açısından çözümlenmesi. Sever, S. ve Karagül, S (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* içinde s. (421-432). Yer: Ankara Üniversitesi.

Şirin, M. R. (1998): *Masal Atlası*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Tezel, N. (2013). *Türk Masalları.* İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.

Trilling B. ve Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times.* John Wiley & Sons.

Türk Dil Kurumu. (2021). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde.* Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr/

Uçak, S. ve Erdem, H. H. (2020). Eğitimde yeni bir yön arayışı bağlamında 21. Yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 76-93.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Wagner, T. (2008). *The global achievement gap: Why even our best schools don't teach the new survival skills our children need-and what we can do about it*: Basic Books.

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Yaldız, H. T. (2006). *Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Yardımcı, M. (2004). *Türk Halk Edebiyatında Nesir.* Ankara: Ürün Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 25, 299-306.

Yılmaz, E. (2016). 21. yüzyıl becerileri kapsamında dönüşen okul paradigması. İçinde, E. Yılmaz, M. Çalışkan ve S. A. Sulak (Ed.), *Eğitim Bilimlerinden Yansımalar,* (s. 5-16). Konya: Çizgi Kitabevi.

Yılmaz, K. (2008). *Eğitim yönetiminde değerler*. Ankara: Pegem Akademi.

Yüksel, S. (2015). Öğretmen yetiştirme politikalarında dönüşüm: 21. YY. öğretmenini yetiştirme. *Türkiye Özel Okullar Birliği Dergisi, 8*(32), 23-28.

EKLER

EK 1.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Büşra AL		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı	Türkçe Eğitimi		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Ege Üniversitesi	Türkçe Öğretmenliği	2014- 2018
Tez Başlığı	Geleneksel Masal Anlatılarının Çağdaş Eğitim Modellerine Göre İncelenmesi		
Tez Danışmanı	Doç. Dr. İbrahim Seçkin AYDIN		
Akademik Eserler (Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			
Aydın, İ. S., Turan, E. C. ve Al, B. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *UBEST Tam Metin Bildiri Kitabı*, 2047			

EK 2.

Kontrol Listesi

	EVET	KISMEN	HAYIR
1. KONU			
1.1. Gizemli olay ve unsurlara yer verilmiştir.			
1.2. Korku ve şiddet ögelerine yer verilmiştir.			
1.3. Konu yapılandırılmasını sağlayan ögeler			
1.3.1. Nedensellik/ Rastlantısallık			
1.3.2. Merak			
1.3.3. Duygu Durumları			
2. DEĞERLER			
2.1. Güç: Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü			
2.2. Başarı: Sosyal standartlara göre yeterlilik göstererek kişisel başarıya yönelim			
2.3. Hazcılık: Kişisel zevke ve hazza yönelim			
2.4. Uyarılım: Yaşamda heyecan ve yenilik arayışı			

2.5. Öz yönelim: Düşüncede ve hareketlerde bağımsızlık, keşfetme isteği			
2.6. Evrenselcilik: Anlayışlı olmak, hoşgörülü olmak, doğanın ve tüm insanların refahını düşünmek			
2.7. İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişiyi koruması ve refahını geliştirmesi			
2.8. Geleneksellik: Kültürel veya dini töre ve fikirlere saygılı ve bağlı olmak			
2.9. Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal normlara aykırı olabilecek dürtü ve hareketlerin sınırlandırılması			
2.10. Güvenlik: Toplumda var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru, sürekliliği ve güveni			
2.11. Değerler aracılığıyla duyarlık kazandırılmaktadır.			
3. İLETİ			
3.1. İleti doğrudan/ dolaylı verilmiştir.			
3.2. İleti ders ve öğüt verici bir nitelik taşımaktadır.			
4. KARAKTERLER			
4.1. Karakterlerin geliştirilmesi			
4.1.1. Kapalı			

4.1.2. Açık			
4.1.3. Devingen			
4.1.4. Durağan			
4.2. Karakterler doğaldır.			
4.3. Karakterlerin yaşadığı çatışmalar			
4.3.1. Kişi- kişi			
4.3.2. Kişinin kendisiyle			
4.3.3. Kişi- doğa			
4.3.4. Kişi- toplum			
5. DİL VE ANLATIM			
5.1. Anlaşılır bir dil kullanılmıştır.			
5.2. Anlatım durudur.			
5.3. Anlatım yalındır.			
5.4. Türkçenin söz varlığını ve anlatım gücünü yansıtmaktadır.			
5.5. Kip ve anlatıcı konunun inandırıcılığını desteklemektedir.			

5.6. Cümleler söz dizimsel açıdan uyumludur.			
6. 21. YÜZYIL BECERİLERİ			
6.1. Öğrenme ve Yenilenme Becerileri			
6.1.1. Yaratıcı düşünme becerisini kazandırmaktadır.			
6.1.2. Eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini kazandırmaktadır.			
6.1.3. İletişim ve iş birliği becerisini kazandırmaktadır.			
6.2. Yaşam ve Meslek Becerileri			
6.2.1. Esneklik ve uyum becerisini kazandırmaktadır.			
6.2.2. Girişimcilik ve öz yönelim becerisini kazandırmaktadır.			
6.2.3. Sosyal ve kültürlerarası yetkinlik kazandırmaktadır.			
6.2.4. Üretkenlik ve hesap verebilirlik becerisini kazandırmaktadır.			
6.2.5. Liderlik ve sorumluluk becerisini kazandırmaktadır.			

